بحر الحديث

ده ریایی فه رمووده

نووسینی : قاسم محسن عولا

٢٠٢٢

بحر الحديث

دە ریایی فەرمووده

پیشەکی :📖

بسم الله الرحمن الرحیم

بەناوی خوای بالادەست دەست پی دەکەم ، وتەنها پشت بە ئەو دەبە ستم ، دوردو سەلاویش برژی بۆ سەر پیشەوایی جیهانیان محمد (صلی الله علیه وسلم)

پاش ستایشی شایستە بۆ (خوای گەورە) و بەخشندە و میهرەبان ، صلات و سەلام برژی بەسەر باشترین نایاب ترین بەندەی خوای بالا دەست محمد (صلی الله علیه و سلم) و هاوەلانی و شوینکەو توانی تا رۆژی دوایی ..

بەلی زۆر دلخۆشم بە نووسینەوەی فەرمووده کانی پیشەوایی مرۆڤایەتی جیهانیان محمد (صلی الله علیه وسلم) دەبیت ئاشنا بوون بە فەرمووده و فەرمایشتەکانی جوانترین و خۆشەویسترینی دروست کاری پەروەردگاری جیهانیان کە بەندەیە کی پر لە ئەدەب و رەوشت بەرزی راست گۆ ترین بەندەی جیهان محمد (صلی الله علیه وسلم) ، چ چیژو تامیك و زانستیك هەبی لە ئاشنا بوون بە فەرمووده و فەرمایشتەکانی سەروەرمان ئازیزمان ، بی گومان لە نووسینی ئەم پەرتووکەم دا دەریایەکی لە فەرمووده کانی ئازیزی رۆشنایی چاومان دە نووسینەوە ، چونکە ئاشنا بوون بە فەرمووده کانی پیغەمبەری خوا (صلی الله علیه وسلم) ئاشنان بوونە بە ئاینی ئیسلامی پیرۆز و خۆ رەوشتی پاك و بیگەردی نوری چاومان پیغەمبەری خوا (صلی الله علیه وسلم) لە ریگەی فەرمایشتەکانیەوە لە ئیمان و بیرو باوەری شەریعەتی ئاینی ئیسلام تیدەگەین درکی پیدەکەین ، لەرووی بابەتە کانی بیرو باوەر احکامی شرعی و فقە ئادەباکانی موسلمانە ، هەروەها ئەم پەرتووکە لە چەند بە شیك پیك دیت ،هەر پەشیك کۆکردنەوەی هەموو فەرموودەکانی پیغەمبەری خوا (صلی الله علیه وسلم) لە خۆ دە گریت ، لە هەموو پەرتووکە کانی فەرموودەی پیغەمبەری خوا ﷺ...

به شی یەکەم

باسی علم و زانست

✍(١)-(عن أبي هريرة) رضي الله عنه قال :

((بينما النبيﷺفي مجلس يحدث القوم جاءه أعرابي متى الساعة فمضى رسول اللهﷺ يحدث فقال بعض القوم سمع ما قال فكره ما قال وقال بعضهم بل لم يسمع حتى إذاقضى حديثة قال أين أراه السائل عن الساعة ؟! قال ها أنا يا رسول الله قال فإذا ضعيت الأمانة فأنتظر الساعة قال كيف إضاعتها قال إذ وسد الأمر إلى غير أهله فأنتظر الساعة))[١]

واتە : لە ابو هريره (خوا لی رازی بیت) دە فەرموویت : (جاریکیان پیغەمبەرخواﷺلە ناو کۆرو مەجریسیك دا بوو ،قسەی بۆ هاوەلانی دە کرد ،پیاویکی دەشتەکی أعرابی هات ،ووتی : ئەی کەی رۆژی دوای روودە دات یان قیامەت هەلدەستیت ..؟! پیغەمبەری خوا ﷺلەسەر فەرموودەکەی خۆی رۆی قەسەکانی خۆی نەبری ،بۆ وەلامدانەوەی پرسیاری کابرای دەشتە کی ..!! هاوەلانیش هەندیکیان ووتیان : پیغەمبەری خوا ﷺگوی لە قسە کەی بوو ، بەلام قەسە کەی بە دل نە بوو ، هەر بۆیە وەلامی نەدایەوە ..!! هەندیکی تریش لە هاوەلانی ووتیان : نا پیغەمبەری خواﷺ نا نەیبیست ..!! کاتیك پیغەمبەر ﷺفەرما یشتەکانی خۆی تەواو کرد فەرمووی : ئەو پیاوە کی بوو لە قیامەتی پرسی ..؟! پیاوە دەشتە کیە کە ووتی : من بووم ئەوە تام وا لە خزمەتتدام ئەی پیغەمبەری خودا ﷺ ، وە پیغەمبەری خوا ﷺفەرمووی : هەر کاتیك ئەمانەت و سپاردە نەمان لە نیو خەلك دا ئەوا چاوەری هاتنی رۆژی دوای بن یان رۆژی قیامەت بن ..!! پیاوە دەشتە کی یەکە ووتی:ئەی پیغەمبەری خوا ﷺچۆن ئەمانە لەنیو خەلك نامینی ..؟! پیغەمبەری ﷺفەرمووی : هەرکاتیك کاروباری خەلك فەرمانرەوایی موسلمانان کەوتە دەست کەسانی هیچ و ناکەس بەچە ،ئیتر چاوەری رۆژی دوای یان رۆژی قیامەت بکە .

[١] صحيح البخاري باب فضل العلم ،رقم (٥٩) ، رياض الصالحين به كوردى به رگى چوارەم لا پەرە ١٣٣٠ ژ–٣٠ /١٨٣٧-٣٠١ .

✍(٢)- عن (عبدالله بن عمرو) رضي الله عنه قال :

((تخلف عنا النبي ﷺ في سرة سافرناها فأدركنا وقد أرهقتنا الصلاة ونحن نتوضا فجعلنا نسمح على أرجلنا فنادى بأعلى صوته ويل للأعقاب من النار مرتين أو ثلاثا)) .[٢]

واتە : لە (ابن عمر)- خوا لی رازی بیت – فەرمووی : پیغەمبەری خوا ﷺ فەرمووی : درختی هەیە پەلكە كانی یان گەلانی هەلناوەری ، هەمیشە بە سەوزی دەمینیتەوە ، نموونەی ئەو موسلمانەی كە وەك ئەم درختە بە پیت و بەرهەمە ،كی دە زانیت ئەو درختە چیە ..؟! خەلكە كەش پەلاماری دارو درختی ئەو دەشتەیاندا ، بەلام نەیان زانی ،منیش هات بەدلم دا كە ئەو درختە دار خورمایە وە ویستم بلیم دار خورمایە ..!! بەلام كە تەماشام كرد بە منیشەوە ئیمە دە كەس بووین ، وە من لە هەر هەموو شیان مندال تر بووم ، هەر لەبەر ئەوە شەرمم كرد قسەم نەكرد ،جا خەلكەكە عەرزیان كرد :ئەی پیغەمبەری خوا ﷺ پیمان بلی ئەو درختە چیە ..؟! ئەویش فەرمووی ئەوە دار خورمایە .

[٢] صحيح البخاري باب فضل العلم ، رقم (٦٠)

✍(٣)- (ابن عمر) ﷺ قال : قال رسول الله ﷺ :

((إن الشجر شجرة لا يسقط ورقها ، وإنها مثل المسلم ،فحدثوني ما هي ؟! فوقع الناس في شجرة البوادي ، قال عبدالله : ووقع في نفسي أنها النخلة ، فاستحييت ،ثم قالوا : حدثنا ماهي يا رسول الله ؟! قال : ((هي نخلة))[٣]

واتە : لە (ابن عمر)- خوا لێ رازی بێت – فەرمووی : پێغەمبەری خوا ﷺ فەرمووی : درختی هەیە پەلکە کانی یان گەلانی هەلناوەری ، هەمیشە بە سەوزی دەمێنیتەوە ، نموونەی ئەو موسلمانەی کە وەك ئەم درختە بە پیت و بەرهەمە ،کی دە زانیت ئەو درختە چیە ..؟! خەلکە کەش پەلاماری دارو درختی ئەو دەشتەیاندا ، بەلام نەیان زانی ،منیش هات بەدلم دا کە ئەو درختە دار خورمایە وە ویستم بلیم دار خورمایە ..!! بەلام کە تەماشام کرد بە منیشەوە ئیمە دە کەس بووین ، وە من لە هەر هەموو شیان مندال تر بووم ، هەر لەبەر ئەوە شەرمم کرد قسەم نەکرد ،جا خەلکەکە عەرزیان کرد :ئەی پیغەمبەری خوا ﷺ پیمان بلی ئەو درختە چیە ..؟! ئەویش فەرمووی ئەوە دار خورمایە .

[٣] صحيح البخاری باب فضل العلم ، رقم (٦١)

✍📖نووسینە وە ی فە رموودە کانی ﷺ
بحر الحديث- دە ریایی فە رموودە

پرسیار کرد لە پیغەمبەری خوا ﷺ

✍(٤)- (عن انس بن مالك) رضي الله عنه يقول :

((بينما نحن جلوس مع النبي ﷺ في المسجد دخل رجل على جمل فأناخة في المسجد ثم عقله ثم قال لهم أيكم محمد ﷺ ..؟! – والنبي متكئ بين ظهرانيهم – فقلنا : هذا الرجل الابيض المتكئ فقال له الرجل : يا ابن عبدالمطلب؟ فقال له النبي ﷺ ((قد اجبتك)) ، فقال الرجل النبي ﷺ : إني سائلك فمشدد عليك في المسالة ، فلا تجد على في نفسك ،فقال : ((عما بدا لك)) فقال : أسالك بربك ورب من قبلك الله أرسلك إلى الناس كلهم ..؟! فقال : ((اللهم نعم))، قال : أنشدك بالله آلله أمرك أن نصلي السلوات الخمس في اليوم والليلة ؟ قال ﷺ :((اللهم نعم)) ، قال : أنشدك بالله آلله أمرك أن نصوم هذا الشهر من السنة؟ قال ﷺ : ((اللهم انعم))، قال : أنشد بالله آلله أمرك أن تأخذ هذه الصدقة من أغنيائنا فتقسمها على فقرائنا ؟ فقال النبي ﷺ : ((اللهم نعم)) ، فقال الرجل : آمنت بما جئت به ، وأنا رسول من ورائي من قومي ، وأنا ضمام بن ثعلبه أخو بني سعد بن بكر)).[٤]

واتە : (ئەنسی كوری ماليك) – خوا لی رازی بيت – دەفەرموويت : ئيمە لە خزمەت پيغەمبەر ﷺ بووين ، لە مزگەوت دانيشتبوين پياوی بەسواری ووشتريك هات چووە مزگەوت ووشترەكەی بەستەوە پرسياری پيغەمبەری كرد ووتی ئيوە كامتان محمد ﷺ ..؟! پيغەمبەريش ﷺ لە ناوماندا پال كەوتبوو ، ئيمەش ووتمان ئەو پياوە سپيە ی پال كەوتووە محمد ﷺ دە ئەويش ووتی : ئەی كوری عبدالموتەليب ، پيغەمبەريش ﷺ فەرمووی : بەلی وەلامت دەدەمەوە ، پياوە كەش ووتی : جەند پرسياريكت لی دەكەم و پرسيارەكانم توند و رقن ، پيت ناخۆش نەبيت ..!! پيغەمبەريش ﷺ فەرمووی : پرسيارەكەت چيە بيكە ..؟! ووتی : توخوا ، كە خوای تۆ و ئەوانەی لە پيش تۆ هاتوون ئايا خوا تۆی ناردووە بۆ خەلكان بە گشتی ، پيغەمبەر ﷺ فەرمووی : ئەی خوا يە بە شاهيد بە كە بەلی ئەم قسەيە راستە ..!! پاشان ووتی تۆ ئەوو خوايە ، خوای گەورە فەرمانی پی كردوويت بە پينج نويژە فەرزەكان لە شەو و رۆژيكدا ..؟! پيغەمبەريش ﷺ فەرمووی :ئەی خوايە بە راستی بەلی ، ئينجا گوتی تۆ ئەو خوايەی خوای گەورە فەرمانی پی كردوويت ئەم مانگی رەمەزانە لە ساليدا بەرۆژوو بن ..؟! پيغەمبەريش ﷺ فەرمووی : ئەی خوايە بە شاهيد بە ئەم قسەيە راستە و بەلی . پياوە كە ووتی : تۆ ئەو خوايە خوای گەورە فەرمانی پی كردوويت ئەم زەكات لە دەولەمەندان وەرگری دابەشی بكەی بەسەر هەژاراندا ، پيغەمبەر ﷺ فەرمووی: خوايە شاهيدبە ئەم قسەيە راستە و بەلی پياوەكە ووتی : من باوەرم هيناوە بەوەی كە بۆت نيردراوە من نوينەری نەوەی ضماني كوری ثعلبە برای بني سعدی كوری بكر ..!!

---

[٤] صحيح البخاري رقم ٦٣، جواهر البخاري بە كوردي **لاپەرە** (٣٠)

✍📖نووسينە وە ی فە رموودە كانی محمد ﷺ
بحر الحديث- دە ريای فە رموودە

نووسينی :قاسم محسن عولا
٢٠٢٢

✍ (٥) –عن أنس بن مالك رضي الله عنه قال : قال رسو ل الله ﷺ :

((إن من أشراط الساعة أن يرفع العلم ويثبت الجهل ،وتشرب الخمر ويظهر الزنى ، و تكثر النساء ويقل الرجال حتى يكون لخمسين امرأة القيم الواحد)). (٥)

واتە : لە ئەنسی کوری مالیك – خوا لی رازی بیت – دەلیت : پیغەمبەری خوا ﷺ فەرموویەتی : لە نیشانە کانی رۆژی دوای علیم و زانست نامینی و نەزانی و جهل بەسەر خەلکی دادەکیشی ، وە مەی خورادنەوە پەیدا دەبی ، وە زینا و داوین پیشی بە ئاشكرا دەکری ، وە ئافرەتان زۆر دەبن ،وە پیاوانیش بەهوٚی شەرو کوشتارەوە کەم دەبنەوە و تا وای لی دیت بە پەنجا ئافرەت یەك سەردادریان دەبیت .

[٥] صحيح البخاري برقم (٨٠) و مسلم برقم (٢٦٧١)

✍ (٦) -عن سلمان فارسي ﷺعن النبي ﷺ قال:

((أربعٌ من عملِ الأحياءِ تجري للأمواتِ : رجلٌ ترك عقبًا صالحًا يدعو له ينفعُه دعاؤهم ، ورجلٌ تصدق بصدقةٍ جاريةٍ من بعده له أجرُها ما جرت بعدَه ، ورجلٌ علم علمًا فعملَ به من بعده له مثلُ أجرِ من عمِل به من غيرِ أن ينقصَ من أجرِ من يعملَ به شيءٌ)). ([٦])

واتە : لە کردەوە کانی زیندووە کان کە لە دونیادا کردوویانە هەمیشە بەردەوام دە بیت دوای مردنیش ئەویش چوار کردەوەیە کە خیر پاداشتی دەگاتەوە مردوە کە لە ژیانی بەرزەخ دا ، ئەویش ئەم : چوار کردەوەیە کەسیك نەوەیەکی صالح لەدوای خۆی بەجی بهیلیت و ئەویش نزای خیرو چاکەی بۆ بکات ، وە کەسیك مالیك بە بەخشیت و بەردەوامی هەبیت لەدوای مردنی ،وەك قوتابخانە یان لیدانی بیری ئاو یان مەزگەوتیك کە خیرە کەی بەردەوام بیت ،وە خیر و پاداشتەکەی بۆ خاوەنەکەی دە چیت ، وە کەسیك زانست فیری خەلك بکات و پاش خۆی ئەو زانستە بلاو ببیتەوە ، چەند کەس ئیشی پی بکات پاداشت وەرگریت لەسەری ئەویش وە ئەوان پاداشت بۆ دەروات بی ئەوەی هیچ لە پاداشتی ئەمان کەم بکاتەوە ..!!

[٦] صحيح الألباني (صحيح الجامع) برقم (٨٨٨) ، و أخرجه : الطبراني (٦١٨١)

زانست ریگای بەهەشت بۆ مرۆڤ ئاسان دەکات

✍ (٧) – عن عائشه رضي الله عنها عن النبی ﷺ قال :

((إنَّ اللَّهَ – عزَّ وجلَّ – أوحى إليَّ أنَّهُ من سلَكَ مَسلَكًا في طلبِ العلمِ سَهَّلتُ لهُ طريقَ الجنَّةِ " ومن سلَبتُ كريمتيهِ أثبتُهُ عليهما الجنَّةَ .وفضلٌ في علمٍ خيرٌ من فضلٍ في عبادةٍ . وملاكُ الدِّينِ الورَعُ)).(٧)

واتە : (خوای گەورە) نیگای بۆ کردم ئاگاداری کردمەوە کە : هەر کەس ریگایەك لە ریگاکانی بەدەست هینانی زانست بگریتە بەر (خوای گەورە) ریگای بەهەشتی بۆ ئاسان دەکات و هەر کەس چاوی لەدەستدا لە جیاتیان بە هەشت وەر دەگریت و پلە وپایەی زانست بەرزترو وە خیرترە لە پلە وپایەی خوا پەرستی کۆڵەکەو پوختەو کرۆکی دین خۆگتنەوە و سلەمینەوەیە لە گوناه تاوان .

زانست سوودی لی دە بینی نەوەی ئادە م لەدوای مردنیشی

✍ (٨)– عن أبو هريرة رضي الله عنه عن النبي ﷺ قال :

((إذا ماتَ ابنُ آدمَ انقطعَ عملُه إلا من ثلاثٍ : صدقةٍ جاريةٍ ، وعلمٍ ينتفعُ به ، وولدٍ صالحٍ يدعو له)) (٨)

واتە: ئەگەر نەوەی ئادەم کۆتایی هات و وەفاتی کرد ، ئەوا کۆتایی بە کردەوەکانی دیت یان کردەوەکانی دەپچریت لە ژیانی دونیادا ، تەنها لە شی شت دا نەبیت : بەخشین و خیریکی نەبراوە ، صدقە جاریە ، یان زانست و زانیاریك کە سوودی لی ببینریت ،وە بەردەوام خەلیکی سوودی لی ببینن ، یان نەوەیەکی صالح کە نزای خیری بۆ بکات ....!!!!

[٧] صحيح الألباني (صحيح الجامع) برقم (١٧٢٧)
[٨] صحيح مسلم برقم (١٦٣١)

✍(٩) -عن جابر بن عبدالله رضي الله عنه عن النبي ﷺ قال:

((إِنَّ اللَّهَ لَمْ يَبْعَثْنِي مُعَنِّتًا، وَلَا مُتَعَنِّتًا، وَلَكِنْ بَعَثَنِي مُعَلِّمًا مُيَسِّرًا ..)).[٩]

واتە : (خوای گەورە) منی نە ناردووە بۆ نەگبەتی بۆ خەلكی و دينيان لەسەر قورس و گران و نارەحەت بكەم بەلكو منی ناردووە كە ماموٚستاو ئاسانكاربم بۆ خەلك ..!!!

فەزلی زانا زۆر گەورەيە تەنانەت فريشتەكان و هەموو گياندارو زيندەوەر وتەنانەت ميرولەو ماسيش لەدەريادا دوای لی خۆش بوونی بۆدەكات ..!!

✍(١٠)- عن أبی أمامة الباهلي رضي الله عنه قال :

((ذُكِرَ لرَسولِ الله ﷺ رجُلانِ" أحدهما عابدٌ، والآخَرُ عالِمٌ، فقال: رسولُ الله ﷺ : فضلُ العالِم على العابِدِ كفضلي على أدناكم ثمَّ قالَ: رسولُ اللَّه ﷺ إنَّ اللَّهَ وملائكتَهُ وأَهلَ السَّماواتِ والأرضِ حتَّى النَّملةَ في جُحرِها وحتَّى الحوتَ ليصلُّونَ على معلِّمِ النَّاسِ الخيرَ)).[١٠]

واتە: لە ابو امامە الباهلية وە – خوا لی رازی بێت – دە گيرنەوە ،كە فەرموويەتی : باسی دوو كەس كرا بۆ پيغەمبەری خوا ﷺ يەكيكيان زاناو عالم بوو ، ئەوەی تريان بەندەی خواپەرست ، فەرمووی : فەزلی عالم و زانا بەسەر بەندەی خوا پەرستدا ، وەك فەزلی من وايە بەسەر هەر كی لە ئيوە دا .لە پاشاندا فەرمووی : (خوای گەورە) و مەلائيكەتەكانی و خەلكانی ئاسمانە كان و زەوی بە جنۆكە و ئادەميزاد و ئاژەلە كانەوە تەنانەت ميروو لەش يان ميروستان لە كونەكەيدا و ماسيش لە دەريادا دوای لی خۆش بوون دەكەن...

---

[٩] صحيح مسلم برقم (١٤٧٨)
[١٠] صحيح الترمذي برقم (٢٦٨٥)

✍(١١)- عن قيس بن كثير ،كُنْتُ جالسًا مع أبي الدَّرداءِ رضي الله عنه في مسجدِ دِمَشقَ فأتاه رجُلٌ فقال:

يا أبا الدَّرداءِ إنِّي أتَيْتُك مِن مدينةِ الرَّسولِ في حديثٍ بلَغني أنَّكَ تُحدِّثُه عن رسولِ اللهِ ﷺ

فقال أبو الدَّرداءِ : أمَا جِئْتَ لحاجةٍ أمَا جِئْتَ لتجارةٍ أمَا جِئْتَ إلَّا لهذا الحديثِ ؟ قال :

نَعم قال : فإنِّي سمِعْتُ رسولَ اللهِ ﷺ يقولُ :

((مَن سلَك طريقًا يطلُبُ فيه علمًا سلَك اللهُ به طريقًا مِن طُرقِ الجنَّةِ والملائكةُ تضَعُ أجنحتَها رضًا لطالبِ العلمِ وإنَّ العالِمَ يستغفِرُ له مَن في السَّمواتِ ومَن في الأرضِ والحيتانُ في الماءِ وفَضْلُ العالِمِ على العابدِ كفضلِ القمرِ ليلةَ البدرِ على سائرِ الكواكبِ إنَّ العلماءَ ورَثةُ الأنبياءِ إنَّ الأنبياءَ لَمْ يُورِّثوا دينارًا ولا درهمًا وأورَثوا العِلْمَ فمَن أخَذه أخَذ بحظٍّ وافرٍ)).([11])

واتە: لە قيس كوری كسيرە وە – خوا لی رازی بيت – دە گريتەوە ،دانشتبووين لە گەل ابی درادا و – خوا لی را زی بيت – لە مەزگەوتيك لە دمشق پياويك هات ووتی : ئەی ئەبا درداء: هاتووی بۆ كاريك يان بازرگانيك يان لە گيرانەوە يەكی تردا دەليت : نە بۆ كاريك هاتووم نە بۆ بازرگانی هاتوو م ،يان بۆ ئەم فەرموودە يەهاتووی ئەويش ووتی : بەلی . (ئە بو درداء) – خوا لی رازی بيت – فەرمووی : گوييبيستی پيغەمبەری خوا ﷺ بووم ، دەی فەرموو : ((هەر كەسيك ريگايەك بگريتە بەر بۆ بە دەست خستنی زانستی شەرعی ئەوا (خوای گەورە) ريگە يەك لە ريگاكانی بە هەشتی بۆ ئاسان دەكات ، ملائيكە تەكان باليان بۆ رادەخەن بۆ ئەو كەسەی دە گە ريت ،بەدوای زانستی شەرعيدا ،لەبەر ئەوەی رازين بەوەی بۆ دەگەرين ، هەموو ئەوانەی كە لە ئاسمانە كان و زەوی دان ، دوای لی خۆش بوون دەكەن بۆ عالم زانا و دانا لە شەرعی خوادا ،زاناكان تەنانەت ماسيش لەدەريادا ، گەورەيی چاكيتی زانا بەسەر بەدەی خوپەرستدا وەك چاكيتی جوانی مانگ وايە بەسەر هەموو ئەستيرە كانەوە ،زانايان ميراتگری پيغەمبەرانن ، پيغەمبەران دينارو درهەميان بەميرات بەجی نەهيشتووە ،بەلكو تەنها زانستی شەرعيان بەجی هيشتووە ، جا هەر كەسی بەدەستی بهينی ئەوا بەشيكی زۆر بەدەست دە هينی ..!!

[11] اخرجه : الترمذي برقم (٢٦٨٢) ، وابو داود (٣٦٤١) ، و ابن ماجه (٢٢٣) ، و ابن حبان (٨٨)

✍(١٢)- عن زيد بن سلمة ﷺ قال :

((يا رسول الله ﷺ يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنِّي قَدْ سَمِعْتُ مِنْكَ حَدِيثًا كَثِيرًا أَخَافُ أَنْ يُنْسِيَنِي أَوَّلَهُ آخِرُهُ فَحَدِّثْنِي بِكَلِمَةٍ تَكُونُ جِمَاعًا قَالَ : اتَّقِ اللَّهَ فِيمَا تَعْلَمُ)) .[١٢]

واتە: لە (زیدی کوری سلمە) وە – خوا لی رازی بیت – دە گیرنەوە کە فەرموویەتی : ئەی پیغەمبەری خوا ﷺ من فەرموودەی زۆرم لە تۆوە بیستووە ئەترسم سەرە تایی و کۆتاییە کەم لە بیر بچیتەوە ، هەر بۆیە شتیکم پی بلی کورت و پر مانا بی ، پیغەمبەری خواش ﷺ فەرمووی : (لە خوا بترسە لەو شتەدا کە دەیزانی واتە ئەوەی ریگری لی کراوە لی دوورکەویتەوە ، ئەویشی فەرمانی پیکراوە بە پیی توانا پیی هەستی ..!!

[١٢] سنن الترمذي برقم (٢٦٨٣) هذا حديث (ضعيف) لكن ليس إسناده بمتصل ،وهو عندي مرسل ،ولم يدرك عندي ابن شوع يزيد بن سلمة وابن أشوع أسمة:سعيد بن أشوع.

✍(١٣)- عن أبی هريرة رضي الله عنه قال :

((قال : رسول الله ﷺ : خصلتانِ لا تجتمعانِ في منافقٍ حُسنُ سمتٍ ولا فقهٌ في الدِّينِ)).[١٣]

واتە : لە (ابو هريره)وە - خوا لی رازی بیت – دەلیت : پیغەمبەری خوا ﷺ فەرمووی : ئەم دوو شتە لە دوو روودا یان لە مونافیق كۆنابنەوە : رەوشت بەرزی و ئاكاری جوان و ،وە حالی بوون یان زانین لە شەریعەتدا ..!!

[١٣] سنن الترمذي برقم (٢٦٨٤) هذا حديث صحيح .

✍(١٤)-عن أبى سعيد الخدرى رضي الله عنه عن رسول الله ﷺ قال :

((لن يشبعَ المؤمنُ من خيرٍ يسمعُهُ حتَّى يكونَ منتَهاهُ الجنَّةُ)).[١٤]

واتە : کەسی ئیماندار لە زانستی شەرعی تێرنا خوات هە تا دەچیتە بە هەشتەوە ..!!

[١٤] سنن الترمذي برقم (٢٦٨٦) هذا حديث ضعيف ، و حديث حسن غريب ، وشيخ الالباني في رياض الصالحين برقم (١٣٩٤).

زانست حیكمەتە نەزانین گومرایە ئە رگەر

دۆزیەوە شایەنی تر دە بیت بۆی

✍(١٥)- عن أبی هريرة ﵁قال : قال رسول الله ﷺ :

((الكلِمةُ الحِكْمةُ ضالَّةُ المؤمنِ من حيثما وجدَها أَخذَ بها)).[١٥]

واتە : لە (ابو هريرە)وە – خوا لی رازی بیت – دەلیت : پیغەمبەری خوا ﷺ فەرمووی: حیكمەت و حالی بوون یان زانین لە دین ونبووی ئیماندارە ، لە هەركوی دۆزیەوە شایەنترە پی ..!!

[١٥] سنن الترمذي برقم (٢٦٨٧) هذا حديث ضعيف جدا ،وحديث حسن غريب ، و ابن ماجه برقم (٤١٦٩) ، و ابن حبان (1 /١٠٢).

✍(١٦)-عن ابن عباس رضي الله عنه قال : قال رسول الله ﷺ :

((فقيهٌ واحدٌ أشدُّ على الشيطانِ من ألفِ عابدٍ)). [١٦]

واتە : لە (ابن عباس)وە – خوا لی رازی بیت – دەلیت : پیغەمبەری خوا ﷺ فەرمووی: بوونی زانایە قورسترو توندرە لە شەیتان لە هەزار خواپەرست ، چونكە كەسی زانا فەرمان دە كات بە خەلك چاكە بكەن و بەرپرچی فیل وتەلە كە كانی شەیتان دەداتەوە ..!!

[١٦] سنن الترمذي برقم (٢٦٨١) وحديث موضوع و حديث غريب ، من حديث وليد بن مسلم ، وللفظ له ابن ماجة برقم (٢٢٢) ، و ابن حبان (1 /٣٧٤).

✍ (١٧)- عن أبي هريرة ﷺ قال : قال رسول الله ﷺ :

((اترُكوني ما تَركتُكُم ، فإذا حدّثتُكم فخُذوا عنّي ، فإنَّما هلَكَ من كان قبلَكُم ، بكَثرةِ سؤالِهم ، و اختلافِهِم على أنبيائهِم)) . [١٧]

واتە :لە (ابی هریرە) وە – خوا لی رازی بیت – دە لیت : پیغەمبەری خوا ﷺ فەرمووی : ئەوەی من ترکم کردووە و وازم لی هیناوە ئیوەش وازی لی بهینن ، ئەگەر شتیکم پی ووت وەری بگرن و بە پیی توانا کاری پی بکەن ، بی گومان هۆکاری لە ناوچوونی گەلانی پیش ئیوە ئەمە بوو: پرسیاری زۆریان دەکرد لە پیغەمبەرانیان و پیچەوانەی ئەوان دە چوولانەوە ..!!

[١٧] سنن الترمذي برقم (٢٦٧٩) و حديث حسن صحيح ،و شيخ الالباني في (صحيح الجامع) (٩١).

✍(١٨)- عن أبى هريرة رضي الله عنه قال : قال رسول الله ﷺ :

((إِنَّما العلمُ بِالتَّعَلُّمِ ، و إِنَّما الحِلْمُ بِالتَّحَلُّمِ ، و مَنْ يَتَحَرَّ الخَيْرَ يُعْطَهُ ، و مَنْ يَتَّقِ الشَّرَّ يُوقَهُ)).[١٨]

واتە : بەدەست هيانانى زانست تەنها بە فير بوون و ، خويندنيتى ، وە بەدەستهينانى نەرم نيانى و ئارامى بە خۆ رازاند نەوە يەپيى ، هەر كەسيكش بەدواى خير و چاكەدا بگەرى پى دە بەخشريت ، وە هەر كەس خۆى لە خرا پە كارى و شەر بەدوور بگريت دەپاريزى ليى ...!!!

[١٨] صحيح (الدارقطني) في الافراد خط و (عن ابي هريرة) و (عن أبي درداء) برقم (٣٤٢) ، والشيخ الالباني في السلسلة الاحاديث صحيحة برقم (٣٤٢).

✍(١٩) – عن معاويه بن أبى سفيان ﵁ قال : قال رسول الله ﷺ :

((الخيرُ عادةٌ والشَّرُّ لَجاجةٌ ومن يردِ اللَّهُ بهِ خيرًا يفقِّههُ في الدِّينِ)) .[19]

واتە : لە معاویەی کوری سفیان – خوا لی رازی بیت – دە لیت : پیغەمبەری خوا ﷺ فەرمووی : خیرو چاکە خوازی سروشتی پاکی مرۆڤە ،وە شەر وخرا پەکاریش سەر کەشی بوون وملەجەری کردنە ، وە هەرکەس (خوای گەورە) بیەویت خیری بوی با لەدین شارەزای دەکات .

[19] اخرجه : البخاري برقم (٧١) ، و مسلم برقم (١٠٣٧) ، و ابن ماجة برقم (٢٢١) ، و ابن حبان (٣١٠) ، والطبراني في (المعجم الكبير) (٣٨٥/١٩) (٩٠٤).

✍(٢٠)- عن أبي هريرة ﵁ قال : قال رسول الله ﷺ :

((الدُّنيا ملعونةٌ ، ملعونٌ ما فيها ، إلا ذكرَ اللهِ و ما والاه ، و عالِمًا أو متعلمًا)) .[٢٠]

واتە : لە ابی هریرە – خوا لی رازی بیت – دەلیت : پیغەمبەری خوا ﷺ فەرموویەتی : دونیا نەفرت لیکراوە ، ئەوشتانەشی کە تیدایەتی هەر نەفەرەت لی کراون ،تەنها یادی (خوای گەورە) نەبیت ئەووەی لە رەزامەندی ئەو دا بەسەر ببریت ، هەروەها کە سی زاناو فیر خواز ..!!

[٢٠] الشيخ الالباني في (صحيح الجامع) برقم او الصفحة (٣٤١٤).

✍(٢١) عن جابر بن عبدالله ﷺ قال : قال رسول الله ﷺ :

((سَلوا اللّهَ علمًا نافعًا ، و تعوَّذوا باللّهِ من علمٍ لا ينفَعُ)).[٢١]

واتە : دوای زانستی بە سوود لە خوا بکەن ، پەنا بگرن بە خوا لە زانستیك کە سوود بە خاوەنەکەی ناگەیە نی (مەبەستی لە سوودی قیامەتە ..!! چونکە هەندیك کەس زانستیکی بی کەڵ و بی سوود فیر دەبن خەلکیش فیری خرا پەکاری ئەو زانستە دە کەن زیان بە ئاینە کەیان دە گەیەنی سوودی بۆ نابیت لە دوا رۆژدا)

[٢١] اخرجه : ابن ماجة برقم (٣٨٤٣) ،و ابو يعلي برقم (١٩٢٧). و الشيخ الالباني في صحيح الجامع برقم او صفحة (٣٦٣٥) .

✍ (٢٢) – عن أبی سعید الخدری ﵁ قال : قال رسول الله ﷺ :

((سیأتیكُم أقوامٌ یطلبونَ العِلمَ فإذا رأیتُموهم فقولوا لَهُم مَرحبًا مَرحبًا بوصیَّةِ رسولِ اللَّهِ ﷺ واقْنوهُم قلتُ للحَكَمِ ما اقْنوهُم قالَ علِّموهُم)) .[٢٢]

واته : له أبی سعید خدری – خوا لی رازی بیت –دەلیت : پیغەمبەری خواﷺفەرمووی : له مەو دوا كه سانیك له ناوتاندا پەیدا دە بن بەدوای فیربوونی زانستدا دەگە رین ،جا ئەگەر بینیتان پییان بلین مرحبا ، له میرات گره كانی پیغەمبەری خواﷺ و پرسیاریان لی بكەن و دوای فتوایان لی بكەن ،وتمان : له حكم و فتوا ووتی : له زانست و زانیاری دا .

[٢٢] صحیح ابن ماجه برقم او صحفة (٢٠٣)

✍(٢٣)- عن أنس بن مالك ﵁ قال : قال رسول الله ﷺ :

((مُعلّمُ الخيرِ يستغفرُ لَهُ كلُّ شيءٍ حتَّى الحيتانُ في البحرِ)).[٢٣]

واتە : لە عائیشە وە – خوا لی رازی بیت – دەلیت : پیغەمبەری خوا ﷺ فەرمووی :مامۆستا یان خاوەنی علم و زانست هەموو شتیك دوای لی خۆش بوونی بۆ دەكەن

هە تاكو نەهەنگیش یان ماسیش لە دەریا دا ..!!

[٢٣] الشيخ الالباني في صحيح الجامع برقم (٣٩١٤) ، و ابن ماجه برقم (٢٢٤) ، والبزار برقم (٦٧٤٦).

✍(٢٤)- عن أبو سعيد الخدري رضي الله عنه قال : قال رسول الله ﷺ :

((طلبُ العِلمِ فريضةٌ على كلِّ مسلمٍ)) .[٢٤]

واتە : بە دوای زانست زانیاری گەراندا ، ئەركە و واجبە لەسەر هەموو موسلمانیك ..!!

[٢٤] اخرجه : للسيوطي في ((جامع الصغير)) برقم أو صفحة (٥٢٤٦).

✍(٢٧)- عن عبدالله بن عباس ﵁ قال : قال رسول الله ﷺ :

((علّموا ويسّروا ولا تعسّروا ، وبشّروا ولا تنفّروا ، وإذا غضبَ أحدكُم فليسكُت)).[٢٥]

واتە: لە عبدالله کوری عباس – خوا لی رازی بیت – دەلیت : پیغەمبەری خوا ﷺ فەرمووی: فیری زانست ببن و ئەم ئاینە بۆ خەلك ئاسان پیشان بدەن و قورسی مەکەن وە هەمیشە ، مووژدە بەخش بن و خەلکی مەتۆرینن پەرتەوازەیان مەکەن ،وە هەر یەك لە ئیوە کاتیك تووره بوو با بی دەنگ بیت ..!!

[٢٥] اخرجه : البزار في مختصر برقم (٤٨٧٢) ، و احمد برقم (٢٥٥٦) ، والشيخ الالباني في سلسلة الاحاديث صحيحة برقم أو صفحة (١٣٧٥).

✍ (٢٦)- عن صفوان بن عسال ﵁ قال : قال رسول الله ﷺ :

((ما من خارجٍ خرج من بيتِه في طلبِ العلمِ ، إلا وَضعت له الملائكةُ أجنحتَها رضًا بما يصنعُ ، حتى يَرجعَ)).[٢٦]

واتە : لە صفوانی کوری عسال – خوا لی رازی بیت دەلیت : پیغەمبەری خوا ﷺ فەرمووی : هیچ کەسیك نیە لەمال دەرچوو بیت بەمەبەستی فیر بوونی زانست زانیاری مە گەر فریشتەکان بالی بە زەیی و سۆزی بۆ رادەخەن ، لەرەزامەندی و دلخۆشیان بە کردارەکەی تاکو دەگەریتەوە .

[٢٦] الشيخ الالباني في (صحيح الجامع) برقم او صفحة (٥٧٠٢).

✍(٢٧)عن جندب بن عبدالله رضي الله عنه قال : قال رسول الله ﷺ :

((مثلُ الذي يُعلِّمُ الناسَ الخيرَ ، و يَنسى نفسَه ، مثلُ الفتيلةِ ، تضيءُ للناسِ ، و تحرِقُ نفسَها)).[٢٧]

واتە : نموونەی ئەو کەسەی کە خەلکی فێری زانست زانیاری و خێرو چاکە دەکات و خۆی لە یاد دەکات یان لە بیر دەکات ، وەك فتیلە چرا وایە کە رووناکی دەداتە بە خەلك و بەلام خۆی دەسووتێنی ، واتە خۆی لە پێناوی زانست و زانیاری دا بۆ خەلك خۆی دە کاتە قوربانی ..!!

[٢٧] الشيخ الالباني في صحيح الجامع برقم او صحفة (٧/ ١١٣٣) او برقم (٥٨٣٧).

✍(٢٨) عن ابي هريرة ﵁ قال : قال رسول الله ﷺ :

((مَن جاءَ مَسجِدي هذا لم يَأتِه إلَّا لِخيرٍ يتعلَّمُهُ أو يعلِّمُهُ فَهوَ بمنزلةِ المجاهدِ في سبيلِ اللَّهِ ومن جاءَ لغيرِ ذلكَ فَهوَ بمنزلةِ الرَّجلِ ينظرُ إلى متاعِ غيرِه)) .[٢٨]

واتە :لە ابی هریرە - خوا لی رازی بیت – دەلیت : پیغەمبەری خوا ﷺ فەرمووی : هەركەسیك هاتبیتە ئەم مەزگەوتەی من وتەنها بۆ فیر بوونی خیرو چاكە یاخود فیر كردنی خەلك هاتبیت ، ریزی ئەو كەسە لە پلە و پایەی ئەو موجاهیدە دایە كەلە پیناوی خوا دا خبات دەكات بەلام هەركەسكی بۆ ئەو مەبەستە خیرە نەهاتبیت ئەوە وەك ئەوكەسە وایە سەریری كەل وپەلی خەلكی بكات .

[٢٨] اخرجه : ابن ماجه برقم (٢٢٧) ، و احمد برقم (٩٤١٩).

✍(٢٩)-عن أنس بن مالك ﵁ قال : قال رسول الله ﷺ :

((مَن خرَجَ في طلبِ العلمِ كان في سبيلِ اللهِ حتى يَرجِعَ)).[٢٩]

واتە : لە انس کوری مالیك – خوا لی رازی بیت – دەلیت : پیغەمبەری خوا ﷺ فەرمووی: هەر کەسی لە پیناوی فیر بوونی زانست و زانیاری لە مال دەر بچیت وەك ئەو کەسەوایە لە پیناوی خوا دا بۆ جیهاد دەرچوو بیت تا دە گەریتەوە ..!!

[٢٩] سنن الترمذي برقم(٢٦٧٤)،

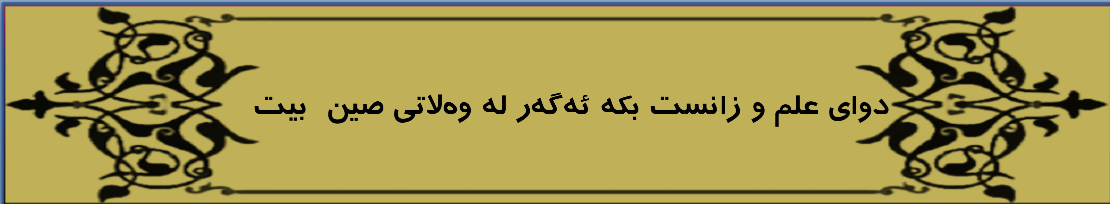
✍📖نووسینە وە ی فە رموودە کانی ﷺ
بحر الحديث- دە ریای فە رموودە

✍(٣٠) –عن عبدالله بن مسعود رضي الله عنه قال : قال رسول الله ﷺ :

((منهومانِ لا يَشبعانِ طالبُ عِلْمٍ وطالبُ دُنْيَا)) .[٣٠]

واتە: لە عبدالله کوری مسعود – خوا لی رازی بیت – دەلیت : پیغەمبەری خوا ﷺ فەرمووی:دوو چینی خەلکەی هەلپە کار هەن هەرگیز تیر نابن ..!! یەکەم: زانست خواز ..!! دووەم: دونیا ویست ..!!

[٣٠] اخلاجه : ابن حبان في (المجروحين) الصحفة (٤٤١/1) ، والطبراني (١٠ / ٢٢٣) و (١٠٣٨٨).

✍(٣١)-عن أنس بن مالك ﵁ قال : قال رسول ﷺ :

((اطلُبوا العِلمَ ولو بالصِّينِ)) .[٣١]

واتە : لە انس كوری مالیك – خوا لی رازی بیت دەلیت :

پیغەمبەری خوا ﷺ فەرمووی : دوای علم و زانست بكە ئەگەر لە وەلاتی صین نیش بیت ..!!

---

[٣١] البيهقي في (المدخل الى السنن الكبرى) الصحفة (١/ ٢٩٢) ، والرزقاني في (مختصر المقاصد) ١٠٩ ، وابن حبان (في الجروحين) (٤٨٩/١).

✍(٣٢)- عن عبدالله بن عمر رضي الله عنه قال : رسول الله ﷺ :

((بَلِّغُوا عَنِّي ولو آيَةً....)) .[٣٢]

واتە : لە عبدالله کوری عمر – خوا لی رازی بیت – دەلیت : پیغەمبەری خوا ﷺ فەرمووی : لەمنەوە بگەیەنن ئەگەر بە ئایەتیکیش بیت . مەبەستی گەیاندنی زانست زانیاری شەرعی ئەم ئاینە پیرۆزەی ئیسلامە ، بلاو ببیتەوە بە هەموو جهیان دا ،ئەگەر بە ئایتیکی قورئان بیت یان بە فەرمایشتیکی پیغەمبەری خوا ﷺ بیت ، بۆ بانگەوازی ئەم ئانینەی ئیسلام لەجیهاندا .

[٣٢] صحيح البخاري برقم (٣٤٦١).

هەرکەسێک ڕێگای زانست بگرێت

ئەوا ڕێگای بەهەشت (خوای گەورە) بۆ ی ئاسان دەکات

✍(٣٣) عن- أبی هريره رضي الله عنه قال : قال رسول الله ﷺ :

((مَن سلَك طريقًا يطلُبُ فيه علمًا سهَّل اللهُ له به طريقًا من طُرقِ الجنَّ ومَن أبطَأ به عملُه لَمْ يُسرِعْ به نسَبُ)) .[٣][٣٣]

واتە : لە ابو هريرە – خوا لی ڕازی بێت – دە لیت : پیغەمبەری خوا ﷺ فەرمووی :هەر کەسس ریگەی زانست بگری و عەودالی زانست و زانیاری بی ئیللا (خوای گەورە) بە هۆی ئەووەوە ریگەی بەهەشتی بۆ ئاسان دەکات ، هەرکەسی کار و کردەوەی دوای بخات ، ڕەچەلە و نەسەبی پیشی ناخات ..!!

[٣٣] سنن ابي داود برقم (٣٦٤١).

✍📖نووسینە وە ی فە رموودە کانی ﷺ

بحر الحديث- دە ریای فە رموودە

نووسینی :قاسم محسن عولا

٢٠٢٢

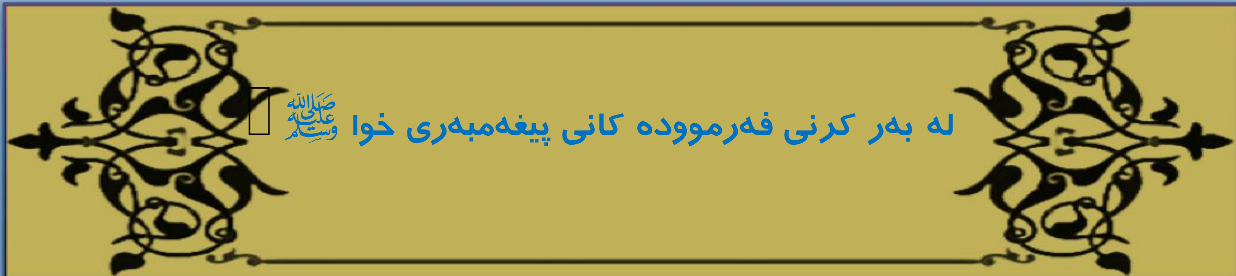

✍(٣٤) عن زيد بن ثابت ﵁ قال :

((أمرني رسولُ اللهِ ﷺ أنْ أتعلَّمَ له كتابَ يهودٍ قال إني واللهِ ما آمن يهودَ على كتابي ، قال : فما مر بي نصفُ شهرٍ حتى تعلمتُه له ، قال : فلما تعلمتُه كان إذا كتَبَ إلى يهودَ كتَبْتُ إليهم ، وإذا كتَبوا إليه قرأتُ له كتابَهم)) .[٣٤]

واتە :لە زيد كوری ثابت – خوا لی رازی بیت – دەلیت : پیغەمبەری خوا ﷺفەرمانی پی كردم فیری نووسین و خویندنەوەی زمانی جوولە كە ببم ، منیش فیری زمانی جوولەكە بووم پیغەمبەری خوا ﷺفە رمووی: (سویند بە (الله) ئەمین نیم لە جوولە كەكان نامەم بۆ بنووسن جوولە كە كان یان نەمەی جوولە كە كانم بەراستی بۆ بخوینەوە دەترسم شتیكی بۆ زیادو كەم بكە،ماوەی نیو مانگ تی نە پەری بە باشی فیری نووسین و خویندنەوەی زمانی جوولە كە بووم و بەدلنیایەوە لی تی دە گەیشتم ، ئەگەر بیویستا یە نامە بنیری بۆ جوولە كە كان من بۆم دەنووسی ،هەروەها ئەگەر نامەشی بۆ بهاتیە لە لایەن جوولەكە كانەوە ئەوا من بۆم دە خویندەوە ..!!

[٣٤] اخرجه: ابي داود في سنن برقم(٣٦٤٥)، و والترمذي في سننبرقم (٢٧١٥).

✍(٣٥) عن عبدالله بن عمرو رضي الله عنه قال :

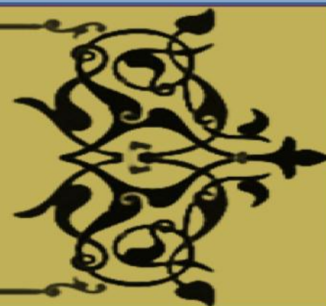
((كنتُ أَكْتُبُ كلَّ شيءٍ أسمعُهُ مِن رسولِ اللَّهِ ﷺ أريدُ حفظَهُ فنَهَتني قُرَيْشٌ عن ذلكَ وقالوا :

تَكْتُبُ ورسولُ اللَّهِ صلَّى اللَّهُ عليهِ وسلَّمَ يقولُ في الغضَبِ والرِّضا فأمسَكْتُ حتَّى ذَكَرتُ ذلكَ لرَسولِ اللَّهِ ﷺ فقالَ : اكتُب فوالَّذي نَفسي بيدِهِ ما خرجَ منهُ إلَّا حقٌّ)) .[٣٥]

واتە : لە (عبدی كوری عمر – خوا لی رازی بیت – دە گیریتەوە كە دەلیت : هەر شتیكم لە پیغەمبەری خواﷺببیستایە هەر هەموویم دە نووسیەوە هەتا لەبەری بكەم و بیپاریزم لە ونبوون و فەوتان ، قوریش ریگریان لی كردم ووتیان : تۆ هەمووشتیك دەنووسیتەوە كە لە پیغەمبەری خواﷺ دەبیستی لە كاتیكدا ئەویش مرۆڤیكە لە كاتی توورە بوون و ئارامی و ئاسایی دا قسە دە كات ..؟! ئیتر منیش وازم هینا ، باسە كەم بۆ پیغەمبەری خوا ﷺ گیرایەوە جا پیغەمبەر ﷺ بە پەنچەی دەستی ئاماژەی كرد بۆ دەمی خۆی فەرمووی : بنووسە سویند بە (الله)

ئەوەی حەقە و راست نبی لەم دەمە وە دەرناچیت ..؟!

[٣٥] اخرجه سنن ابي دادو برقم (٣٦٤٦).

✍(٣٦)-عن أبی هريرة رضي الله عنه قال :

((لَمَّا فُتِحَتْ مَكَّةُ قامَ النَّبِيُّ ﷺ، فذَكَرَ الخطبةَ - خطبةَ النَّبِيِّ ﷺ - قالَ : فقامَ رجلٌ من أَهْلِ اليمنِ ، يقالُ لَهُ : أبو شاهٍ ، فقالَ : يا رسولَ اللَّهِ ، اكتبوا لي ، فقالَ : اكتبوا لأبي شاهٍ)).[٣٦]

واتە: لە ابو هريرە – خوا لی رازی بیت – دە گیرنەو فەرموویەتی : دوای ئەوەی کە شاری مککە فتح کرا پیغەمبەری خواﷺ هەستا ووتاری بۆدان ،باسی ووتارەکەی کرد ، ووتارەکەی پیغەمبەری خواﷺ راوی ووتی : پیاوی لەخەلکی یەمەن کە پییان دە ووت (ابو شاه) ،ئەو پیاوە هەستا ووتی : ئەی پیغەمبەری خوا ﷺفەرمان بدە کە ئەم ووتارەم بۆ بووسنەوە ، پیغەمبەری خوا ﷺ بینووسنەوە بۆ (ئە بو شاه).

[٣٦] اخرجه : ابو داود في سنن برقم (٣٦٤٩) ، والبخاري برقم (٢٤٣٤) ، و مسلم (١٣٥٥).

✍ (٣٧)- عن الوليد قال :

((قُلْتُ لِأَبِي عَمْرٍو مَا يَكْتُبُوهُ قَالَ: الْخُطْبَةَ الَّتِي سَمِعَهَا يَوْمَئِذٍ مِنْهُ)).[٣٧]

واتە: لە وليدە وە - خوا لی رازی بيت – دە گيرنەوە كە ووتوويەتی : ووتم بە ئەبو عمر- پيشەوا ئەوزاعی - ئەبو شاه چ پرسياريكی كرد هەتا بۆی بنووسنەوە ئەويش ووتی : ئەو ووتارە بوو كە لەو كاتە دا بيستی لە پيغەمبەری خوا ﷺ ..!!

[٣٧] اخرجه : ابو داود في سنن برقم (٣٦٥٠).

✍(٣٨) – عن ابو هريرة رضي الله عنه قال : قال رسول الله ﷺ :

((من سُئل عن علمٍ فكتمه ألجمه اللهُ بلِجامٍ من نارٍيومَ القيامةِ)) .[٣٨]

واتە :لە ابو هريرە – خوا لی رازی بیت – دە لیت : پیغەمبەری خوا ﷺ فەرمووی : هەر کەسیك پرسیاریکی دەربارەی زانستی شەرعی لی بکریت بەلام ئەو بیشاریتەوە ئەوە لە رۆژی قیامەتدا (خوای گەورە) زوغاوی ئارگری دە خاتە ناو دەم ..!!

[٣٨] اخرجه : ابو داود في سنن برقم (٣٦٥٨) ، والترمذي برقم (٢٦٤٩) ، و ابن ماجه (٢٦٦) ، و احمد (٧٥٧١).

✍ (٣٩)- عن ابن عباس قال : قال رسول الله ﷺ

((تسمعونَ ويُسمعُ منكم ويُسمعُ ممن يَسمعُ منكم)) .[٣٩]

واتە: لە ابن عباس – خوا لی رازی بیت – دە گیرنەوە کە دەلیت : پیغەمبەری خوا ﷺ فەرمووی: ئیوە فەرموودە دە بیستن و خەلکیش لە ئیوە دەبیستی و خەلکانی تریش لەوانەوە دەبیستن لەئیوەیان بیستوە ..!!

[٣٩] اخرجه : ابو داود في سنن برقم (٣٦٥٩) ، و احمد (٢٩٤٧) .

ئەوەکە فەرموودەی پیغەمبەر دەگەیەنی

بەراست و دروستی رووی سپی دەبیت

✍(٤٠)- عن زيد بن ثابت رضي الله عنه قال سمعت رسول الله ﷺ يقول :

((نضَّرَ اللَّهُ امرأً سمِعَ منَّا حديثًا فحفِظَهُ حتَّى يبلِّغَهُ غيرَهُ فرُبَّ حاملِ إلى من هوَ أفقَهُ منهُ ورُبَّ حاملِ فقهٍ ليسَ بفَقيهٍ)).[٤٠]

واتـه : لـه زيـدی کـوری ثابـت – خـوا لــی رازی بیـت – ده گیرنـەوه دەلیـت : گویم لـە پیغەمبـەری خـوا بـوو ﷺ دەی فـەرموو : (خـوای گـەوره) رووی ئـەو کەسە سپی بکـات کـە فەرموودەيـەکی لـە ئیمـە بیسـتووه لەبـەری کـردووه تـا بیگەيـەنیت بـە کـە سـانی تـر ، لەبـەر ئـەوەی هەنـدی جـار هـەلگری (فقـه) زانستی شەرعی لەوانەیە بیگەیەنیت بـە کەسـيك کـە باشـترو شـاره زاتـرو يـان زانـا تربيـت لـە خـۆی و زيـاتر لـی حـالی بيـت ، بـی گومـان هەنـديك جـار هەلگری (فقه) زانستی شەرعی نەبیت باش

لی حالی نەبیت ..!!

---

[٤٠] اخرجه : سنن ابو داود فس سنن برقم (٣٦٦٠) ، وابن ماجه برقم (٢٤٩٨).

✍📖نووسینه وه ی فه رمووده کانی ﷺ

بحر الحديث- ده ريای فه رمووده

نووسینی :قاسم محسن عولا

٢٠٢٢

✍(٤١)- عن ابو هريرة رضي الله عنه قال : قال رسول الله ﷺ :

((من تعلَّم علمًا مما يبتغى به وجهَ اللّه تعالى ، لا يتعلَّمُه إلا ليُصيبَ به عرضًا من الدنيا لم يجِدْ عَرْفَ الجنة ِيومَ القيامةِ .يعني ريحَها)).[41]

واتە: لە ابو هريرە – خوا لی رازی بيت – دەگیرنەوە دەلیت : پیغەمبەری خوا رضي الله عنه فەرموویەتی: هەر کەسی زانستیکی شەرعی فیر ببی خۆی مەبەستی لە فیر بوونی ئەو زانستە بی لە بەر رەزامەندی (خوای گەورە) بی ،بەلام ئەم بۆ ئەوە خۆی فیری بکات شتی لە مال و سامانی دونیای دە ستکەویت ، ئەو کەسە لە رۆژی قیامەت دا بۆنی بە هەشت ناکات ..!!

[41] اخرجه : ابو داود في سنن برقم (٣٦٦٤) ، و ابن ماجه برقم (٢٥٢) ، وأحمد برقم (٨٤٥٧)

✍(٤٢) – عن الزهري رضي الله عنه قال : ((كَانَ مَنْ مَضَى مِنْ عُلَمَائِنَا يَقُولُونَ الاعْتِصَامُ بِالسُّنَّةِ نَجَاةٌ وَالْعِلْمُ يُقْبَضُ قَبْضًا سَرِيعًا فَنَعْشُ الْعِلْمِ ثَبَاتُ الدِّينِ وَالدُّنْيَا وَفِي ذَهَابِ الْعِلْمِ ذَهَابُ ذَلِكَ كُلِّهِ)) .[42]

واتە : لە زوهری – خوا لی رازی بیت – وتوویەتی : ئەو زانایانەی پیش رۆیشتوون ، وەفاتیان کردووە ، دەیان ووت : دەست گرتن بە ریبازو بەرنامەی پیغەمبەری خواوە ﷺ رزگاربوونە ، زانستی (شەرعی)ش نامینی زۆر بە خیرایی ، کەواتە : دارە بازەی زانست بریتیە لە جیگیر بوونی دین و دونیا ، هەروەها بەنەمانی زانستیش ئەمانە هیچیان نامینن ، نە دونیاش جیگیر نابیت راستە ری نابیت ..!!

[42] سنن الدرامي برقم (٩٧).

✍(٤٣)- عن عبدالله بن الديلمي رضي الله عنه قال :

((بَلَغَنِي أَنَّ أَوَّلَ الدِّينِ تَرْكًا السُّنَّةُ يَذْهَبُ الدِّينُ سُنَّةً سُنَّةً كَمَا يَذْهَبُ الْحَبْلُ قُوَّةً قُوَّةً)).[٤٣]

واته : له عبدالله كورى الديلمى – خوا لى رازى بيت – ده گێرنەوە وتوويەتى : پيم گەيشتووە يەكەم شت كەلە دين و ئاين تەرك دەكريت و وازى ليدەهينريت : سوننەتە ، دين و سوننەت له ناو دەچيت، واتە : هە ر جارە و شتيك له دين تەرك دەكريت تا كۆتايى ديت ، وەك چۆن حبل يان پەت تال تال كۆتايى ديت ئەگەر دەريان بينى يان بيان پچرينى ..!!

[٤٣] سنن الدرامي برقم (٩٨).

✍ (٤٤)- أبي قيلابه رضي الله عنه قال :

((مَا ابْتَدَعَ رَجُلٌ بِدْعَةً إِلَّا اسْتَحَلَّ السَّيْفَ)) .[٤٤]

واته : له ابى قيلابه – خوا لى رازى بيت – ده گيرنه‌وه وتوويه‌تى : هه‌ر پياويك بيدعه يه‌ك دابهينى حه تمه‌ن شمشيرى حه‌لال كردوه : واته ئيعلانى يان بانگه‌وازى شه‌رى كردووه له گه‌ل ئايندا و ، خه‌ريكى له ناو بردنى ئاينه ..!!

[٤٤] سنن الدارمي برقم (١٠٠) .

✍(٤٥)- أن وهب بن عمرو الجمحي رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ حدثه النبي ﷺ قال :

((لَـا تَعْجَلُـوا بِالْبَلِيَّـةِ قَبْـلَ نُزُولِهَـا فَـإِنَّكُمْ إِنْ لَـا تَعْجَلُوهَـا قَبْـلَ نُزُولِهَـا لَـا يَنْفَـكُّ الْمُسْـلِمُونَ وَفِـيهِمْ إِذَا هِـيَ نَزَلَـتْ مَـنْ إِذَا قَـالَ وُفِّـقَ وَسُـدِّدَ وَإِنَّكُـمْ إِنْ تَعْجَلُوهَـا تَخْتَلِـفْ بِكُـمْ الْـأَهْوَاءُ فَتَأْخُـذُوا هَكَذَا وَهَكَذَا وَأَشَارَ بَيْنَ يَدَيْهِ وَعَنْ يَمِينِهِ وَعَنْ شِمَالِهِ)).[45]

واتە : لە وهبی کوری عمرو ری جمحی – خوا لی رازی بیت – وتوویەتی : پیغەمبەری خوا ﷺ فەرموویە تی : پەل مەکەن بۆ پرسیار کرد دەربارەی بابەتیك کە هیشتا رووی نەداوە ، چونکە ئەگەر پیش روودانی بابەتەکە ئەوە (زانایانی)موسلمان هەر دەمینن جا کاتیك روویدا (زانای) وای هەیە خوا رینمویی دەکات و راستی دەپیکیت لە فتوادان دەربارەی ،بەلام ئەگەر ئیوە پلە بکەن پیش ئەوەی بابەتەکە روویدات ئەو هەواو نەفس جیاوازیتان دەخاتە نیوان ، ئینجا ئاواو ئاوا ری دەگرن ،ئاماژەی بۆ پیش خۆی و لای راست و چەپی کرد واتە : پەرتە وازە دەبن هەریەکەتان بە لاییکدا ری دە کات ..!!

---

[45] سنن الدارمي برقم (١١٨) .

✍📖نووسینە وە ی فە رموودە کانی محمد ﷺ

بحر الحديث- دە ریای فە رموودە

نووسینی :قاسم محسن عولا

٢٠٢٢

✍ (٤٦) حدثني ابو سلمه رضي الله عنه أن النبى ﷺ :

((سئل عن الأمر يحدث ليس في كتاب ولا سنة فقال ينظر فيه العابدون من المؤمنين)).[٤٦]

واته : له ابو سلمه – خوا لی رازی بیت – وتوویەتی : پیغەمبەری خوا ﷺ پرسیاری لیکرا دەربارەی بابەتیك کە ئەگەر ڕوو بدات و حوکمەکەی لە قورئان و سوننەت نەبیت ،چی بکەین ..؟! ئەویش فەرمووی : خوا پەرستان لە نیو ئیمانداران سەری بابەتەکە دەکەن و فتوای بۆ دەدەن ..!!

---

[٤٦] ✍📖نووسینه وه ی فه رمووده کانی محمد ﷺ بحر الحديث- ده ریای فه رمووده

✍(٤٧)- قال ابن مسعود رضي الله عنه قال لی رسول الله ﷺ :

((تعلَّموا العلمَ وعلِّمُوهُ الناسَ ، تعلَّموا الفرائضَ وعلِّموها الناسَ ، تعلَّموا القرآنَ وعلِّموه الناسَ " فإنِّي امرؤٌ مقبوضٌ ، والعلمُ سينقبِضُ ، وتظهرُ الفتنُ ، حتى يختلِفَ اثنانِ في فَريضَةٍ ، لا يجدانِ أحدًا يَفصِلُ بينَهما)) .[47]

واتە : ابن مسعود – خوا لێ ڕازی بێت – وتوویەتی : پێغەمبەری خوا ﷺ پێ فەرمووم : خۆتان فێری زانست بکەن و خەڵکیش فێر بکەن ، خۆتان فێری میرات بکەن و خەڵکیش فێر بکەن خۆتا فێری قورئان بکەن و ، خەڵکیش فێر بکەن ، چونکە من کەسێکم دەمرم ، زانستیش کەم دەبێ وفیتنە زۆر دەبێت ئاشوبی زۆر سەر هەڵدە دەن تا وای لێ دێت دوو کەس ناکۆکیان دەبێ لە میراتدا کەسیان دەست ناکەوێت لێکیان جیابکاتەوە بابەتە کەیان بۆ ڕوون بکاتەوە و میراتە کەیان بۆ دا بەش بکات ..!!

[47] سنن الدرامي برقم (٢٢٧).

✍(٤٨)- عن أبي هريرة رضي الله عنه قال : قيل :

((يا رسولَ اللَّه من أكرَمُ النَّاسِ قال أتقاهُم للَّه ،قالوا :

ليسَ عن ذلكَ نسألُك قال يوسُفُ نبيُّ اللَّه ابنُ نبيِّ اللَّه ابنِ خليلِ اللَّه

قالوا ليسَ عَن هذا نسألُك قال فعَن معادنِ العربِ تسألونِّي ؟ فإنَّ

خيارَهم في الجاهليَّةِ خيارُهم في الإسلامِ إذا فقُهوا)).[٤٨]

واتە : لە ابو هريرە – خوا لی رازی بیت – گێردراوەتەوە وتوویەتی : ووترا :

ئەی پێغەمبەری خوا ﷺ کامە خەلکیك بەرێز ترینن ؟! پێغەمبەری خوا ﷺ فەرمووی ئەو

خەلکانەی بە تقوان یان تەقوای خوای گەورە دەکەن ، ئەوانی ووتیان : دەر بارەی ئەو پرسیارت

لی ناکەین مەبەستمان ئەوە نیە ..!! فەرمووی : کەواتە : بەریزترین کەس یوسفی کوری

یعقوبی پێغەمبەری خوایە علیهم الصلات والسلام ،کوری پێغەمبەری خوایە علیهم الصلات والسلام ،

کوری خۆشەویستی خوایە ابراهیم علیهم الصلات و السلام ، ووتیان : دەربارەی ئەوش پرسیارت

لی ناکەین مەبەستمان ئەوە نیە ، فەرمووی : کەواتە دەربارەی رەچەلەکی عەرەب پرسیارم

لی دەکەن ..؟ چاکترینیان لە سەردەمی نەزانی و جاهیلی دا چاکترینیانە لە ئیسلامدا ئەگەر

تیبگەن لە ئیسلام و ، وە ببن بە زانایەکی شارە زا لە شەرع زانی ئاینی ئیسلام دا ..!!

---

[٤٨] صحيح البخاري برقم (٣٣٧٤) و مسلم (٢٣٧٨)

✍📖نووسینە وە ی فە رموودە کانی محمد ﷺ
بحر الحديث- دە ریای فە رموودە

نووسینی :قاسم محسن عولا
٢٠٢٢

✍(٤٩)عن أنس بن مالك ﵁ قال :قال رسول الله ﷺ :

((طلبُ العلم فريضةٌ على كل مسلمٍ)).[٤٩]

واته : دواكردنى علم و زانست له سه‌ر هه‌موو موسلمانيك واجبه

[٤٩] راوه ابن ماجه برقم (٢٢٤) والطبراني في الصغير (٢٢)

✍📖نووسينه وه ى فه رمووده كانى ﷺ
بحر الحديث- ده ريايى فه رمووده

✍ع(٥٠)-ن أبي هريرة رضي الله عنه قال: سمعت رسول الله ﷺ يقول: ((ألا إن الدنيا ملعونةٌ، ملعونٌ ما فيها، إلا ذكرُ الله، وما والاه، وعالمٌ أو متعلمٌ)).

واتە : لە ابو هريرە – خوا لی رازی بیت – دەلیت :گوێم لە پیغەمبەری خوا ﷺ بوو دەی فەرموو : دونیا و هەرچی لەدونیادایە نەفەرت لیکراوە جگە لەم دوو شتە نەبیت : زکرو یادی خوا ئەو کردەوانەی (خوای گەورە) پی خۆشە ،مامۆستاو فیر خوازی زانستی شەرعی .[50]

[50] سنن الترمذي برقم (٢٣٢٢) .

✍(٥١)- عثمان بن عفان ﵁ قال : قال رسول الله ﷺ :

((خيرُكم مَن تعلَّم القرآنَ وعلَّمه)).[٥١]

واتە : چاکترین کەس ئەو کەسەیە کە خۆی فێری قورئانی پیرۆز دەکات

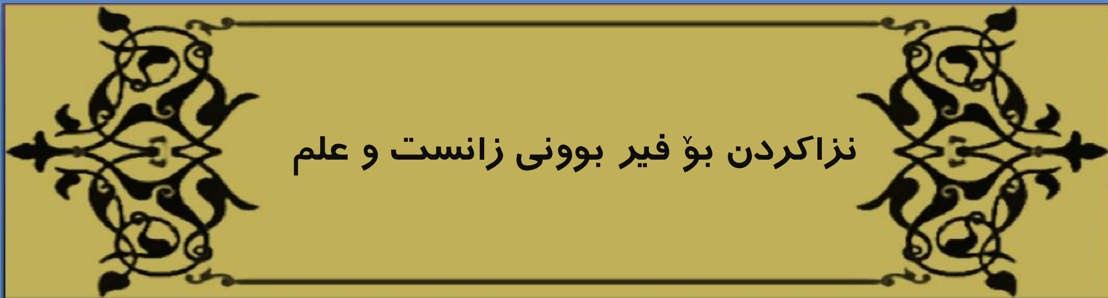
[٥١] صحيح البخاري برقم (٥٠٢٧).

✍عن ابن عباس رضي الله عنه أخبر :

((أن رسول الله ﷺ بَعَثَ بكتابِهِ إلى كِسْرَى، مع عبد اللَّهِ بن حُذافَةَ السَّهْمِيِّ فأمرَهُ أنْ يَدفَعَهُ إلى عَظِيمِ البَحْرَيْنِ، فَدَفَعَهُ عظيمُ البَحْرَيْنِ إلى كِسْرَى، فَلَمَّا قَرَأَهُ مزَّقَه، فَحَسِبْتُ أنَّ ابْنَ المُسَيِّبِ، قَالَ: فَدَعا عليهم رَسولُ اللَّه ﷺ أنْ يُمَزَّقُوا كُلَّ مُمَزَّقٍ)). [52]

واتە: لە ابن عباس – خوا لی رازی بێت – پیمان رادە گەینی : پێغەمبەری خوا ﷺ نامەیەکی بە ناوی خۆیەوە نووسی و بە پیاویکی نارد بۆ سەرۆك هۆزەکانی وەلاتی بەحرین ،کە (عبدالله ی کوری حوزافەی سەهەمی) بوو ، هەتاکو ئەو بەگەیەنیتە بە کیسرای پاشای فارس کەنازناوی پاشای فارس بوو ،جا کاتیك کیسرا نووسراوەکەی پێغەمبەری ﷺ دە خوینیتەوە یەك سەر دەی درینی پارچە پارچەی دەکات ،هەوال کە دی گەریتەو بۆ لای پێغەمبەری خوا ﷺ ئەویش دوعای لی دەکات کە شەق پەق و پارچە پارچە بکرین ،هەرواش بوو پارچە پارچە بوون و ئیمراتۆریەتی فارس رووخا ..!!

[52] صحيح البخاري برقم (٤٤٢٤)

✍(٥٣) -عن ابي هريرة رضي الله عنه قال : قال رسول الله ﷺ :

((اللهم انفَعْنِي بما عَلَّمْتَنِي ، وعَلِّمْنِي ما يَنْفَعُنِي ، وزِدْنِي علْمًا ، الحمدُ للهِ على كلِّ حالٍ ، وأعوذُ باللهِ من حالِ أهلِ النارِ)) .[٥٣]

واته : له ابو هريرة – خوا لی رازی بیت – دەلیت : پیغەمبەری خوا ﷺ فەرمووی : خودایه سوودم پی بگەیەنه بەوەی فیرت کردوم که سوودی دەبیت بۆم ، زانستم زیاد بکه ، سوپاس بۆ خوا له هەموو بارودۆخیکدا ، خودایه پەنا دەگرم بەتۆ له حالی خەلکی دۆزەخ ..!!

[٥٣] سنن الترمذي برقم (٣٥٩٩)

✍(٥٤)- عن أبي بَرْزَةَ الأسلمي رضي الله عنه قال: قال رسول الله ﷺ: ((لا تزولُ قدما عبدٍ يوم القيامة حتى يُسألَ عن عمره" فيمَ أفناه؟ وعن علمِه" فيمَ فعل؟ وعن مالِه" من أين اكتسبه؟ وفيمَ أنفقه؟ وعن جسمه" فيمَ أبلاه؟)).[٥٤]

واته: له ابی بزره الاسلمی – خوا لی رازی بیت – دەلیت : پیغەمبەری خوا ﷺ فەرموویەتی : له ڕۆژی قیات بەنده موسلمان لاقی نابرزیت هەتا له سەر پینج شت پرسیاری لی دەکریت : تەمەنی له چی دا بەسەر برد ..؟! وه چ کاریکی کرد به زانست زانیاریه کەی ..؟! مال سامانەکەی چۆن پەیدای کرد ..؟! وه له چی دا سەرفی کرد ..؟! جستەی یان جوانیه کەی له چی دا بەسەر برد یان تەندروستیه کەی چۆن بەسەر برد ..؟!

[٥٤] سنن الترمذي برقم (٢٤١٧)

✍(٥٥)-عن ابی هریره رضي الله عنه أن رسول الله ﷺ قال:

((أَتَدْرُونَ ما المُفْلِسُ؟ قالوا: المُفْلِسُ فِينا مَن لا دِرْهَمَ له ولا مَتاعَ، فقال: إنَّ المُفْلِسَ مِن أُمَّتي يَأْتي يَومَ القِيامَةِ بصَلاةٍ، وصِيامٍ، وزَكاةٍ، ويَأْتي قدْ شَتَمَ هذا، وقَذَفَ هذا، وأَكَلَ مالَ هذا، وسَفَكَ دَمَ هذا، وضَرَبَ هذا، فيُعْطَى هذا مِن حَسَناتِهِ، وهذا مِن حَسَناتِهِ، فإنْ فَنِيَتْ حَسَناتُهُ قَبْلَ أنْ يُقْضَى ما عليه أُخِذَ مِن خَطاياهُمْ فَطُرِحَتْ عليه، ثُمَّ طُرِحَ في النَّارِ)).[٥٥]

واته : له ابو هريره – خوا لی رازی بیت – ده گیریتەوە که پیغەمبەری خوا ﷺ فەرموویەتی : ئایا دەزانن موفلیس یان مایە پووچ کیە ..؟! ووتیان :

لای ئیمە ئەو کەسەیە کە مال و سامان پارە و جل و بەرگی نەبی ..!! ئەویش فەرمووی : موفلیسی راستە قینە لە ئوممەتی مندا ئەو کەسەیە لەرۆژی قیامەتدا کە دیت بە نویژ و رۆژوو و زەکاتە کەیە وە واتە خاوەنی ئە پەرستانەیە ، کە دیت جینوی داوە بەوە ، بووختانی کردووە بۆ ئەوە ، خوینی ئەوەی رشتووە ، لەوەی داوە ، موفلسە کە دادەنیشینن وەك تۆلە لیکردنەوە یە لە کردە و چاکە کانی بەشی ئەوانەی لی دە سینن کە خرا پەی کردووە بەرامبەریان ، ئەگەر کردەوە چاکە کانی تەواو بوون لە پیش ئەوەی تۆلەی گوناهە کانی بە تەواوی لی بکریتەوە ، ئەوا لە گوناهی ئەوانە دەخریتە سەر گوناهەکانی و فری دەدریتە ناو ئاگری دۆزەخەوە..!!

[٥٥] سنن الترمذي برقم ٢٤١٨) ومسلم برقم (٢٥٨١)

✍📖نووسینە وە ی فە رموودە کانی ﷺ
بحر الحديث- دە ریای فە رموودە

نووسینی :قاسم محسن عولا
٢٠٢٢

✍(٥٦)- أنس بن مالك ﵁ قال : قال رسول الله ﷺ :

((اطْلُبُوا العِلْمَ ولو بالصين ، فإنَّ طلَبَ العِلْمِ فريضَةٌ على كُلِّ مسلمٍ ، إنَّ الملائِكَةَ تَضَعُ أجنِحَتَها لطالِبِ العِلم رِضًا بِما يطلبُهُ)) .[٥٦]

واتە : لە انس کوری مالك ﵁ دەلیت : پیغەمبەری خوا ﷺ فەرمووی : دوای زانست بکەن ئەگەر لە وەلاتی صین بیت ، چونکە دواکردنی زانست واجبە لەسەر هەموو موسلمانیك ، فریشتەکان بال خۆیان بۆ رادەخەن بۆ ئەو کەسەی دوای زانست و علم دە کات ......؟؟؟؟

[٥٦] شیخ الالباني سلسلة الاحاديث ضعيفة برقم (٤٧٥١) ،و تخريج الإحياء للعراقي (٢٢/١)و شيخ الالباني جامع ضعيف برقم (٦١٢٦)

✍(٥٧)- عن عبدالله بن عمر ﵄قال : قال رسول الله ﷺ :

((وَقِّرُوا منْ تَعَلَّمُونَ منهُ العلمَ، و وَقِّرُوا مَنْ تُعَلِّمُونَهُ العِلْمَ)) [٥٧]

واته : له عبد الله كوری عمر ﵄دەلیت : پیغەمبەری خوا ﷺ فەرمووی : ئەو كەسانە ئاشكرا بكە یان دەست نیشان بكە كە زانستیان لیوە فیر دەبیت ،ریز لە و كەسانەش بگرە كە فیری زانستیان دە كەیت ..!!

[٥٧] شیخ الالباني ضعيف الجامع برقم (٦١٢٦)

✍📖نووسینه وه ی فه رمووده کانی ﷺ
بحر الحديث- ده ریای فه رمووده

نووسینی :قاسم محسن عولا
٢٠٢٢

✍(٥٨)- عن انس بن مالك ﵁قال : قال رسول الله ﷺ :

((اطلُبوا العلمَ يومَ الاثنينِ فإنَّهُ ميسَّرٌ لطالبِهِ))[٥٨]

واته :لە انس كوری مالك ﵁ دەليت : پيغەمبەری خوا ﷺ فەرمووی : لەرۆژی دووشمەمە دا بەدوای علم و زانست دا بگەری چونكە ئاسانە بۆ ئەو كەسانەی بەدوای علم زاست دا دە گەرين ..!!

[٥٨] الجامع الصغير للسيوطي برقم (١١٠٧) ، العلل المتناهية ابن الجوزي ص (٣٢٣/١) شيخ الالباني سلسلة الاحاديث ضعيف(٢٤٩٠) ، الجامع ضعيف برقم (٩٠٨).

مەبە بە ستەمكاری نەزان و جاهل

✍(٥٩)- عن ابى هريره ﷺ عن النبى ﷺ قال :

((اطلُبوا العِلمَ واطلُبوا مع العِلمِ السَّكينةَ والحِلمَ ، لينوا لمَن تعلَمون ولمن تتعلَّمون منه ، ولا تكونوا من جبابرةِ العلماءِ فيغلِبَ جهلُكم حِلمَكم)) .[٥٩]

واتە : لە ابى هريره ﷺدەلیت پیغەمبەر ﷺ فەرمووی : بەدوای زانستدا بگەری ،بە زانستیش بەدوای خەونیكی ئارام یان شوینیكی ئارام دا بەگەری بۆیە صبر بگرە و ئارام بگرە بۆ ئەوەی كە دەی زانیت بۆ ئەوانەش كە زانستت لی وە فیر دەبیت و زانستت لی وە وەردەگری ،هەر گیز مەبە بە ستەمكارانی نەزان جاهل ، چونكە نەزانی جاهیلیت زال دە بیت بەسەر هەموو خەنەكانت دا ..!!

[٥٩] تخريج الإحيا للعراقي (٣/٢١٨) .

✍📖نووسینە وە ی فە رموودە كانی ﷺ
بحر الحديث- دە ریای فە رموودە

نووسینی :قاسم محسن عولا
٢٠٢٢

✍(٦٠) عن انس بن مالك ﷺ قيل :

((يا رسول الله ﷺ أي الأعمال أفضل ..؟! فقال : العلمُ بالله عزَّ وجلَّ ، فقيل : أيُّ العلمِ تريدُ ؟ قال ﷺ : العلمُ بالله سبحانَه ، فقيل له : نسألُ عن العملِ وتجيبُ عن العلمِ ؟ فقال ﷺ : إنَّ قليلَ العملِ ينفعُ من العلمِ بالله ، وإنَّ كثيرَ العملِ لا ينفعُ مع الجهلِ بالله)) .[٦٠]

واتە : لە انس کوری مالك – خوا لی رازی بیت – دەلیت : لە پیغەمبەری خوام ﷺ پرسی : کامە کردەوە چاکترینە ..؟! ئەویش فەرمووی : زانست بە ناسینی خوای گەوە ، فەرمووی : چ زانستیکت دەویت ..؟! زانستی ناسینی خوای بالادەست و شکۆمەند ، پی ووترا : ئیمە لە بارەی کردارە وە پرسیار دەکەین تۆش لە بارەی زانستەوە وەلامد بدەیتەوە ،هەندیك کەمی کردەوە سوودی هە یە لە زانستی یان ناسینی خوای گەورە ، وە زۆریش کردەوە سوودی نیە لە گە ل جهل و نەزانینی خودا ..؟!

[٦٠] تخريج الإحياء للعراقي (٢٢/١) اسناد ضعيف .

✍📖نووسینە وە ی فە رموودە کانی ﷺ
بحر الحديث- دە ریای فە رموودە

نووسینی :قاسم محسن عولا
٢٠٢٢

✍(٦١) عن علي كورى ابي طالب رضي الله عنه قال : قال رسول الله ﷺ :

((أنا مدينةُ العلمِ وعليٌّ بابُها ، فمن أراد العلمَ فليأْتِ البابَ)) .[61]

واتە : لە علی كورى ابي طالب – خوا لی رازی بیت دەلیت :
پیغەمبەری خوا ﷺ فەرمووی : من شاری زانستم (علی كورى ابي طالب) دەر وازە كەیەتی ، وە هەر كەسیك ئارە زووی زانست بكات با لە دە روازە كەیە وە دەست پی بكات ..!!

[61] لابن الجوزي الموضوعات (١١٢/٢).

✍(٦٢) عـ حذيفة بن اليمان رضي الله عنهما عن النبي ﷺ قال :

((اكتبوا العلمَ قبلَ ذَهابِ العلماءِ ، إنما ذَهابُ العلمِ موتُ العلماءِ)).[٦٢]

واته :لة حذيفة بن اليمان – خوا لی رازی بیت – دەلیت : پیغەمبەر ﷺ فەرمووی: پیش ئەوەی زاناکان وەفات بکەن ،زانست بنووسنەوە ،بەلام رۆیشتنی زانست مردنی زانایانە ..!!

[٦٢] الشيخ الالباني ضعيف الجامع برقم (١٠٩٠) ، وسلسلة الاحاديث ضعيف برقم (٦٥٩٦).

✍(٦٤) عن أنس بن مالك رضي الله عنه قال : قال رسول الله ﷺ :

((تَعَلَّموا من العلمِ ما شئتم ، فواللهِ لا تُؤْجَروا بجَمْعِ العلمِ حتى تعملوا)).[٦٣]

واتە : لە انس کوری مالك – خوا لێ رازی بێت – دەلێت : پێغەمبەری خوا ﷺ فەرمووی : زانستی شەرعی فێر بە هر جۆرێك دە تەویت ، بە خودا پاداشتی کۆکردنەوەی زانستت پێ نادرێت تا خۆ تی پێ فێر نەکەیت ..!!

[٦٣] شیخ الالبانی ضعیف الجامع برقم (٢٤٥٥)

✍📖نووسینە وە ی فە رموودە کانی ﷺ
بحر الحدیث- دە ریای فە رموودە

نووسینی :قاسم محسن عولا
٢٠٢٢

✍(٦٤) – عن انس بن مالك رضي الله عنه قال : قال رسول الله ﷺ :

((طالبُ العلمِ طالبُ الرَّحمنِ، طالبُ العلمِ ركنُ الإسلامِ، ويُعطَى أجرُه مع النَّبيِّين)) [٦٤]

واته: له انس كورى مالك – خوا لى رازى بيت – دەليت : پيیەمبەرى خوا ﷺ فەرمووى: دوا كردنى زانست دواكردنى ميهره بان يان الرحمن ،چونكه دواكرنى زانست يەكيكه له روكنه كانى ئيسلام ،پاداشتى دواكردنى زاستى شەرعى پاداشتەكەى له گەل پيغەمبەرانەوە (عليهم السلام) پى دەدريت ...!!!

[٦٤] شيخ الالباني سلسلة الاحاديث ضعيفة برقم (٣٨٢٢).

✍(٦٥)- عن عبدالله بن عباس رضي الله عنهما قال : قال رسول الله ﷺ :

((خُيِّرَ سُليمانُ بينَ المالِ والمُلكِ والعلمِ ، فاختارَ العلمَ ، فأُعطِيَ المُلكَ والمالَ ، لِاختيارِه العلمَ)) ٦٥ ٦

واتە : لە عبداللە كورى عباس – خوا لى رازى بيت – دەليت : پيغەمبەرى خوا ﷺ فەرمووى : سليمان پيغەمبەرى عليه السلام خيرو چاكەى ويست لە نيوان مال وسامان و پاشايەتى دا ، هەر بۆ يە لە نيوان ئەمانە زانستى هەلبژارد ..!! هەر بۆ يەش مال و سامان ملك پاشايەتى پى درا ،چونكە زانستى هەلبژارد ..!!

[65] شيخ الالباني ضعيف الجامع برقم (٢٩٣٣).

✍(٦٦) – عن عبدالله بن عباس ﵄ قال : قال رسول الله ﷺ :

((ما من شابّ حدَثٍ يطلبُ العلمَ يلتمسُ بذلك وجهَ الله ِعزَّ وجلَّ إلا خالط ذلك العلمُ لحمَه ودمَه))[٦٦]

واتە : لە عبداللە کوری عباس – خوا لی رازی بیت – دەلیت : پیەمبەری خوا ﷺ فەرمووی: هیچ کەنچیك نیە بەدوای زانستدا بگەریت ئا بەشیوەیە بەدوای رووخساری خوای گەورە دا بگەریت ، مەگە ئەو زانستە تیکە لە گۆشت و خوینی بیت ..؟!

[٦٦] ابن عدي (الكامل في الضعفاء) (٣٠١/٧) .

بەراستی فیربوونی زانست

لەمندالی دا وە ئەوەیەنخش بکەی لەسەر بەرد

بەلام لە فیر بوون لە کاتی گەورەیی دا

وە ئەوەیە لەسەر ئاو نەخش بنووسی بکەیت.!

✍(٦٧) – عن ابو الدرداء ﵁ قال : قال رسول الله ﷺ :

((مثلُ الذي يتعلَّمُ في صِغَرِه كالنَّقْشِ على الحَجَرِ ، ومثلُ الذي يتعلَّمُ في كِبَرِه كالذي يكتبُ على الماءِ)).[٦٧]

لە ابو الدراداء - خوا لی رازی بیت – دەلیت : پیغه مبەری خوا ﷺ فەرمووی : بەراستی فیربوونی زانست لەمندالی دا وە ئەوەیە نخش بکەی لەسەر بەرد بەلام لە فیر بوون لە کاتی گەورەیی دا وە ئەوەیە لەسەر ئاو نەخش بنووسی بکەیت..!!

[٦٧] للسيوطي (النكت على الموضوعات) ص (٤٤) ، (الدرر المنتثرة) (٩٩) ، (الجامع الصغير) برقم (٨١١٩).

✍(٦٨)- عن ابو هريرة رضي الله عنه قال : قال رسول الله ﷺ :

((العالمُ و العلمُ و العملُ في الجنةِ ، فإذا لم يَعْمَلِ العالمُ بما يعلمُ ، كان العلمُ والعملُ في الجنةِ ، وكان العالمُ في النارِ)) .[٦٨]

واتە: لە ابو هريرە – خوا لی رازی بيت – دەليت : پيغەمبەری خوا ﷺ دەفەرمووی : زاناو زانست كارو كردەوە كانی لە بەهەشتدان ، بەلام زانا كار بە زانستەكەی نەكات ،ئەوا ئە بەس زانست و كردەوە كەی لە بە هەشتدا ، بەلام زاناكە لە ئاگری دۆزەخ دايە..

تيبينی / كار نەكردن بە و زانستە شەرعيە كە فيری بووە ئەو زانايە بەشيوەيە كی حق راست و دروست بە كاری نەهينی ئەوا لە ئاگری دۆزەخ دايە بۆنموونە دادوە رەكان كە زانان لە زانستی دادوەری شەرعی ..؟؟

[٦٨] شيخ الالباني سلسلة الاحاديث الضعيفة برقم (٣٩٢٩).

✍(٦٩)- عن عبدالله بن عباس ﷺ قال : قال رسول الله ﷺ :

((ذنبُ العالِم واحدٌ، وذنبُ الجاهلِ ذنبانِ، قيل : ولِمَ يا رسولَ الله ؟ قال : العالمُ يُعَذَّبُ على رُكُوبِه الذنبَ، والجاهلُ يُعَذَّبُ على رُكُوبِه الذنبَ وتَرْكِه العِلْمَ)) .[٦٩]

واتە : لە عبداللە كوری عباس – خوا لی رازی بیت – دە لیت : پییغەمبەری خوا ﷺ فەرمووی : گوناهی زانا یەکە . بەلام گوناهی نەزان دووە ، ووترا : بۆ ئەی پییغەمبەری خوا ﷺ ؟! فەرمووی : زانا لەسەر سوار بوونی ئازار دە چیژیت ، بەلام کەسی نە فام و نەزان و جاهل لەسەر بە تاوانی خۆی وازهینان لە زانست ئازار دە چیژیت ..!!

تیبینی/ مەبەستی ئەوەیە زانا لە سەر گوناهەکەی سزا دەدریت ، بەلام نەزان لەسە ر دوو تاوان سزا دەدریت ،سزای یەکەم لە سەر تاوانەکەی ، سزای دووەم لەسەر نەزانی نەفامی خۆی لە زانستی شەرعی ، بەواتای کەم تەرخەمی کردووە لە فیر بوونی زانستی شەرعی ..!!

[٦٩] شيخ الالباني سلسلة الاحاديث الضعيفة برقم (٣٦٢٣).

✍(٧٠)- عن ابي هريرة رضي الله عنه قال : قال رسول الله ﷺ :

((أربعٌ لا يشبعْن من أربعٍ الأرضُ من مطرٍ والأنثى من الذَّكرِ والعينُ من النظرِ والعالمُ من العلمِ)).[٧٠]

واتە : لە ابی هریرە – خوا لی رازی بیت – دە لیت : پیغەمبەری خوا ﷺ فەرمووی : چوار شت هەرگیز لە چوار شت تیر نابن : زەوی لە باران ، نیر لە می ، و چاو لە نەزرکردن ،وە زانا لە زانست هەرگیز تیر نابن ..!!

تیبینی / مەبەستی ئەم چوار شتە کە پیویستیان بە یەکە هەر گیز لە یەکتر تیر نابن ، بەردوام دوای زیاتر و زیاتر دەکەن ، هەر وەك زانست و زانیاری هەر گیز ناتوانی بلیت من تیر بووم لی ، چونکە هەر خۆت بە نەزان دەزانی لە بەردەم زانستدا ..!!

[٧٠] ابن حبان (المجروحين) (٥١٣/١)، لابن الجوزي (الموضوعات) (٣٨٤/١) ،والسيوطي (الجامع الصغير) ص٩١٦

به شي دووه م

بدء خلق

باسي دروست بوون

✍(٧١) عن قتادة بن دعامة ﵁ قال : قال رسول الله ﷺ :

{ وكَانَ عَرْشُهُ عَلَى المَاءِ } قال هذا بدءُ خلقه قبلَ أن يخلقَ السماءَ وعرشُهُ من ياقوتةٍ حمراءُ)) . [٧١]

واتە : لە قتادە ی کوری دعامە ﵁ دەلیت : پیغەمبەری خوا ﷺ فەرمووی:

عەرشی (خوای گەورە) لەسەر ئاوە ، ئەوە سەرەتای دروست کردنیەتی پیش ئەوەی ئاسمانە کان دروست بکا ، عەر شە کەی لە یاقوتیکی سوور دروست کراوە ..!!

---

[٧١] لابن حجر العسقلانى (فتح البارى) ص (١٣/٤٢٦).

سەرتایی دروست بوون عەرش بووە

✍(٧٢)- عن عمران بن حصين رضي الله عنه قال جاء نفر من بني تميم إلى النبي ﷺ فقال :

((يا بَنِي تَمِيمٍ أَبْشِرُوا قالوا: بَشَّرْتَنَا فأعْطِنَا، فَتَغَيَّرَ وجْهُهُ، فَجَاءَهُ أَهْلُ اليَمَنِ، فَقالَ: يا أَهْلَ اليَمَنِ، اقْبَلُوا البُشْرَى إذْ لَمْ يَقْبَلْهَا بَنُو تَمِيمٍ، قالوا: قَبِلْنَا، فأخَذَ النبيُّ صَلَّى اللهُ عليه وسلَّمَ يُحَدِّثُ بَدْءَ الخَلْقِ والعَرْشِ، فَجَاءَ رَجُلٌ فَقالَ: يا عِمْرَانُ رَاحِلَتُكَ تَفَلَّتَتْ، لَيْتَنِي لَمْ أَقُمْ)) [٧٢]

واتە : لە عمرانی کوری حصين رضي الله عنه دە ليت : چوومە خزمە ت پيغەمبەری خوا ﷺ لەبەردەم مەزگەوتدا ووشترەکەم يەخ کرد يەکيك لە بنی تميم هاتن بۆ خزمەتی پيغەمبەری خوا ﷺ فە رمووی : ئەی هۆزی بنی تميم !! لە پيت و فەرو پيرۆزی ئيسلامەوە ، مووژدەی بە هەشت و پايەی بەرزتان دەدەمی !! بە شارە ت و مەزگينی وەربگرن ، ئەوانيش ووتيان : مووژدەت پی داوين مووژدە کە چيە بماندەری ..؟!دووجار پيغەمبەر ﷺ ئاوای پی فەرموون ، ئەوانيش لە مەبەستەکەی پيغەمبەر ﷺ تی نە گەيشتن ئاوايان وەلامدا يەوە ، لەوە لامەکەيان رووی پيغەمبەر ﷺ تيك چوو ، لە پاشان کۆمەليکی لە ئەهلی يەمەن هاتنە خزمەتی ، کە ابو موسی ئەشعری هاوەليان بوو ، پی فەرموون : ئەی خەلکی يەمەن کە بنی تميم مووژدەيان قبول نەکرد ،ئيوە قبولی بکەن ، گوتيان ئەی پيغەمبەری خوا ﷺ ئيمە قبول مانە وا ئەو مووژدە يەمان وەرگرت ،ئيتر پيغەمبەر ﷺ دەستی کرد بە باس کردنی دروستبوونی بوونەوەر عەرش و بارەگای (خوای گەورە) لەمەدا پياويك هات ووتی : (عمر) ووشترە کەت بەرەلا بوو فريايی بکەوە منيش کۆرە کەم بەجی هيشت چووم بۆ سۆراخی ووشترەکە ..!!

[٧٢] مختصر صحيح البخاري كتاب بدء خلق برقم (١٢٨٧) ، (٣١٩٠).

✍📖نووسينە وە ی فە رموودە کانی محمد ﷺ
بحر الحديث- دە ريای فە رموودە

نووسينی :قاسم محسن عولا
٢٠٢٢

یه كه م شت دورست كرا قلم بوو

✍(٧٣)- عن عبادة بن الصامت قال : قال رسول الله ﷺ :

((إنَّ أوَّلَ ما خلقَ اللَّهُ القَلَمَ ، فقالَ اكتُب فقالَ ما أَكتُبُ قالَ : اكتُبِ القدَرَ ما كانَ وما هوَ كائنٌ إلى الأبدِ))[٧٣].

واته : له عباده ی کوری صامت ﷺ دەلیت : پیغەمبەری خوا ﷺ فەرمووی: یەکەم شتی کە (خوای گەورە) دورستی کرد قلم بوو ، فەرمووی: (بنووسە) ووتی : چی بنووسم ..!؟ فەرمووی : (قەدر بنووسە : ئەوەی کە لە مەوبەر بووە ئەوەی لە مەو دوا دە بیت ..!!

[٧٣] سنن الترمذي برقم (٢١٥٥).

نووسنی مقادیر هەمووشتیك

✍(٧٤)- عن عباده بن الصامت رضي الله عنه قال : قال رسول الله :

((إنَّ أوَّلَ ما خَلقَ اللَّهُ القلَمَ ، فقال لهُ : اكتُبْ ، قال : يا ربِّ ، ومَاذا أكْتُبُ ؟ قال : اكتبْ مَقادِيرَ كلِّ شيءٍ حتى تَقومَ الساعةُ)).[٧٤]

واتە : لە عبادە ی کوری صامت رضي الله عنه دەلیت : پیغەمبەری خوا صلى الله عليه وسلم فەرمووی: یەکەم شتی کە (خوای گەورە) دورستی کرد قلم بوو ، فەرمووی: (بنووسە) ووتی : ئەی پەروەردگار چی بنووسم ..؟! فەرمووی : (مقادیری هەموو شتیك تاکو رۆژی دواى ..!!

[٧٤] شيخ الالبان (شرح طحاوية) ص (٢٦٤).

✍(٧٥)–عن عبدالله بن عمر رضي الله عنهما قال : قال رسول الله ﷺ:

((خلقَ اللّهُ أربعةَ أشياءَ بيدِهِ : العرشَ ، والقَلمَ ، وآدمَ ، وجنَّةَ عدنٍ ، ثمَّ قالَ لسائرِ الخلقِ كُن فَكانَ)) [٧٥]

واتە: لە عبدالله كوری عمر رضي الله عنهما دەلیت : پیغەمبەری خوا ﷺ فەرمووی :

(خوای گەروە) سەرتا چوار شتی دورت كرد : العرش ، القلم ، ادم ، بەهەشتی عدن ، لەگەل هەموو دورست كراوە كان دا ، لە كن فكان ، واتە: ببیت هەمووشتیك دەبیت ..!!

[٧٥] الذهبي في (العلو الذهبي) ص(٨٢).

پەروەردگار مرۆڤ و جنۆکەی لە تاریکیدا دورست کرد

✍(٧٦) عن عبدالله بن عمر رضي الله عنهما قال : قال رسول الله ﷺ:

((إنَّ اللَّه عزَّ وجلَّ خلقَ خلقَهُ في ظُلمةٍ ، فألقى عليهم من نورِه ، فمَن أصابَهُ من ذلكَ النُّورِ اهتدى ، ومن أخطأهُ ضلَّ ، فلذلِكَ أقولُ : جَفَّ القلمُ على عِلمِ اللَّه)) .[٧٦]

واتە: لە عبداللە کوری عمر رضي الله عنهما دەلیت : پیغەمبەری خوا ﷺ فەرمووی : (خوای گەورە) مرۆڤ و جنۆکەی لە تاریکیدا دروست کردوون تاریکی نەفسی فەرماندەر بە خراپە ، پاشان لە نوری خۆی هاویشۆتە سەریان ، جا هەرکەس لەو نورەی بەرکەوتبێ ئەوە گومرابووە ، لە بەر ئەوە دەلیم : (خوای گەورە) لە ئەزەلەوە بریاری لە سەر داوە ناگۆڕیت ..!!

[٧٦] سنن الترمذي برقم (٢٦٤٢).

ڕەحمەتی خوا بە پێش تووڕەی دەکەویت

✍(٧٧) – عن ابي هريرة ﷺقال : قال رسول الله ﷺ :

((لَمَّا قَضَى اللَّهُ الخَلْقَ، كَتَبَ عِنْدَهُ فَوْقَ عَرْشِهِ: إِنَّ رَحْمَتِي سَبَقَتْ غَضَبِي)).

واتە: لە ابی هریرە ﷺ دەلیت : پیغەمبەری خوا ﷺ فەرمووسی : کاتی (خوای گەورە) بڕیاری دا ئەم بوونەوەرە دروست بکات ،لە نامەیەکا نووسی ڕەحمەتم هەرکاتی هاتە جۆش و خرۆش ، ئاگرو بلیسە کورەی ڕەق غەزەبم دەکوژێنیتەوە ، ئەو نامەیەش کە ئەمەی تیدا نووسراوە لەلای خودا خۆیەتی ، لەسەر و تەخت و بارەگا (عەرش) وە دایناوە ..!!

ئادەمیزاد لە سی جۆر خۆڵ دروست کراوە

✍(٧٨) عن ابي ذر الغفاري ﷺقال : قال رسول الله ﷺ :

((إنَّ آدمَ خُلِقَ من ثلاثِ تُرباتٍ : سوداءَ ، و بيضاءَ ، و حمراءَ)) .[٧٧]

واتە: لە ابی زر غفاری ﷺ دەلیت : پیغەمبەری خوا ﷺ فەرمووی :

ئادەمیزاد لە سی جۆر خۆڵ دروست کراوە : رەش ، سپی ،سور .

[٧٧] شيخ الالباني في (صحيح الجامع) برقم (١٥١٦).

پەروەردگار خۆلی لەرۆژی شەمە دروست کرد

✍(٧٨)- عن ابی هریرە ﷺقال: قال رسول الله ﷺ :

((أخَذَ رسولُ اللهِ صلَّى اللهُ عليه وسلَّم بِيَدي، فقال: خَلَقَ اللهُ التُّربَةَ يَومَ السَّبتِ، وخَلَقَ فيها الجِبالَ الأحَدَ، وخَلَقَ الشَّجَرَ يَومَ الاثنَينِ، وخَلَقَ المَكروهَ يَومَ الثُّلاثاءِ، وخَلَقَ النُّورَ يَومَ الأربعاءِ، وبَثَّ فيها الدَّوابَّ يَومَ الخَميسِ، وخَلَقَ آدَمَ صلَّى اللهُ عليه وسلَّم بعدَ العَصرِ من يَومِ الجُمُعةِ في آخِرِ الخَلْقِ في آخِرِ ساعَةٍ من النَّهارِ فيما بينَ العَصرِ إلى اللَّيلِ)).[٧٨]

واتە: لە ابو هریرە ﷺ دەلیت : پیغەمبەری خوا ﷺ فەرمووی:

(خوای گەورە) خۆلی لەر رۆژی شمە دروست کرد ،چیاکانیشی لە رۆژی یەك شەمە دروست کرد ، دارو درەختی لە رۆژی دووشمە دروست کرد ،ناخۆشی تەنگانەی لە رۆژی سی شەمە دروست کرد ، وە روناکی رۆشنایی لە رۆژی چوار شەمە دروست کرد ، گیان لەبەرانیشی لە رۆژی پینج شەمە دروست کردو بلاوی کردەوە ، وە ئادەمیزادیشی لە دوای عصر دروست کرد لە رۆژی هەینی واتە: جمعە دا ، لە کۆتایی دروستکراوەکاندا لە کۆتا ساتەکانی ئەو رۆژە لە نیوان ئیوارەو شەو دا ..!!

[٧٨] ✍📖نووسینە وە ی فە رموودە کانی ﷺ بحر الحدیث- دە ریایی فە رموودە

عەرشی لە سەر ئاوە

✍(٧٩) ابي رزين - ليقط بن عامر العقيلى رضي الله عنه أنه قال :

((قُلتُ: يا رسولَ اللهِ، أين كان رَبُّنا عزَّ وجلَّ قَبلَ أنْ يَخلُقَ خَلقَهُ..؟ !!قال :((كان في عَماءٍ ما تَحتَهُ هَواءٌ، وما فَوقَهُ هَواءٌ، ثم خلَقَ عَرشَهُ على الماءِ)) .[٧٩]

واتە : لە ابى زرين – ليقط كورى عامر العقيلى رضي الله عنه ووتم : ئەى پيغەمبەر خوا ﷺ پەروەردگارمان لە كوى بوو پيش ئەوەى دروستكراوەكانى دروست بكات ..؟

ئەويش فەرمووى : (خواى گەورە) هەر بووە ، و هەر خۆى بووە ، و بەس جگە لە خۆى هيچ شتى نەبوو ، هيچيشى لە گەل نەبووە ، لە پاشدا عرشى خۆى دروست كردووە و لەسەر ئاو داينـاوە ..

[٧٩] سنن الترمذي برقم (٣١٠٩) .

✍(٨٠) عن عباده بن صامت رضي الله عنه إنى سمعت رسول الله ﷺ يقول :

((نَّ أولَ ما خلق اللهُ القلمُ، فقال لهُ : اكتبْ، قال : ربِّ وماذا أكتبُ ؟ قال : اكتُبْ مقاديرَ كلِّ شيءٍ حتى تقومَ الساعةُ . يا بنيَّ إني سمعتُ رسولَ اللهِ صلَّى اللهُ عليهِ وسلَّمَ يقول : من مات على غيرِ هذا فليس مِني)) .[٨٠]

واتە : لە عبادەی كوری صامت رضي الله عنه دەلێت : گويم لە پێغەمبەری خوا ﷺ بوو دەی فەرموو : يەكەم شتێ كە (خوای گەورە) دروستيكرد قەلەم بوو ، فەرمووی : (بنووسە) قەلە م ووتی : چ بنووسم ئەی پەروەردگار ، ئەويش فەرمووی : ئەوەی لە مەوبەر بووە ، و ئەوەی لە مەودوا دەبێت ، هەروەها پێغەمبەری خوا ﷺ فەرمووشی : هەركەسێك لە سەرغيری ئەم ئاينە بمرێت ئەوە لە ئێمە نيە ..!!

---

[٨٠]

(خوای گەورە) لەسەر عەرشە و

عەرشیش لە سەرووی ئاسمانەکانە

✍ (٨١) عن جبير بن مطعم رضي الله عنه قال :

((أتى رسولَ اللهِ صلَّى اللهُ عليهِ وسلَّمَ أعرابيٌّ فقال يا رسولَ اللهِ جهدتِ الأنفسُ وضاعتِ العيالُ ونهكتِ الأموالُ وهلكتِ الأنعامُ فاستسقِ اللهَ لنا فإنا نستشفعُ بك على اللهِ ونستشفعُ باللهِ عليك قال رسولُ اللهِ صلَّى اللهُ عليهِ وسلَّمَ ويحك أتدري ما تقولُ وسبَّح رسولُ اللهِ صلَّى اللهُ عليهِ وسلَّمَ فما زال يُسبِّحُ حتى عرف ذلك في وجوه أصحابِه ثم قال ويحك إنه لا يستشفعُ باللهِ على أحدٍ من خلقِه شأنُ اللهِ أعظمُ من ذلك ويحك أتدري ما اللهُ إنَّ عرشَه على سماواتِه لهكذا وقال بأصابعِه مثلُ القُبَّةِ عليه وإنه ليَئِطُّ به أطيطَ الرَّحلِ بالراكبِ)).[٨١]

[٨١] سنن ابو داود برقم (٤٧٢٦).

واتە: لە جبری کوری متعم ﷺ دەگێڕیتەوە دەڵیت : عەرەبیکی دەشتەکی هاتە خزمەت پیەمبەری خوا ﷺ ووتی : ئەی پیغەمبەری خوا ﷺ خەلکەکە کە تونەتە زەحمەت و نارە حەتیەوە ، خا و خیزان و مندا لان فەرتاوون تیا چوون ،مال سامانەکەیان کەمی کردووە ،وە بەروە تیاچوون و نەمان دەچیت ، ئاژەل و مالات تیاچوون فەتاون و لە ناو چوون ، دوا بکە لە (خوای گەورە) بارا نمان بۆ ببارینی ،ئیمە تۆ دە کەینە شفاعەت کار یان تکا کار لە لای پەروەردگار ، وە پەروەدگاریشدەکەینە تکاکار لەلای تۆ ، پیغەمبەری خوا ﷺ فەرمووی : وەیل بۆ تۆ !! ئەوە تۆ ئەزانی دە لی چی ..؟! پیغەمبەری خوا ﷺ ئەوەندە (سبحان الله)ی کرد هەتا هاوەلان زانیان کە زۆر تووره بووە لە قسەی کابرای دەشتەکی هەر بۆیە ئەوانیش ترسان بەرو خساریاندا دەزانرا ، لە پاشدا فەرمووی: ((ویل بر تۆ !!)(خوای گەورە) زۆر زۆر لە وە گەورە ترە کە پیویستی بە یەکیك لە دورستکراوە کانی بیت ..!! (ویل بۆ تۆ) تۆ ئەزانی (خوای گەورە) عەرشەکەی لە سەرووی ئاسمانەکانەوەیە ئەویش لەسەر عەرشە بەم شیوەیە .. بەدەستی ئاماژەی پیدا وە ك قوبەیە عەرش دەنگی لیوە دیت ، (رحل) ئەو تەختە یە واتە : بەسەر پشتی ولاخەوە سوار لەسەری دادەنیشی ئەگەر سوارە کە قورس بیت دەنگیکی لیوە دیت ، ئەمە ویکچواندنە بەلام بۆ ئەوەی دەشتە کیە کە تی بگات ئەمەی فەرموو ...!! بەلام فەرموودە کە بە لاوازی هاتووە ، خوای گەورە زانا تر ..!!

فیردۆسی بەرز و بلند لە ژێر عەرشی الرحمن

✍ (٨٢)-عن أبو هريرة ﷺقال : قال رسول الله ﷺ :

((فإذا سَأَلْتُمُ اللَّهَ فَسَلُوهُ الفِرْدَوْسَ، فإنَّه أوْسَطُ الجَنَّةِ، وأَعْلَى الجَنَّةِ، وفَوْقَهُ عَرْشُ الرَّحْمَنِ، ومِنْهُ تَفَجَّرُ أنْهارُ الجَنَّةِ)) .[٨٢]

واتە : لە ابو هريرە ﷺ دەگێڕیتەوە دەڵی : پێغەمبەری خوا ﷺ فەرمووی : ئەگەر دوای بە هشتان لە خوای گەورە کرد دوای فیردۆسی بکەن ، چونکە فیردۆس لە ناوەڕاستی بەهەشتدا یە وە لەشوێنی کی بەرزو بلندە ە لە ژێر عەرشی الرحمن دایە ،لەوشوینەدا کانیاو رووبارەکانی بەهەشت هەڵدە قوولین ..!!

[٨٢] صحيح البخاري برقم (٧٤٢٣).

گەورەیی ئەو فەریشتەیەی

عەرشی پەروەردگاری هەلگرتووە

✍(٨٣) عن جابر بن عبدالله ﷺ قال : رسول الله ﷺ :

((أُذِنَ لي أن أُحدِّثَ عن ملكٍ من ملائكةِ اللهِ، من حملةِ العرشِ : إنَّ ما بينَ شحمةِ أُذنهِ إلى عاتقِه، مسيرةُ سبعمائةِ عامٍ)) .[٨٣]

واتە : لە جابری کوری عبداللە ﷺ دەگێریتەوە دەلیت : پیغەمبەری خوا ﷺ فەرمووی: مۆڵەتم پیدراوە لە لایەن (خوای گەورە) وە کە باسی سیفەت و شیوە و گەورەیی فریشتە یەك بکەم ، کە هەلگری عەرشی پەروەردگارە ، ماوەی یان مەسافەی نیوان نەرمایی گۆیی و بۆ دەفەی شانی حەوسەد (٧٠٠) سالە ری یە ..!!

[٨٣] سنن ابو داود برقم (٤٧٢٧)

گەورەی كورسی پەروەرگار لەچاو حەوت ئاسمان و زەویدا

گەورەیی عەشی خوای پەروەدگار لە چاو كورسی

✍(٨٤)عن أبي ذر الغفاري ﷺأنه سأل رسول الله ﷺعن الكرسي ؟ فقال رسول الله ﷺ :

((ما السَّماواتُ السّبع في الكُرسيِّ إلَّا كحلقةٍ ملقاةٍ بأرضٍ فلاةٍ ، وفضلُ العرشِ على الكُرسيِّ كفضلِ تلك الفلاةِ على تلك الحلقةِ)) .[٨٤]

واتە : لە أبي ذر الغفاري ﷺ دەگێڕیتەوە دەڵێ : لە پێغەمبەری خوا مان پرسی دەربارەی كورسی پەروەردگا ..؟! پێغەمبەری خوا ﷺفەرمووی : ئە زانن حە وت ئاسمان كورسی خوای گەورە چیە ..؟! هەر حەوت ئاسمان زەوی لە چاو كورسی خوای گەورە وەك علقەیەك وایە لە بیابانیكدا ئەوە ندە گەورەیە ، كورسی خوای گەورە لە چاو عەرشی خوای گەورە ئەویش وەك عقلە یەك وا یە لە بیا بانیكدا ،چونكە عەرشی پەروەردگار گەورە تر لە چاو كورسی ..!!

[٨٤] ابن أبي شيبة في (العرش) برقم (٥٨) ، و ابن حبان (٣٦١)، و أبو نعيم في (حلية الأولياء) ص (١٦٧/١).

اللوح المحفوظ

✍(٨٥) عن ابن عباس رضي الله عنهما أن نبي الله ﷺ قال :

((إنَّ اللهَ خلق لوحًا محفوظًا من دُرَّةٍ، صفحاتُها من ياقوتةٍ حمراءُ، قلمُه نورٌ، للهِ فيه في كلِّ يومٍ سِتون وثلاثمِائةِ لحظةٍ، يخلقُ، ويرزقُ، ويميتُ، ويُحيي، ويُعزُّ، ويُذلُّ، ويفعلُ ما يشاءُ)). [85]

واته: له كوری عباسەوە رضي الله عنهما دەلیت : پیغەمبەری خوا ﷺ فەرمووی : خوای گەورە تابلۆی یان لوح محفوظي دروست کردووە ، لە گەوهەریکی کی نایاب ، کە لاپەرە کانی لە مرواری سوورە ، وە قەلەمەکەی لە رووناکی الله یان لە نورە ی خوای گەورەیە لە هەموو رۆژەکان سات کە ٣٦٣ رۆژ و سات،کە دورستی دەکات ، رزق رۆزی دابین دەکات ، دەی مرینی و زیندووی دەکات و ژیان دە بە خشیت ، کەرامەت و عزت دە دات بەکەسەی کە بیەویت ، زیلیل و سەر شۆری دەکات بە وکەسەی کە بیەویت ، وە هەر کرداریك بیەویت دەی کات ..!!

[85] ابن كثير في البداية والنهاية ص (٢٧/١) ، و شيخ الالباني في (ضعيف الجامع) برقم(١٦٠٨).

حەوت زەوی

✍(٨٦) عن عائشه أم المؤمنين – رضي الله عنها – قال : رسول الله ﷺ:

((مَن ظَلَمَ قِيدَ شِبْرٍ طُوِّقَهُ مِن سَبْعِ أرَضِينَ)).[86]

واتە : لە عائشەی دایکی ئیماندارانەوە – خوالی رازی بیت – دەلیت پیغەمبەری خوا ﷺ فەرمووی : ئەو کەسەی یە وینەی شبر واتە : بستیك زولم و ستەم بکات ، لە نیوان حەوت زەویدا گە مارۆ دەدریت لەرۆژی قیامەتدا ..!!

[86] صحيح البخاري برقم (٣١٩٥) .

کەسیك خاكی كەسیك داگیر بكات كە مافی خۆی نەبێت

✍(٨٧) عبدالله بن عمر رضي الله عنهما قال : قال رسول الله ﷺ :

((مَن أخَذَ شيئًا مِنَ الأرْضِ بغيرِ حَقّه، خُسِفَ به يَومَ القِيامَةِ إلى سَبْعِ أرَضِينَ)).[87]

واتە: هەر كەسیك بەشیك لە خاكی كەسیكی تر داگیر بكات كە چی مافی خۆی نەبیت ، لە رۆژی قیامەتدا ، روو دەچیت بە ناو حەوت زەوی دا ..!!

[87] صحيح البخاري برقم (٣١٩٦).

دەربارەی ماوەی نێوان ئاسمانەکان و زەوی و عەرشی خوای گەورە

✍ (٨٨) عن أبی هريرة ﷺ قال :

((بينَما نبيُّ ﷺ جالسٌ وأصحابُهُ إذ أتى عليهم سحابٌ فقالَ النبيُّ ﷺ : هل تدرونَ ما هذا فقالوا اللَّهُ ورسولُهُ أعلَم. قالَ هذا العنانُ هذِهِ روايا الأرضِ يسوقُهُ اللَّهُ إلى قومٍ لا يشْكرونَهُ ولا يدعونَهُ ثمَّ قالَ هل تدرونَ ما فوقَكم قالوا اللَّهُ ورسولُهُ أعلَم. قالَ فإنَّها الرَّقيعُ سقفٌ محفوظٌ وموجٌ مَكفوفٌ ثمَّ قالَ هل تدرونَ كم بينَكم وبينَها قالوا اللَّهُ ورسولُهُ أعلَمُ. قالَ بينَكم وبينَها مسيرةُ خَمسمائةِ سنة . ثمَّ قالَ هل تدرونَ ما فوقَ ذلِكَ قالوا اللَّهُ ورسولُهُ أعلَم. قالَ فإنَّ فوقَ ذلِكَ سماءينِ ما بينَهما مسيرةُ خمسمائةِ عامٍ حتَّى عدَّ سبعَ سماواتٍ ما بينَ كلِّ سماءينِ ما بينَ السَّماءِ والأرضِ ثمَّ قالَ هل تدرونَ ما فوقَ ذلِكَ قالوا اللَّهُ ورسولُهُ أعلَمُ. قالَ فإنَّ فوقَ ذلِكَ العرشَ وبينَهُ وبينَ السَّماءِ بُعدُ ما بينَ السَّماءينِ . ثمَّ قالَ هل تدرونَ ما الَّذي تحتَكم قالوا اللَّهُ ورسولُهُ أعلم. قالَ فإنَّها الأرضُ . ثمَّ قالَ هل تدرونَ ما الَّذي تحتَ ذلِكَ قالوا اللَّهُ ورسولُهُ أعلمُ. قالَ فإنَّ تحتَها أرضًا أخرى بينَهما مسيرةُ خمسمائةِ سنةٍ حتَّى عدَّ سبعَ أرضينَ بينَ كلِّ أرضينِ مسيرةُ خمسمائةِ سنةٍ. ثمَّ قالَ والَّذي نفسُ محمَّدٍ بيدِهِ لو أنَّكم دلَّيتم رجلًا بحبلٍ إلى الأرضِ السُّفلى لَهبطَ على اللَّهِ . ثمَّ قرأَ هُوَ الْأَوَّلُ وَالْآخِرُ وَالظَّاهِرُ وَالْبَاطِنُ وَهُوَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ)).[٨٨]

[٨٨] سنن الترمذي برقم (٣٢٩٨) .

واتە: لە ابو هريرە وەﷺدەڵیت: پیغەمبەری خوا ﷺلە نیوان هاوەڵە کانی خۆی دانیشتبوو ، لە کاتەدا پەڵە هەوری هینا ، فەرمووی : ئایا دە زانن ئەمە چیە ..؟! ووتیان : خوا پیغەمبەرە کەی ﷺ باشتر دە زانن ..!! فەرمووی : ئەمە هەورە ئاوی بارانی پیە دەییان بۆ ئەو گەل و هۆزەی کە سوپایی خوا ناکەن شورانەی خوا ناکەن و ناپەرستن ..!! لە پاشاندا فەرمووی : ئایا دە زانن ئەمە چیە لە سەر تانەوە ..؟! ووتیان : خوا و پیغەمبەرەکەی ﷺ باشتر دە زانی ..!! فەرمووی : ئەمە رەقیقە ناوی ئاسمانی یە کەمە ،شەپۆلیکی پەنگ خواردووە ، لە پاشاندا فەرمووی : ئایا دە زانن لیرە وە تا ئەوی چەندە ..؟! ووتیان خوا و پیغەمبەرە کەیﷺ باشتر دە زانن ..!! فەرمووی : (٥٠٠سەد ساڵ رییە ..!! لە پاشاندا فەرمووی :ئایا دە زانن لە سەرووی ئەوە شەوە چیە ..؟! ووتیان : خوا و پیغەمبەرەکەیﷺ باشتر دە زانن ..!! فەرمووی : لە سەرووی ئەوە شەوە دوو ئاسمانی لیە ،نیوانیان (٥٠٠ ساڵە رییە) هە تاکو حەوت ئاسمانی ژمارد ، لە پاشان فەرمووی : بی گومان نیوان ئاسمان بۆ ئاسمانە کە ی تر بە قەد نیوانی زەوی ئاسمانە ، لە پاشاندا فەرمووی : ئایا دە زانن لە سەرووی ئەوی شەوە چیە ..؟! ووتیان : خوا و پیغەمبەرە کەی ﷺباشتر دە زانن ..!! فەرمووی لە سەرووی ئەویشەوە عەرش و ئاسمانی ژیر عەرشە بە قەد نیوان دوو ئاسمان لە یەکتر دوورن ، لە پاشاندا فەرمووی : ئایا دە زانن لە ژیر ئیوە چیە ..؟! ووتیان : خوا پیغەمبەرە کەی ﷺ باشتر دەزانن ، فەرمووی : زەویەکی ترە..!! ئینجا فەرمووی : ئایا دەزانن لەدوای ئەو چی دیت ..؟! ووتیان : خوا و پیغەمبەرەکەیﷺباشتر دەزانن ..!! فەرمووی : زەویەکی ترە ،نیوانیان (٥٠٠ساڵ رییە) جا هە تا حەوت زەوی ژمارد ،نیوانی هەر زەویە بۆ زەویە کی تر (٥٠٠ساڵ رییە) لە پاشاندا فەرمووی : بە وەی کە گیانی ﷺ بەدەستە ئەگەر ئیوە بەگوریسی کەسی شۆر بکەنەوە بۆ زەوی هەر خواری دابەزی هەر دەچیتەوە بەردەمی خوای پەروەردگار و ئاگاداریەتی لە پاشاندا ئەم ئایە تەی فەرموو کە خوای گەورە دەفەرموویت : ((هُوَ الْأَوَّلُ وَالْآخِرُ وَالظَّاهِرُ وَالْبَاطِنُ وَهُوَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ)) الحديد ٣.

چوار رووبارەکەی بەهەشت

(٨٩) عن ابي هريرة ﷺ أن رسول الله ﷺ قال :

((فُجِّرَتْ أربعةُ أنهارٍ منَ الجنةِ : الفراتُ و النِّيلُ و السَيْحانُ و جَيْحانُ)) .[٨٩]

واتە : لە ابی هریرە ﷺ دەگێڕێتەوە دەڵێت : پێغەمبەری خوا ﷺ فەرمووی : چوار رووبار هەڵدەقوڵێت لە بەهەشتەوە ، فرات و نیل و سیحان و جیحان .

[٨٩] صحيح مسلم برقم (٢٨٣٩) ، شيخ الالباني في سلسلة صحيحة برقم (١١١) ، واخرجه : احمد برقم (٧٥٤٤).

شفای خورمای عجوه وه ئاوی دۆمبەلان بۆ چاو

✍ (٩٠) عن أبي هريرة ﵁ قال :قال رسول الله ﷺ :

((العجوةُ مِنَ الجنةِ ، وفيها شفاءٌ مِنَ السُّمِّ ، والكَمْأَةُ مِنَ المنِّ ، وماؤُها شِفَاءٌ لِلْعَيْنِ)).[٩٠]

واته :له ابو هريره ﵁ ده گيريته وه دەليت : پيغەمبەری خوا ﷺ فەرمووی : خورمای عجوه له بەهەشتەوه يه ، شيفايه بۆ هەموو ژەهر ، دۆمبەلان وينەی ئەو گەزۆيەی كه بۆ نەوەی ئيسرائيل دەباری ئاوەكەی دەرمانه بۆ نەخۆشی چاو ..!!

[٩٠] ابن كثير في البداية والنهاية ص (٣٩/١) ، سنن الترمذي برقم (٢٠٦٨) ، والنسائي في الكبرى (٦٦٧٠) ، ابن ماجه (٣٤٥٥).

خویندنی كۆتای سورەتی ال عمران

✍ (٩١) عن الفضل بن العباس رضي الله عنهما قال :

((بتُّ ليلةً عندَ النَّبيِّ ﷺ لأنظُرَ كيفَ يصلِّي فقامَ فتَوضَّأَ وصلَّى رَكعتَينِ قيامُهُ مثلُ رُكوعِهِ ورُكوعُهُ مثلُ سجودِهِ ثمَّ نامَ ثمَّ استيقَظَ فتَوضَّأَ واستنَّ ثمَّ قرأ بخمسِ آياتٍ من آلِ عمرانَ إِنَّ فِي خَلْقِ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاخْتِلَافِ اللَّيلِ وَالنَّهَارِ فلَم يزَل يفعلُ هذا حتَّى صلَّى عشرَ رَكَعاتٍ ثمَّ قامَ فصلَّى سجدةً واحدةً فأوترَ بِها وَنادى المُنادي عندَ ذلكَ فقامَ رسولُ اللَّهِ صلَّى اللَّهُ عليهِ وسلَّمَ بعدما سَكَتَ المؤذِّنُ فصلَّى سَجدتينِ خفيفتينِ ثمَّ جلسَ حتَّى صلَّى الصُّبحَ)).[٩١]

[٩١] سنن ابو داود برقم (١٣٥٥)

✍📖نووسینه وه ی فه رمووده كانی ﷺ
بحر الحديث- ده ریای فه رمووده

واته : له الفضل كوری العباس ﷺ ده گيريتهوه دهليت : شهوی له خزمهت پيغهمبهری خوا ﷺ مامهوه بۆ ئهوهی سهرنجی بده م و بزانم چۆن شهو نويژ دهكات ، له خهو ههستا دهستنويژی گرت ، له پاشدا دوو ركات نويژی كرد ، به پيوه وه ستانهكهی به ئهندازهی ركوعهكهی بوو ، ركوعه كهشی به ئهندازهی سهجدهكهی بوو، ئينجا خهوتهوه ، له پاشدا ههستايهوه دهست نويژی گرت و سيواكی كرد ، ئينجا پينج ئايهت له كۆتايه كانی سورهتی ال عمران خويندهوه كه (خوای گهوره) دهفهرمووی :

﴿إِنَّ فِي خَلْقِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاخْتِلَافِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ لَآيَاتٍ لِأُولِي الْأَلْبَابِ ...﴾ بهردهوام بوو بهم شيوهی دهكرد هه تاك (١٠) ركات نويژی كرد ، ئينجا ههستا يهوه يهك ركات نويژی ووتری كرد ، له كاتهدا بانگ بيژ بانگی بهيانی دا ، دوای ئهوهی كه بانگ بيژ له بانگه كهی بويهوه پيغهمبهری خوا ﷺ هه ستا دوو ركات نويژی سوكهلهی كرد ، له پاشدا دانيشت ههتا نويژی بهيانی كرد ..!!

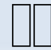
نویژ بکەن لە شوێنی مەردا

✍ (٩٢) – عن عبدالله بن مغفل رضي الله عنه قـال : قـال رسول الله ﷺ :

((صلُّوا في مرابضِ الغنمِ ، ولاِ تصلّوا في أعطانِ الإبلِ ، فإنها خُلِقَتْ من الشياطينِ)) .[٩٢]

واتە: لە عبدالله ی کوری مغفل رضي الله عنه دەگێرتەوە دەڵێت : پێغەمبەری خوا ﷺ فەرمووی : نویژ بکەن لە هەواوری مە ردا یان جێگای مەردا ، بەلام قەدەغەی کردووە لە نویژ کردن لە پە چای ووشتر ، چونکە ووشتر لە شەیتانەکان دروست کراوە ..!!

[٩٢] سنن النسائي برقم (٧٣٥) .

باسی گەورەی دورست کردنی کەلەشیر

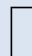

(٩٣) عن ابی هریرهؓ قال: قال رسول الله ﷺ :

((إنَّ اللهَ أذِنَ لي أن أُحدِّثَ عن ديك قد مَرَقَتْ رجلاه الأرضَ ، وعُنُقُه مَثْنِيَّةٌ تحت العرشِ،وهو يقول : سبحانك ما أعظَمك ! فيردُّ عليه : لا يعلم ذلك من حلفَ بي كاذبًا)).[93]

واتە : لە ابی هریرەؓ دەگێریتەوە دەڵیت : پیغەمبەری خوا ﷺ فەرموویەتی : (خوای گەورە) ریگای پیداوم باسی کە لە شیریك بکەم هە ردوو قاچی لە زەوی چە قاندووەو ، ملی ئەوە ندە دریژە چەماوە تەوە لە ژێر عەرشی خوای گەورە دا ، وە دەڵیت : خوایە کی پاکی و بیگەردی بۆتۆ چەندە مەزنی ..!! وەلام دەدریتەوە ئەو راستیە نازانیت کە سیك بەدرۆ سویند بەمن بخوات ..!!

[93] شيخ الالباني في صحيح الجامح برقم (١٧١٤).

باسی دورست كردنی كۆپەلە لە زكی دایكی دا

✍ (٩٤) عن حذيفة بن أسيد ﷺ قال : قال رسول الله ﷺ :

((إنَّ النُّطفَةَ تَقعُ في الرَّحِمِ أربعينَ لَيلةً ، ثمَّ يَتسَوَّرُ عليها الملَكُ الَّذي يَخلُقُها ، فيقولُ : يا ربِّ أذكَرٌ أو أُنثى ؟ فَيجعَلُه اللهُ ذكَرًا أو أُنثى ، ثمَّ يقولُ : يا ربِّ أَسَوِيٌّ أو غَيرُ سَوِيٍّ فَيجعَلُه اللهُ سَوِيًّا أو غيرَ سَوِيٍّ ثمَّ يقولُ : يا رَبِّ ما رِزْقُه ؟ ما أَجَلُه ؟ وما خُلُقُه ؟ ثمَّ يَجعَلُه اللهُ شَقِيًّا أو سَعيدًا)) .[94]

واتە: ئاوی پیاو (٤٠) شەو لە ناو مندال دانی ئافرەت دە مینیتەوە ، دوای ئەوە فریشتەی كە دروستی دە كات بە فەرمانی خوای گەورە ،دادەبەزیت سەری دەلیت : خوایە كورە یان كچە ..!؟ ئیتر خوای گەورە فەرمان دەكات بە كور یان بەكچ یان دەیكاتە كور یان كچ ، ئینجا فریشتە كە دەلیت : خوایە تە واو بیت یان ناتەواو بیت ..!؟ ئیتر خوای گەورە فەرمان دەكات ،بە تەواو یان بە ناتەواو یان دەیكاتە تەواو یان ناتەواو ..!!ئینجا فریشتە كە دەلی : خوایە كامە رۆزیەتی ..!؟ ئە جەلی چەندە ..!؟ شیوەی چۆنە ..!؟ ئینجا خوای گەورە بەد بەختی دەكات یان بەختەوەری دەكات ..!!

[94] شيخ الالباني في صحيح الجامع برقم (١٩٨٤)، صحيح مسلم برقم (٢٦٤٥).

دلی مرۆڤ لە نیوان دووپنچە دان لە پەنچە كانی (الرحمن)

✍(٩٥) عبدالله بن عمر ﷺ قال : قال رسول الله ﷺ :

إنَّ قلوبَ ابنِ آدَمَ مُلْقًى بَيْنَ إصبَعَيْنِ من أصابعِ الرَّحمنِ كقلبٍ واحدٍ يصرِفُه كيف يشاءُ) ثمَّ يقولُ رسولُ اللهِ ﷺ : (اللَّهمَّ اصرِفْ قلوبَنا إلى طاعتِكَ).[٩٥]

واتە: لە عبدالله ی كوری عمر ﷺدە گیرتەوە دەلیت : پیغەمبەری خوا ﷺ فەرموویەتی : بی گومان دلی مرۆڤە كان هەمووی لە نیوان دوو پ نچە دان لە پەنچە كانی (الرحمن) دا ، وەك یەك دل بە هەر لایەك بیەویت ئاراستەی دەكات ، لە پاشاندا ئەم نزایەی كرد فەرمووی : (اللَّهمَّ اصرِفْ قلوبَنا إلى طاعتِكَ).

[٩٥] - صحيح ابن حبان برقم (٩٠٢) .

(٩٦) عن جابر بن عبدالله رضي الله عنه قال : قال رسول الله ﷺ :

((إِنَّهُ ليس شيءٌ بينَ السماءِ والأرضِ ، إلَّا يعلَمُ أنِّي رسولُ اللهِ ، إلَّا عاصي الجنِّ و الإِنْسِ)).[96]

واتە: هیچ شتێك نیە لە نێو ئاسمان و زەویدا نەزانێت من پێغەمبەری خوام ، تەنها جنۆکە و مرۆڤی ئاخی نەبێت ..!!

[96] سنن الدارمي برقم (١٨) ، شيخ الالباني في صحيح الجامع برقم (٢٤٠٩) حديث حسن .

ئـاسمان دەنگی لیوە دیت

✍(٩٧) عن ابي ذر الغفاري رضي الله عنه قـال : قـال رسول الله ﷺ :

((إنِّي أرَى ما لا ترونَ وأسمعُ ما لا تسمَعون ، أَطَتْ السماءُ وحق لها أن تَئِطَّ " ما فيها موضعُ أربعِ أصابِعَ إلا ومَلَكٌ واضعٌ جبهتَهُ لله ساجداً . واللهِ لو تَعلمونَ ما أعْلَمُ لضَحِكْتُمْ قليلًا ولبَكَيتُمْ كثيرًا ، وما تَلَذَّذْتُمْ بالنساءِ على الفُرُشِ ، ولخَرَجْتُمْ إلى الصَّعُدَاتِ تجْأَرونَ إلى اللهِ . لوَدِدْتُ أنِّي كنتُ شجرةً تُعْضَدُ)) .[٩٧]

واته: له ابی ذري الغفاري رضي الله عنه دەگێرتەوه دەلیت : پیغەمبەری خوا ﷺ فەرمووی: من شتانی دەبینم ئیوه نایبینن ..!! من شتانی دەبیستم ئیوه نابیستن.!! ئـاسمان دەنگی لیوە دیت ، چرکه چرکی دەکات یان گرمەگرمی دەکات ،یان جیرە جیرە دەکات ، جیگای خۆیه تـی جیرە جیرو گرمه گرم چرکه چرکی بکات ..!! چونکه هەموو شوین چوار پەنچه یەك فریشتەیەك سووجدەی بۆ خوای گەورە دەبـات ، سویند بە (الله) ئەگەر ئەوەی من دەیزانم ئیوه بیزانن کەم پیده کەنین و زۆر دە گریان ، له گەل خیزانی خۆتـان لەسەر جیگا له زەت و خۆشی تـان وەرنەدە گرت ، بەلکو دەر دەچوون بۆ سەر ریگاو بـانه کـان پەنـاتـان بەخوا دە گرت و ، هانـاتـان بۆ خوا دەبرد ، خۆزگە من دەرختی بومایه دە یان بریم و له ریشکه وه هەلیان دە کیشا م ..!!

---

[٩٧] سنن الترمذ برقم (٢٣١٢) حديث حسن غريب .

✍(٩٨) ابو ثعلبة الخشني رضي الله عنه قـال : قال رسول الله ﷺ :

((الجِنُّ ثلاثةُ أصنافٍ " فصنفٌ لهم أجنحةٌ يطيرون بها في الهواءِ ، وصِنفٌ حيَّاتٌ و كلابٌ ، و صِنفٌ يحِلُّون و يظْعَنون)) .[٩٨]

واتە : لە ابو ثعلبة الخشني رضي الله عنه دەگێرتەوە دەلیت : پیغەمبەری خوا ﷺ فەرموویەتی : جنۆکە سی جۆری هەیە : جۆریکیان بالدارن بە ئاسماندا هەلدەفەرن ، جۆریکی تریان مارو سەگن ، جۆریکی تریشیان نیشتەجی دە بن گەشت هاتوو چۆ دە کەن .

[٩٨] شیخ الالباني في صحيح الجامع برقم (٣١١٤) ، وفي المشكاة برقم (٤١٤٨).

دروست کردنی ئادەمیزاد شیوه و دریژی

(٩٩) عن ابی هریره رضي الله عنه قـال : قـال رسول الله ﷺ :

((خلَقَ اللهُ آدَمَ على صورتِه وطولُه سِتُّونَ ذراعًا فلمَّا خلَقه قال : اذهَبْ فسلِّمْ على أولئك النَّفرِ - وهم مِن الملائكةِ جلوسٌ - فاستمِعْ ما يُحَيُّونَك فإنَّها تحيَّتُك وتحيَّةُ ذُرِّيَّتِك قال : فذهَب فقال : السَّلامُ عليكم فزادوه : ورحمةُ اللهِ قال : فكلُّ مَن يدخُلُ الجنَّةَ على صورةِ آدَمَ طولُه سِتُّونَ ذراعًا فلَمْ يزَلِ الخَلْقُ ينقُصُ حتَّى الآنَ)).[٩٩]

واته : له ابی هریره رضي الله عنه ده گیرتەوه دەلیت : پیغەمبەری خوا ﷺ فەرمووی :

(خوای گەوره) ئادەمیزادی لەسەر ئەو شیوەیە دروست کر کەلە سەریەتی ، دریژی (٦٠) گەزه ،دوای ئەوه فەرمووی : برۆ سەلاو بکە لە و چەند کەسە کۆمەلی فریشتە بوون و دانیشتوون ،گوییان لی بگره چۆن سەلاوت لی دەکەن ،چونکە ئەوه سەلاوی خۆت و نەوه کانتە ئەویش رۆیشت و ، ووتی : (السلام علیکم) ووتیان : (السلام علیك ور حمە الله) واته : ووتیان : ئاشتی و بەزەیی خوات لەسەر بیت ،ئەو ووشەی بەزەیی خوایە یان بۆ زیاد کرد ، جا هەموو کەسیك دەچیتەوه بە هەشتەوه لەسەر شیوەی ئادەم دریژی (٦٠) گەزه ، لەو رۆژەوه تاکو ئە مرۆ خەلکی هەر کەدەکەن ..!!

[٩٩] - صحيح ابن حبان برقم (٦١٦٢).

ڕۆژەکانی دروست کردنی بوونەوەر

(١٠٠) عن ابى هريره ﷺقال : قال رسول الله ﷺ :

((يا أبا هُرَيْرَة ، إنَّ اللَّهَ خلقَ السَّمَواتِ والأرضِ وما بينَهُما في ستَّةِ أيَّامٍ ، ثمَّ استَوَى علَى العرشِ يومَ السَّابعِ ، وخلقَ التُّربةَ يومَ السَّبتِ ، والجبالَ يومَ الأحَدِ ، والشَّجرَ يومَ الاثنَينِ ، والشَّرَّ يومَ الثُّلاثاءِ ، والنُّورَ يومَ الأربعاءِ ، والدَّوابَّ يومَ الخميسِ ، وآدمَ يومَ الجمُعةِ في آخرِ ساعةٍ منَ النَّهارِ بعدَ العصرِ ، خَلقَه من أديمِ الأرضِ بأحمرِها وأسودِها ، وطيِّبِها وخبيثِها ، مِن أجلِ ذلِكَ جعلَ اللَّهُ مِن آدمَ الطَّيِّبَ والخبيثَ)). [100]

واتە: لە ابى هريره ﷺدە گێڕیتەوە دەڵێت : پێغەمبەری خوا ﷺ فەرمووی : ئە ی ئەبا هريره (خوای گەورە) ئاسمانەکان و زەوەی دروست کردووە لە شەش ڕۆژدا ، هەروەها لە نێوانیشیاندا عەرشی خۆی دروست کرد لە ڕۆژی حەو تەمدا ،وە خۆڵی لە ڕۆژی شەمەدا دروست کرد ، وە چیاکانی لە ڕۆژی یە ك شەمەدا ، وە دارو درەختی دروست کرد لە ڕۆژی دووشەمەدا ، وە ناخۆشی و نارەحەتی دروست کرد لە ڕۆژی سی شەمەدا ، وە ڕووناکی یان ڕۆشنایی دروست کرد لە ڕۆژی چوارشەمەدا ، هەروەها گیان لەبەرانیشی دروست کرد لە ڕۆژی پێنج شەمەدا ، وە ئادەمیشی دروست کرد لە ڕۆژی هەینی دا ، لە کۆتایی سەعاتی ڕۆژی دوای عصر ،هەروەها ئادەمی لە ناوەوەی زەوی دروست کراوە لە سوور ڕەش ، پاکەو بیگەردە یان پیسە و ناپاکە ، هەروەها (خوای گەورە) ئادەمیزادەیش یان پاك وبیگەردە یان پیس و نا پاکە ..!!

[100] - اخرجه : مسلم برقم (٢٧٨٩) ، والنسائي في (سنن الكبرى) برقم (١١٣٩٢).

له رۆژی قیامەت دا رۆژو مانگ رووناکیان نامینیت

✍(١٠١) عن ابو هريره رضي الله عنه قال : قال رسول الله ﷺ :

((الشَّمْسُ والقَمَرُ مُكَوَّرانِ يَومَ القِيامَةِ)) .[101]

واته: له ابو هريره رضي الله عنه دەگێریتەوە دەلیت : پیغەمبەری خوا ﷺ فەرمووی :

له رۆژی قیامەتدا رۆژو مانگ رووناکیان نامینیت و دە پیچرینەوە ..!!

[101] صحيح البخاري برقم (٣٢٠٠).

(١٠٢) عن عبدالله بن مسعود ﵁ قال : حدثنا رسول الله ﷺ و هو الصادق المصدوق قال :

((إنَّ أحَدَكُمْ يُجْمَعُ خَلْقُهُ في بَطْنِ أُمِّهِ أرْبَعِينَ يَوْمًا، ثُمَّ يَكونُ عَلَقَةً مِثْلَ ذلكَ، ثُمَّ يَكونُ مُضْغَةً مِثْلَ ذلكَ، ثُمَّ يَبْعَثُ اللَّهُ مَلَكًا فيُؤْمَرُ بأَرْبَعِ كَلِمَاتٍ، ويُقَالُ له: اكْتُبْ عَمَلَهُ، ورِزْقَهُ، وأَجَلَهُ، وشَقِيٌّ أوْ سَعِيدٌ، ثُمَّ يُنْفَخُ فيه الرُّوحُ، فإنَّ الرَّجُلَ مِنكُم لَيَعْمَلُ حتَّى ما يَكونُ بيْنَهُ وبيْنَ الجَنَّةِ إلَّا ذِرَاعٌ، فَيَسْبِقُ عليه كِتَابُهُ، فَيَعْمَلُ بعَمَلِ أهْلِ النَّارِ، ويَعْمَلُ حتَّى ما يَكونُ بيْنَهُ وبيْنَ النَّارِ إلَّا ذِرَاعٌ، فَيَسْبِقُ عليه الكِتَابُ، فَيَعْمَلُ بعَمَلِ أهْلِ الجَنَّةِ)) .[102]

[102] صحيح البخاري برقم (٣٢٠٨) ، ومسلم ٢٦٤٣ .

واته: له عبدالله کوری مسعود ﷺ دەلیت : پیغەمبەری راستگۆ که فەرمایشتی جی باوەرە ،دەفەرموویت: هەر یەکی له ئیوه که (خوای گەورە) دروستی دەکات (٤٠) رۆژ بە ئاویکی مەیی (نطفة) لەسکی دایکیا کۆدەکریتەوە ، دە مینیتەوە ،ئینجا به (٤٠) روژی تریش دەبیت به پارچە خوینیکی مەییو (علقه) ئینجا به(٤٠) رۆژی تریش دە بیت به پارچە گۆشتی به قەدر پاروو (مضغة) ئینجا گیانی به بەردا دەکریت ، جا (خوای گەورە) فەرمان دەکات بەو فریشتەیە که گیانی دەکا به بەریا ئەم چوار ووشەیە بنووسی ..!! یەکەم : رزق رۆزی ئەم کۆرپەلەیە یان ئەم منداله ، دووەم : ئەجل و دوا رۆژی و ئاکامی که ی کات و ساتی له دونیا تەواو دەبیت ..؟ !! سی یەم : کارو کرده وه عمله کانی له ژیانی دونیادا چۆنەو چۆن دەبیت ..!! چوارەم : یان که سیکی بەدبەخت بەدکارو ناسۆز دەبیت ، یان کەسیکی کامەران و بەخیتار و دلشاد دەبیت ، دەسا بەو تاقه خودایه ، که هەر خۆی خودایه ،کەسی وا هەیه به هەشتیه ،بەلام نامەی کردەوەکانی و چارەنووسی دەست پیشخەری لی دەکاو دەست دەکا به کردنی کردەوەی خەلکی دۆزەخ ، وه دەچیته ناو دۆزەخەوە ..!! کەسی واشتان هەیه به کارو کردەوە و رفتار بی له دۆزەخی دەچی ، له خەلك وایه دۆزەخیه ، بەلام نامەی کردەوە و چارەنووسی پیش دەستی لی دەکا ، خاتیمەی بەخیر دەگەری و دەست دەکا بەکردنی کردەوەی باش و دەچیته نا و بەهەشت و دەبی به هەشتی ..!!

(١٠٣) عن عائشه أم المؤمنين (رضي الله عنها) قال : قال رسول ﷺ :

((خُلِقَتِ الملائكةُ من نُورٍ ، و خلق الجانَّ من مارِجٍ من نارٍ ، و خلق آدمَ مِما وُصِفَ لكمْ)) .[١٠٣]

واتە: لە عائیشەی دایکی ئیماندارانە وە دەگێرتەوە دەلیت : پیغەمبەری خوا ﷺ فەرمووی : فریشتە لە رووناکی واتە: نور ، دروست کردووە ، جنۆکەش لە گلەپەی ئاگر ،واتە لە نار یان ئاگر ، هەروەها ئادەمیزادیش دروست کراوە کە بۆتان باسکراوە ..!!

[١٠٣] صحيح مسلم برقم (٢٩٩٦) و شيخ الالباني في صحيح الجامع برقم (٣٢٣٨).

(١٠٤) عن عياض بن حمار رضي الله عنه قال : قال رسول الله ﷺ :

((ألا إنَّ رَبِّي أمرني أنْ أُعَلِّمَكُمْ ما جَهِلْتُمْ، ممَّا علَّمَني يوْمِي هذا، كُلُّ مالٍ نَحَلْتُهُ عَبْدًا حلالٌ، وإنِّي خَلَقْتُ عبادي حُنَفاءَ كُلَّهم، وإنَّهُم أتتْهُمُ الشياطينُ فاجْتَالَتْهُمْ عن دينِهِمْ، وحَرَّمَتْ عليهم ما أحْلَلْتُ لهمْ، وأمرتهُمْ أنْ يُشْرِكُوا بِي ما لَمْ أُنزِلْ بِهِ سُلْطَانًا، وإِنَّ اللهَ نظر إلى أهْلِ الْأَرْضِ، فمقَتَهُمْ عَرَبَهُمْ وعَجَمَهُمْ، إلَّا بقَايَا من أهْلِ الْكِتَابِ، وقال: إنَّما بَعَثْتُكَ لأَبْتَلِيكَ وأَبْتَلِيَ بكَ، وأَنْزَلْتُ عَلَيْكَ كِتَابًا لا يَغْسِلُهُ المَاءُ، تَقْرَؤُهُ نائمًا ويَقْظَانَ، وإنَّ اللهَ أمرني أنْ أُحَرِّقَ قُرَيْشًا، فَقُلْتُ: ربِّ إذًا يَثْلَغُوا رأسِي فيدَعُوهُ خُبْزَةً، قال: اسْتَخْرِجْهُمْ كما اسْتَخْرَجُوكَ، واغْزُهُمْ نُغْزِكَ، وأَنْفِقْ فَسَنُنْفِقَ عَلَيْكَ، وابْعَثْ جَيْشًا نَبْعَثْ خَمْسَةً مِثْلَهُ، وقَاتِلْ بِمَنْ أطاعكَ مَنْ عصَاكَ، قال : وأَهْلُ الْجَنَّةِ ثَلَاثَةٌ ذُو سُلْطَانٍ مُقْسِطٌ مُتَصَدِّقٌ مُوَفَّقٌ، ورَجُلٌ رَحِيمٌ رَقِيقُ الْقَلْبِ لِكُلِّ ذِي قُرْبَى ومُسْلِمٍ، وعَفِيفٌ مُتَعَفِّفٌ ذُو عِيَالٍ، قال : وأَهْلُ النَّارِ خَمْسَةٌ: الضَّعِيفُ الذي لا زَبْرَ لَهُ، الَّذِينَ هُمْ فِيكُمْ تَبَعًا لا يَبْتَغُونَ أهْلًا ولَا مَالًا، والخائِنُ الذي لا يَخْفَى له طَمَعٌ، وإنْ دَقَّ إلَّا خَانَهُ، ورجُلٌ لا يُصبحُ ولا يُمْسِي إلَّا وهو يُخَادِعُكَ عن أهْلِكَ ومالِكَ وذَكَرَ الْبُخْلَ أو الكَذِبَ والشِّنْظِيرُ الفَحَّاشُ)).[104]

---

[104] شيخ الالباني في صحيح الجامع برقم (٢٦٣٧)

نووسینه وه ی فه رمووده كانی محمد ﷺ
بحر الحديث- ده ریای فه رمووده

نووسینی :قاسم محسن عولا
٢٠٢٢

واته: له عیاض کوری حمار ﷺ ده لیت : پیغەمبەری خوا ﷺ فەرمووی:
(خوای گەورە) فەرمانی پیکردووم ئەو شتانەی کە نایزانن فیرتان بکەم لەوەی کە ئەمرۆ منی فیر کردووە ، هەرمالیکم داوەتە هەر بەندەیەکم ئەوا حەلالە ، بەراستی منیش بەندەکانم بە موسلمانی دروست کردووە هەموویان ، بەلام شەیتانەکان هاتن لە ئاینە کەیان واتە ئیسلام لایاندان ،بۆیە ئەوەی بۆم حەلال کردبوون لیی قەدەغە کردنەوەو ، فەرمانیشی پی کردن هاوبەش بۆ بریاربدەن کە شتانیك کە من هیچ بەلگەیەکم لەسەر دا نەبەزاندووە ، (خوای گەورە)ش تەماشای هەموو دانیشتوانی سەر زەوی کرد و رەقی هەلگرت لە هەرچی عەرب و عەجم هەیە ، تەنها هەندیك لە پاشماوەی خاوەن کتابەکان نەبیت ، فەرمووی : من تەنها تۆم بۆ ئەوە رەوانە کردووە تاقیت بکەمەوە ،خەلکت پی تاقی بکەمەوە ، کتابیشم بۆ ناردوویت ، لە سینگی کەسانیك پاریزراوە پاراستوومە ،دەی خوینیتەوە لە خەو بە ئاگابوون دا ،ئینجا (خوای گەورە) فەرمانی پیکرد کە قورەیش بسووتینم ، منیش ووتم : خوایە گیان کەواتە سەرم دەشکینم بە برینداری وازی لی دینن ، (خوای گەورە) فەرمووی : دەریان بکە وەك چۆن دەر تانی کردی ، شەریان لە گەل بکە پشتیوانت دەبین ، خەرجیش بکە پیت دەبەخشریت ، سوپایەکیش رەوانە بکە ،ئیمەش پینج بەرانبەری رەوانە دەکەین ،بەوانیش کە گویرایەلین بۆت بەکژی ئەوانە دا بچۆ کە لیت یاخی بوون ، خەلکی بەهەشت سی جۆرن : دەسەلاتداریکی داد پەروەردو راست گۆ خیر خواز سەرکەوتوو ، هەروەها پیاویکی بەبەزەیی دلنەرم بۆ هەموو خزم و موسلمانیك ، هەروەها داوین پاکیکی خۆ پاك راگری خیزاندار ، خەلکی دۆزەخیش پینج جۆرن : ئەو لاوازەی کە بیرو هۆشی نیە ،ئەوانەش کە هەمیشە شوینکە وتوون و کەس و کارو مالیان مەبەست نییە ، ئەونا پاکەیش کە هەر تەماعیکی بۆ ریکەویت با چەند بچووکیش بیت هەر ناپاکی لی دەکات ، پیاویکیش هەموو بەیانی و ئیوارەیەك هەر خەریکی هەلخەلە تاند خەلکە بۆ کە س و کارو مالە کەی ،ئینجا پیسکە یی ودرۆزنی و بەدرەوشتی باس کرد ..!!□

✍(١٠٥) عن عبدالله بن مسعود رضي الله عنه قال : قال رسول الله ﷺ :

((رأيتُ جبريلَ لهُ سِتمِائةِ جَناحٍ)) .[105]

واتە : لە عبدالله کوری مسعود رضي الله عنه دەلیت : پیغەمبەری خوا ﷺ : فەرموویەتی : من جبريل (عليه السلام) م بینی کە ئەو(٦٠٠) شەش سەد بالی هەبوو ..!!

[105] صحيح البخاري برقم (٣٢٣٢) و مسلم برقم (١٧٤).

گریانی منداڵ له كاتی لەدیك بوونی دا

✍(١٠٦)عن ابی هریره رضي الله عنه قال : قال رسول الله ﷺ :

((صِياحُ المولُودِ حِينَ يَقعُ نَزْغَةٌ من الشيطانِ)) [106]

واته: له ابی هریرەوه رضي الله عنه ده گیریتەوه دەلیت : پیغەمبەری خوا ﷺ فەرمووی : گریانی منداڵ له كاتی له دایك بوونی دا ، ختوكەیه له شەیتانەوه ..!!

[106] صحيح البخاري برقم (٣٤٣١)، ومسلم برقم (٢٣٦٦) ،و صحيح الجامع برقم (٣٨٤٦) .

هەموو دروست کراوە کانی (الله) تعالی جوان و قەشەنگن

✍(١٠٧) عن الشريد بن سويد ثقي رضي الله عنه قال: قال : رسول الله ﷺ :

((كلُّ خلقِ اللهِ عزَّ وجلَّ حَسَنٌ)).[١٠٧]

واتە : الشريد كوری سويد سقفی رضي الله عنه دەليت : پيغەمبەری خوا ﷺ فەرمووی :

هەموو دروست كراوە كانی (الله) ، جوان و قەشەنگن ..!!

[١٠٧] شيخ الالباني في سلسلة الاحاديث صحيحة الصفحة (٤٠٦/٦) إنساده صحيح على شرط شيخين .

کاتێك (خوای گەورە) ئادەمی دروست کرد رووحی بەبەردا پژمی

✍(١٠٨) –عن ابی هریره ﷺ قال: قال رسول الله ﷺ :

((لَمَّا خلق اللهُ آدمَ ، ونفخ فيه الرُّوحَ عطس فقال الحمدُ للهِ ، فحمِد اللهَ بإذنِ اللهِ تبارك وتعالَى ، فقال له ربُّك : رحمِك اللهُ يا آدمُ ، وقال له يا آدمُ : اذهبْ إلى أولئك الملائكةِ ، إلى ملأٍ منهم جلوسٍ ، فقل : السَّلامُ عليكم ، فقالوا : وعليك السَّلامُ ورحمةُ اللهِ وبركاتُه ، ثمَّ رجع إلى ربِّه عزَّ وجلَّ فقال : هذه تحيَّتُك وتحيَّةُ بنيك ، وبنيهم ، فقال اللهُ تبارك وتعالَى له – ويداه مقبوضتان – اخترْ أيَّهما شئتَ ، قال : اخترتُ يمينَ ربِّي ، وكلتا يديْ ربِّي يمينٌ مباركةٌ ، ثمَّ بسطها ، فإذا فيها آدمُ وذرِّيَّتُه ، فقال : أيْ ربِّ ما هؤلاء ؟ ، قال : هؤلاء ذرِّيَّتُك ، فإذا كلُّ إنسانٍ مكتوبٌ عمرُه بين عينيه ، وإذا فيهم رجلٌ أضوَؤُهم ، أو من أضوَئِهم ، لم يُكتبْ له إلَّا أربعين سنةً ، فقال : يا ربِّ . . . من هذا ؟ فقال : هذا ابنُك داودُ وقد كتبتُ له أربعين سنةً ، فقال يا ربِّ زِدْه في عمرِه ، قال : ذاك الَّذي كتبتُ له ، قال : فإنِّي جعلتُ له من عمري ستِّين سنةً ، قال : أنت وذاك ، فقال : ثمَّ اسكُنْ الجنَّةَ ما شاء اللهُ ، ثمَّ اهبِطْ منها ، وكان آدمُ يَعُدُّ لنفسِه فأتاه ملَكُ الموتِ ، فقال له آدمُ ، قد عجِلتَ ، قد كُتب لي ألفُ سنةٍ ، قال : بلى ، ولكنَّك جعلتَ لابنِك داودَ منها ستِّين سنةً ، فجحد ، فجحدت ذرِّيَّتُه ، ونسِي فنسِيَت ذرِّيَّتُه ، فيومئذٍ أُمر بالكُتَّابِ والشُّهودِ)).[108]

[108] لابن خزيمة في التوحيد ص (١٦٠/١) ،سنن الترمذي برقم (٣٣٦٨) ، والبزار برقم (٨٤٧٨).

واته: له ابی هریره ﷺ دەگێرتەوە دەلیت : پیغەمبەری خوا ﷺ فەرمووی : کاتی (خوای گەورە) باوکە ئادەمی دروست کرد ،رووحی کرد به بەریا پژمی ،فەرمووی (الحمدالله) سوپاسی خوای کرد ،بەریگە پیدانی خوا خۆی ، پەروەردگاری پیی فەرموو : (رحمه الله) رەحمەتی خوات لی بی ئەی ئادەم ، برۆ بۆ لای ئەو فریشتانه وبۆ لای کۆمەلیکیان کە دانیشتوون ، بلی : (السلام علیکم) سلاوی خواتان لی بیت ،ووتیان : (وعلیکم السلام ورحمه الله) ، له پاشاندا گەرایەوە بۆ خزمەت پەروەردگار ی ، فەرمووی : ئەمە سلاو کردنی تۆ و نەوەکانتە لەنیوان خۆیاندا (خوای گەورە) هەردوو دەستی داخست و فەرمووی : هەلبژیرە کامیانت دەوی ، دەستی راستی پەروەردگارم هەلبژارد هەردوو دەستی پەرووەدرگارم هەر راست و پیرۆزە ، له پاشاندا دەستی کردەوە ئادەم و نەوەکانی تیدا بوو ، فەرمووی : ئەی پەروەردگارم ئەوانە کین ..؟! فەرمووی : ئەوانە نەوەی تۆن ..!! هەموو کەسی لەوانە تەمەنی له نیوچاوانی نووسرا بوو ، یەکیکیان تیدا بوو له هەر هەموویان نوورانی تر جوان قەشەنگ روونـاك تر بوو ، ئادەم فەرمووی : ئەی پەروەردگارم ئەوە کیە ..؟! فەرمووی : ئەوە پیغەمبەر (داود) ی کورتە (علیه السلام) چل (٤٠) سال تەمەنی بۆ نووسراوە ، ئادەم فەرمووی : ئەی پەروەردگارم ..؟! تەمەنی زیاتر بکە ، فەرمووی : هەر ئەوەندەم بۆ نووسیوە ، ئادەم فەرمووی : ئەی پەروەردگارم..! من(٦٠)شەست سال له تەمەنی خۆم دە خەمە سەر تەمەنی ئەو ، فەرمووی : باشە ، فەرمووی : له پاشاندا له بەهەشت نیشتەجی بە ئەوەندەی خوا ویستی لەسەر بی ،ئینجا دوای ئەوە دابەزە بۆ سەر زەوی ئادەم خۆی ئامادە کرد ، فریشتە کەی مردن هات بۆ لای رووحی بکیشی ،ئادەم فەرمووی : بەراستی پەلەت کرد ، من (١٠٠) هەزار سالم بۆ نووسراوە ، ووتی : به لی ، بەلام تۆ (٦٠) شەست سالت داوە به داود ی کورت ، جا نکولی کرد نەوەکانیشی نکولیان کرد ، له یادی چوو بۆوە ،نەوەکانیشی له یادیان چوو ، فەرمووی ئیتر لەو رۆژە وە فەرمانکرا به نووسین و شایەت ..!!

✍ (١٠٩) عن الحسن رضي الله عنه قال : قال رسول الله ﷺ :

((لَيْسَ شَيْءٌ خَيْرٌ مِنْ أَلْفٍ مِثْلِهِ إِلَّا الْإِنْسَانُ ، وَعُمَرُ خَيْرٌ مِنْ أَلْفٍ مِثْلِهِ)).[١]

واتە : لە الحسن رضي الله عنه دەليت : پيغەمبەری خوا ﷺ فەرمووی :هيچ شتيك نيه هەزار جار لە هاوشيوەی خۆی چاكتر بيت ئادەميزاد نەبيت ، وە تەمەنی خير ترە لە هەزار جار لە هاوشيوەی ..!!

[١٠٩] من كتاب أمثال الحديث لأبي الشيخ الأصبهاني برقم (١٢٣).

ئاوی پیاو ئاوی ئافرەت

✍(١١٠)عن انس بن مالك ﷺ قال : قال رسول الله ﷺ :

((ماءُ الرجلِ غليظٌ أبيضُ ، و ماءُ المرأةِ رقيقٌ أصفرُ ، فأيهما سبَق أشبهَه الولد)).[١١٠]

واتە: لە انس كوری مالك ﷺ دەلیت : پیغەمبەری خوا ﷺ فەرمووی : ئاوی پیاو ئەستوورو سپی یە ، ئاوی ئافرەتیش ناسك زەردە ، كامە یان پیشكەوت ئەوا مندالە كە لەو دەچیت یان كامیان پیش كەویت ئەوا مندالە كە كور دەبیت بە مۆلەتی (خوای گەورە).

تیبینی / ئەگەر ئاوی پیاو پیشك ئاوی ئافرەت بكەویت ئەوا بە مۆلەتی (خوای گەورە) كور یان دەبیت ، بەلام ئەگەر ئاوی ئافرەت پیش ئاوی پیاو بكەویت ، ئەوا بە مۆلەتی (خوای گەورە) كچ یان دەبیت ..!!

---

[١١٠]- سنن النسائي برقم (٢٠٠) ، ابن ماجه برقم (٦٠١) .

هەموو ئاوەكە مندالی لی دروست نابیت

✍(١١١)- عن ابی سعید الخدری ﵁ قال : قال رسول ﷺ :

((ليس مِن كلِّ الماءِ يَكونُ الوَلدُ، إنَّ اللهَ عزَّ وجلَّ إذا أرادَ أنْ يَخلُقَ شيئًا لم يَمنَعْه شيءٌ)) .[١١١]

واتە: لە ابی سعید خدری ﵁دەلیت : پیغەمبەری خوا ﷺ فەرمووی : منال لە هەموو ئاوەكە دروست نابیت ، ئەگەر (خوای گەورە) یش بیەویت هەر شتیك دروست بكات هیچ شتیك ریگای لی ناگریت ..!!

[١١١]- تخريج : مشكل الآثار (شعيب الار نارؤوط) برقم (٣٧٠٤).، و مسند شعيب برقم (١١٧٧٨) ،ومسلم (١٤٣٨).

هیچ كەسێك نیە جنۆكە و فریشتەی لەگەل دا نەبێت

✍(١١٢) – عن عبدالله بن مسعود ﷺقال : قال رسول الله ﷺ :

((ما مِنكُم مِن أحَدٍ، إلَّا وقدْ وُكِّلَ به قَرِينُهُ مِنَ الجِنِّ، قالوا: وإيَّاكَ يا رَسولَ اللهِ؟ قالَ: وإيَّايَ، إلَّا أنَّ اللَّهَ أعانَنِي عليه فأسْلَمَ، فلا يَأْمُرُنِي إلَّا بخَيْرٍ)).[١]

واتە: لە عبداللە كوری مسعود ﷺ دەگێرتەوە دەلێت : پێغەمبەری خوا ﷺ فەرمووی :

هیچ كەسێك نیە لە ئیوە دا هاودەمی خۆی لە گەل دا نەنرابێت ..!! ووتیان: ئەی پێغەمبەری خوا ﷺ تۆش ..؟!! فەرمووی : بەلی . منیش ،بەلام (خوای گەورە) یارمەتی داوم و موسلمان بووە ..!!بە چاكە نەبێت فەرمانم پی نا كات ..!!

[١١٢] - صحيح مسلم برقم (٢٨١٤).

✍(١١٣)عن ابی سعید خدری رضي الله عنه قال : قال رسول الله ﷺ :

((كيفَ أنعَمُ وقدِ التقَمَ صاحبُ القرنِ القرنَ وحنَى جبهتَهُ وأصغى سمعَهُ ينتَظِرُ أن يؤمَرَ أن ينفخَ فينفخ قالَ المسلمونَ: فَكَيفَ نقولُ يا رسولَ اللَّهِ؟ قالَ: قولوا حَسبُنا اللَّهُ ونعمَ الوَكيلُ توَكَّلنا على اللَّهِ ربِّنا وربَّما قالَ سفيانُ: على اللَّهِ توَكَّلنا)).[١]

واته: له ابی سعید خدری رضي الله عنه دەلیت : پیغەمبەری خوا ﷺ فەرمووی :

چۆن دل خۆش بم له کاتیکدا ئیسرافیل ،خاوەن کەنارە کەنارەکەی لەدەم ناوەو نیچەوانی بەسەر دا شۆر کردۆتەوە گوێی هەلخستووە چاوەروانی فەرمانی (خوای گەورە) یە که هەرکاتیك فەرمانی پی بکریت دەستبەجی فوو پیدا بکا و کۆتایی به جیهان بینی ..!! موسلمانان ووتیان : ئەی پیغەمبەری خوا ﷺ ..!! ئەی ئیمە چی بلین ..!؟ فەرمووی : بلین : (حسبنا الله ونعم الوكيل) و (توكلنا على الله ربنا) لەوانیە سفیان ووتی : (على الله توكلنا).

تیبینی / سفیان یەکیکە له له شوینکەوتووی شوینکەوتوان که گیرەرەوەی ئەم فەرموودەیە بەلام ابن ابی عمر بەباشی فەرموودەکەی لی وەر نەگرتووە ، هەر بۆ یە فەرموودە که پی دە ووتریت : (حديث حسن).

[١] تخريج : مسند شيعب الارناؤوط برقم (١٩٣٤٥)، والترمذي برقم (٣٢٤٣)

فریشته كانی (خوای گەورە) گشت دەكەن بەسەر زەویدا

(١١٤) عن عبدالله بن مسعود ﷺ قال : قال رسول الله ﷺ :

((إنَّ للّه ِ ملائِكةً سيَّاحينَ في الأرضِ يبلِّغوني عن أمَّتيَ السَّلامَ)).[114]

واتە : لە عبداللە كوری مسعود ﷺ دەلیت : پیغەمبەری خوا ﷺ فەرمووی :

بەدلنیایی (خوای گەورە) كۆمەلیكی زۆری فریشتەی تایبەتی هەن ،دە گەرین و گشت دەكەن بەسەر هەموو زەویدا ، سەلامی ئۆمەتەكەم پی دە گەیەنن ..!!

[114] سنن النسائي برقم (١٢٨٢) ، و احمد برقم (٣٦٦٦)

بەرز كردنەوەی دەنگ نویژ لە چۆلایی

✍(١٥) عن ابي سعيد خدری ﷺقال : قال سمعت رسول الله ﷺ :

((إنِّي أراكَ تُحِبُّ الغَنَمَ والبادِيَةَ، فإذا كُنْتَ في غَنَمِكَ وبادِيَتِكَ، فأذَّنْتَ بالصَّلاةِ، فارْفَعْ صَوْتَكَ بالنِّداءِ، فإنَّه لا يَسْمَعُ مَدَى صَوْتِ المُؤَذِّنِ جِنٌّ ولا إنْسٌ ولا شيءٌ إلَّا شَهِدَ له يَومَ القِيامَةِ قالَ أبو سَعِيدٍ: سَمِعْتُهُ مِن رَسولِ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عليه وسلَّمَ)) .[115]

واتە: لە ابی سعید خدری ﷺ دە گیرتەوە دەلیت گویم لە پیغەمبەری خوا ﷺ بوو دەی فەرموو: وا دە بینم مە رەكان و بیابانت خۆشدەویت ، ئەگەر لە گەل مەرەكانت لە بیاباندا بوی ،كاتی بانگ هات نویژت كرد ، با دەنگت بەرزبیت لە بیابان دا ، چونكە لە بیابان چنۆكەو ئادەمیزا دەنگی بانگ بیژیان پی ناگات ، كە دەنگ بەرزبیت ئەوەش دە بیتە شاهید لە رۆژی قیامەت دا ، ابو سعید ئەلیت : ئەوا گویم لە پیغەمبەری خوا ﷺ بوو .

تیبینی / ئەگەر كاتی بانگ دا هات لە شوینیكی چۆل دوورە ئاوەدانی یان بیابان بیت یان هەر شوینك كە دەنگی بانگ بیژ نەكاتی ئەوا لەسەر هەموو نویژ خوینك سووننتە دەنگی خۆی بەرز بكاتەوە بۆ ئەوەی ئەوانەی لە نزیكی دان گویان لە نویژ خوینە كە بیت ،بەدەنگی (الله اكبر) ..!!

[115] صحيح البخاري (٣٢٩٦) .

ئافرەت لە پەراسوو دروستکراوە

✍(١١٦)- عن أبى هريره ﷺ قال : قال رسول الله ﷺ :

((مَن كانَ يُؤْمِنُ باللَّهِ واليَومِ الآخِرِ فلا يُؤْذِي جارَهُ، واسْتَوْصُوا بالنِّساءِ خَيْرًا" فإنَّهُنَّ خُلِقْنَ مِن ضِلَعٍ، وإنَّ أعْوَجَ شَيءٍ في الضِّلَعِ أعْلاهُ، فإنْ ذَهَبْتَ تُقِيمُهُ كَسَرْتَهُ، وإنْ تَرَكْتَهُ لَمْ يَزَلْ أعْوَجَ، فاسْتَوْصُوا بالنِّساءِ خَيْرًا)).

واتە: لە ابو هريرە ﷺ دە گیریتەوە تەوە دەلیت : پیغەمبەری خوا ﷺ فەرمووی : ئەوانەی کە باوەریان بە خوا بە رۆژی دوای هەیە ،ئازاری دراوسیە کانتان مەدەن ..!! پیشنیار بکەن بۆ ئافرەتانی چاکەکار،چونکە ئافرەت لە پەراسوو دروست کراوە،چونکە پەراسوو شتیك خوارە و لارە راست نیە ، ئەگەر بتەوەی راستی بکەیتەوە دەشکی ،و ئەگەر وازیشی لی بهینی ،هەروا بەلاری دە مینیتەوە ،هەر بۆ یە پیشنیار بکە بۆ ئافرەتی چاکە کارو خیرا خواز..!! [١]

[١١٦] صحيح البخاري برقم (٣٣٣١) ، ابن كثير في بداية ولانهاية ص (٩٢/١)، و الترمذي برقم (١١٨٨).

دروست کردنی ئادەم لە ڕۆژی هەینی دا

✍(١١٧) عن ابی هریره ﷺقال : قال رسول الله ﷺ :

((خيرُ يومٍ طلَعَت فيهِ الشَّمسُ ، يومُ الجمعةِ فيهِ خُلِقَ آدمُ وفيهِ أُدْخِلَ الجنَّةَ ، وفيهِ أُخْرِجَ منها)).

واتە: لە ابو هریره ﷺ دە گێرتەوە دەڵیت : پێغەمبەری خوا ﷺ فەرمووی :چاکترین ڕۆژێك كە ڕۆژی تیدا هەڵهاتبیت ڕۆژی هەینیە ، كە لەم ڕۆژە دا ئادەم دروست کراوە و تیایدا خراوەتە بە هەشتەوە و تیایدالە بەهەشت دەرکراوە ..!!

١

[117] سنن النسائي برقم (١٣٧٢)، و ابن كثر بداية والنهاية ص (٩٩/١).

✍(١١٨) –عن عمر بن خطاب ﵁ قال : قال رسول الله ﷺ :

((إنَّ موسى قال : يا ربِّ، أرِنا آدمَ الذي أخرجَنا ونفسَه منَ الجنةِ، فأراهُ اللهُ آدمَ، فقال : أنت أبونا آدمُ ؟ فقال له آدمُ : نعمْ، قال : أنت الذي نفخَ اللهُ فيك من رُوحِه وعلَّمك الأسماءَ كلَّها وأمر الملائكةَ فسجدوا لكَ ؟ قال : نعم، قال : فما حملك على أن أخْرجتَنا ونفسَك من الجنةِ ؟ فقال له آدمُ : ومن أنتَ ؟ قال : أنا موسى، قال : أنت نبيُّ بني إسرائيلَ الذي كلَّمك اللهُ من وراءِ الحجابِ لم يجعلْ بينك وبينه رسولًا مِن خَلْقه ؟ قال : نعمْ، قال : أفما وجدتَ أنَّ ذلك كان في كتابِ اللهِ قبل أن أُخلَقَ ؟ قال : نعم، قال : فبم تلومُني في شيءٍ سبق منَ اللهِ تعالى فيه القضاءُ قبلي ؟ قال رسولُ اللهِ صلَّى اللهُ عليهِ وسلَّمَ عن ذلك : فحجَّ آدمُ موسى، فحجَّ آدمُ موسى)).[118]

[118] سنن ابو داود برقم (٤٧٠٢) حديث (حسن) ، والبخاري برقم (٣٤٠٩) و مسلم (٢٦٥٢).

واتە: لە پێشەوا عمری کوری خطاب ﷺ دەگێرتەوە دەڵێت :

پێغەمبەری خوا ﷺ فەرمووی : موسی (علیه السلام) فەرمووی : ئەی پەر وەردگارم ، دوات لێ دەکەم ئادەمم نیشا بدەیت کە خۆی و ئیمەشی لە بەهەشت وە دەرنا ، (خوای گەورە) ئادەمی نیشاندا ، موسی فەرمووی : تۆ ئادەمی باو کمانی ، ئادەم فەرمووی : بەڵێ . موسی فەرمووی : ئەو کەسەی کە (خوای گەورە) لەرووحی خۆی گیانی بەبەردا کردی ، سەرجەم ناوەکانی فێر کردنی و ، فەرمانی کرد بە فریشتە کان کە سوجدەت بۆ ببەن ..؟!! ئادەم فەرمووی : بەڵێ . موسی فەرمووی : کەواتە چی وای لە تۆ کرد کە خۆت و ئیمەش لە بەهەشت وەدەرنی ..؟! ئادەم پێ فەرموو : ئەی تۆ کیت ..؟! ئەویش فەرمووی : من موسام . ئادەم فەرمووی : پێغەمبەری نەوەی ئیسرائیلیت ، ئەو کە سەی کە (خوای گەورە) لە پشت پەردەوە قسەی لە گەڵ دا کردیت بەبێ دانانی فریشتەیەك لە نیوان تۆ خۆی دا ..؟! فەرمووی : بەڵێ . ئادەم فەرمووی :ئایا دەزانی ئەوەی من کردوومە لە (لوح المحفوظ) دا نووسراوە پێش ئەوەی دروست بکریم ..؟! لەسەر کردنی کاری کە بریاری پێشتر (خوای گەورە) لەسەر بووە ، پێش ئەوەی من دروست بکریم ، پێغەمبەری خوا ﷺ لەو کاتەدا فەرمووی : ئادەم موسای بەزاند ، ئادەم موسای بەزاند ..!!

✍(١١٩) لة ابو هريرة ﷺ قال: قال رسول الله ﷺ :

((كُلُّ ابْنِ آدَمَ يَأْكُلُهُ التُّرابُ، إلَّا عَجْبَ الذَّنَبِ منه، خُلِقَ وفيهِ يُرَكَّبُ)).[119]

واتە: لە ابو هريرە ﷺدگێریتەوە دەڵیت : پیغەمبەری خوا ﷺ فەرمووی :

هەموو جستەی ئادەمیزادیك خاك خۆڵ دەیخوات جگە لە ئیسكە كلینچە نەبیت ، كە سەرتای دروستبوونی لەوەوە دەستی پی كردووە زیندی بوونەوەشی لەوە ئیسكە كلینچە دەست پی دە كاتەوە ..!!

[119] سنن ابو داود برقم (٤٧٤٠).

ئادەم دروست کرا لە چەنگێك خۆڵ لە هەموو بەشەکان

(١٢٠)عن ابي موسى الاشعري رضي الله عنه قال: قال رسول الله ﷺ:

((إن اللهَ خلَقَ آدمَ مِن قبضةٍ قَبَضَها من جميعِ الأرضِ ، فجاءَ بنو آدمَ على قَدْرِ الأرضِ : جاء منهم الأحمرُ ، والأبيضُ ، والأسودُ ، وبينَ ذلك ، والسَّهْلُ ، والحَزْنُ ، والخبيثُ ، والطيِّبُ)).[120]

واتە: لە ابو موسى ئەشعرى رضي الله عنه دە گێرتەوە دەڵێت : پێغەمبەری خوا ﷺ فەرمووی : بێ گومان (خوای گەورە) ئادەمی دروست کرد لە چەنگێك خۆڵ لە هەموو بەش و پارچە کانی سەر زەوی هەڵگرتووە ، بۆیە نەوەکانی لەسەر شێوازی هەموو زەوین ، لەنێوانیاندا رەنگی (سوور) ، (سپی) ، (رەش) تێکەڵ بوون ،ئەم سی یانە ئەصلی رەنگی خۆڵ خاکە کانی زەوین ، هەروەها کەسانی لەسەر خۆ و ،رووح سووك و ، توند رەو ، خەمۆکی و ، دەرون سپی و ، دەرون پاك ، جیاواز لە مانەش پێکا هاتوون ..!!

[120] سنن ابو داود برقم (٤٦٩٣).

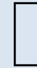
له رۆژی قیامەتدا رۆژو مان دەپێچرینەوە

✍(١٢١) عن ابی هریره ﵁ قال : قال رسول الله ﷺ :

((الشَّمْسُ والقَمَرُ مُكَوَّرانِ يَومَ القِيامَةِ)).[121]

واتە: لە ابو هریرە﵁ دەگێرتەوە پێغەمبەری خوا ﷺ فەرموویەتی : لە رۆژی قیامەت دا رۆژو مانگ لوول دەدیرین یان دەپێچرینەوە یان دەوردەدرین ..!!

[121] صحيح البخاري برقم (٣٢٠٠).

پرسیاری مندالیکی جوولە کە لە دایکی دەربارەی دروست کردن

✍(١٢٢) عن ابی هریره رضي الله عنه قال : قال رسول الله ﷺ :

((إنَّ غلامًا كان في بني إسرائيلَ على جبلٍ فقال لأمِّهِ : من خلقَ السماءَ ؟ قالت : اللهُ عزَّ وجلَّ . قال : فمن خلقَ الأرضَ ؟ قالت : اللهُ عزَّ وجلَّ ، قال : فمن خلقَ الجبالَ ؟ قالت : اللهُ عزَّ وجلَّ . قال : فمن خلقَ الغَيْمَ ؟ قالت : اللهُ عزَّ وجلَّ . قال : إني لأسمعُ للهِ شأنًا ، ثم رمى بنفسِه من الجبلِ فَتَقَطَّعَ)).[122]

واتە: لە ابی هریره رضي الله عنه دەگێرتەوە دەلێت : پێغەمبەری خوا ﷺ فەرمووی :

مندالیکی نەوەی جوولە کە لە سەر شاخیك بوو ، پرسیاری لە دایکی کرد ،ووتی : کێ ئاسمانی دروست کردووە ..؟! دایکی ووتی : (اللە عز وجل) دیسان ووتی : ئەی کێ زەوی دروست کردووە ..؟! دایکی ووتی (اللە عز وجل) دیسان ووتی : ئەی کێ چیاو شاخەکانی دروست کردووە ..؟! دایکی ووتی : (اللە عزوجل) دیسان ووتی : ئەی کێ هەورە کانی دروست کردووە ..؟! دایکی ووتی (اللە عز وجل) هەروەها مندالە کە ووتی : من لە سەر هەموو بابەتیك گوێی لە (خوای گەورە) دە گرم ، دواتر لە شاخەکە خۆی فریداو پچرا ..!!

[122] شیخ الالباني في الاحاديث سلسلة ضعيفة برقم (٦٥٠١) ، و ابن كثير في تفسير القران عظيم (٨/٤١٠).

پەری چاو ڕەشەکان لە زعفران دروست کراون

✍(١٢٣)عن أبو أمامه الباهلى ﷺ قال : قال رسول الله ﷺ :

((خلق اللّهُ الحُورَ العِينَ من الزَّعْفرانِ)).[1][2]

واته : له ابو أمامه ى الباهلى ﷺ دەگیرتەوە دە لیت : پیغەمبەری خوا ﷺ : فەرمووی :

(خوای گەورە (پەری چاو ڕەشە کانی لە (زعفران) دروست کردووە ..!!

[123] شيخ الالباني في ضعيف الجامع برقم (٢٨٤٠).

خەلیکی مندالی باوکە ئادەمە ،ئادەمیش لە خۆڵ دروست کراوە

(١٢٤) عن ابی هریره ﷺ قال : قال رسول الله ﷺ :

((النـاسُ ولَـدُ آدمَ وآدمُ خُلِقَ من تـرابٍ)) .

واتە لە ابو هریره ﷺ دە لیت : پیغەمبەری خوا ﷺ فەرمووی :خەلیکی مندالی باوکە ئادەمە ،ئادەمیش لە خۆڵ دروست کراوە

---

[١٢٤] محمد جار الله الصعدي في (النوفخ العطر) ص (٤٢٣).

هەمووتان لە ئادەمن ، ئادەمیش لە خۆڵە

✍(١٢٥)عن ابو هريره رضي الله عنه قال : قال رسول الله ﷺ :

((كلُّكم بَنو آدمَ وآدمُ خُلِقَ من تُرابٍ)) .[125]

واتە: لە ابو هريره رضي الله عنه دەگێرتەوە دەڵیت :

پێغەمبەری خوا ﷺ فەرمووی : هەمووتان

لە ئادە من ، ئادە میش لە خۆڵە ..!!

[125] شيخ الالباني في غاية المرام (٣٠٩).

بەشی سێیەم

سەرەتای نیگا

بدء الوحي

کاتی دابەزینی نیاگا یان وحی

✍(١٢٦) عن عبدالله بن مسعود ﷺقال : قال رسول الله ﷺ :

((إذا تكلَّمَ اللهُ بالوحيِ سمِعَ أهلُ السَّماءِ الدُّنيا صلصلةً كجرِّ السِّلسلةِ على الصَّفا ، فيُصعَقونَ ، فلا يزالونَ كذلكَ حتَّى يأتيَهُم جبريلُ ، حتَّى إذا جاءَهُم جبريلُ ، فُزِّعَ عن قلوبِهِم فيقولونَ : يا جبريلُ ماذا قالَ ربُّكَ ؟ فيقولُ الحقَّ ، فيقولونَ : الحقَّ الحقَّ)).[١٢٦]

واتە: لە عبداللە ی کوری مسعود ﷺ دەگێرتەوە دەڵیت : پیغەمبەری خوا ﷺ فەرموویەتی : کاتی (خوای گەور) نیگای دا دە بە زینیت ، خەلکی ئاسمان و دونیا گویی بیستی دەنگیك دەبن وەك زنجیرە ئەلقەی زری رابکیشری لە شوینیکی رقەدا ، یەکسەر دەکەون و بی هۆش دەبن لە شوینی خۆیاندا تا ئەو کاتەی جبریل دیت لایان بە دتر سەوە دەلین : ئەی جبریل (فریشتەی نیگاو وحی) خوای گەورە چی فەرموو ..؟!لە وەلامدا ئەفەرمووی : راستی فەرموو ئەوانیش دەلین : راستە راستە ..!!

[١٢٦] سنن ابو داود برقم (٤٧٣٨) و ابن حبان برقم (٣٧) ، ابن تمیية في مجموعة الفتاوى ص (٣٥/١٦) .

بینینی جبریل علیه السلام

✍(١٢٧)عن عائشة أم المؤمنين رضي الله عنه قال : قال رسول الله ﷺ :((إِنَّما ذلكَ جبريلُ ، و ما رأيْتُهُ في الصُّورَةِ التي خُلِقَ فيها غيرَ هاتَيْنِ المَرَّتَيْنِ رأيْتُهُ مُنْهَبِطًا مِنَ السَّماءِ ساداً عِظَمُ خلقهِ ما بين السَّماءِ و الأرضِ))[127].

واته : له دایکه عائیشه وه رضي الله عنها ده گێڕیتەوه دەلیت : پیغەمبەری خوا ﷺ فەرمووی : ئەوه جبریل بوو ، جگه لەم دوو جاره هەرگیز له شیوەی راسته قینەی خۆی نەم دیوه بینیم له نیوان ئاسمان هاته خوارەوه و پیشی ئاسمانی گرتبوو به تەواوی گەورەیەکەی له نیوان ئاسمان و زەویدا دەرکەوت ..!!

[127] شيخ الالباني في صحيح الجامع برقم (٢٣٦٢)، سنن الترمذي برقم (٣٥٧٥) .

پچراندنی نیگا

✍(١٢٨)عن جابر بن عبدالله رضي الله عنه قال : انة سمع رسول الله ﷺ يقول : ((فَتْرَةِ الوَحْيِ: فَبيْنَا أنَا أمْشِي سَمِعْتُ صَوْتًا مِنَ السَّمَاءِ، فَرَفَعْتُ بَصَرِي قِبَلَ السَّمَاءِ، فَإِذَا المَلَكُ الذي جَاءَنِي بحِرَاءٍ قَاعِدٌ علَى كُرْسِيٍّ بيْنَ السَّمَاءِ والأرْضِ، فَجَئِثْتُ منه حتَّى هَوَيْتُ إلى الأرْضِ، فَجِئْتُ أهْلِي فَقُلتُ: زَمِّلُونِي زَمِّلُونِي، فَزَمَّلُونِي، فأنْزَلَ اللَّهُ تَعَالَى: {يَا أَيُّهَا الْمُدَّثِّرُ * قُمْ فَأَنْذِرْ} إلى قَوْلِهِ: {فَاهْجُرْ} ﴿المدثر: ١-٥﴾)).[128]

واته : له جابری كوری عبدالله رضي الله عنه دەگێرتەوە دە لیت : گویم له پیغەمبەری خوا ﷺ بوو دەی فەرموو : ماوەیەك بوو ، جاریك بە پی دە رۆیشتم لە نا كاو گۆیم لە دەنگیك بووله ئاسمانەوە هات منیش خیرا سەرم بەرزكردەوە بۆ ئاسمان و بینیم ئەو فریشتەیەی كە یەكەم جار لە ئەشكەوتی (حراء) وحی بۆ هینام مەبەستی جبریل لە ،ئەوە خۆیەتی و لەسەر كورسیە ك لە نیوان ئاسمان زەویدا دانیشتووە منیش ئەوەندە لی ترسام بەسەر زەویدا كەوتم پاشان گەرامەوە بۆ لای خەدیجە (رضي الله عنها) وە پیم ووت : دام پۆشە دام پۆشە ئەویش جیگای بۆ هینام دای پۆشیم یە كسەر لەدوای ئەوە جبریل – عليه السلام – هاتە لام ئەم ئایە تەی بۆهینان سورەتی {يَا أَيُّهَا الْمُدَّثِّرُ * قُمْ فَأَنْذِرْ} إلى قَوْلِهِ: {فَاهْجُرْ} ﴿المدثر: ١-٥﴾)).

كاتی دابەزینی نیگا پیغەمبەری خوا ﷺ سەری موبارەكی نیوی دەكرد

[128] صحيح البخاري برقم (٤٩٢٦) .

✍(١٢٩) عبادة بن الصامت رضي الله عنه قال :

((كان إذا أُنزِل عليه الوحيُ نكَّس رأسَه و نكَّس أصحابُه رؤوسَهم ، فإذا أقلع عنه رفع رأسَه)) .[129]

واتە: لە عبادەی کوڕی صامت رضي الله عنه دە گێرتەوە دەڵێت :

پێغەمبەری خوا ﷺ لە کاتی دابەزینی نیگا سەری موبارەکی نیوی دەکرد ،هەواڵە کانیش هەر هەموویان بەدوایەوە سەریان نیوی دەکرد ،کاتی نیگا تەواو دەبوو جبريل (عليه السلام) دە ڕۆیشت هەموویان سەریان بەرز دە کردەوە ..!!

تێبینی / لەکاتی دابەزینی وحی یان نیگا ، وادیارە ئەوەند قورس و زەحمەت بووە بۆ پێغەمبەری خوا ﷺ وە ك بە مرۆڤ هیلاکو ماندووی کردووە ، هەروەها لە کاتی دابەزینی دیارە ئەو کەسانەی کە لەدەوربەری پێغەمبەری خوا ﷺ بوونە ، هەستیان بە وحی نیگا کردووە ، قورسی نارەحەتی بۆ ئەوانیش بووە ، (خوای گەورە زاناترە)..!!

نیگا لە شێوەی زەنگی جرەسدا

[129] صحيح مسلم برقم (٢٣٣٥) ، وشيخ الالباني في صحيح الجامع برقم (٤٦٨٦).

✍(١٣٠)عن عائشه أم المؤمنين (رضي الله عنها) قال :

((أنَّ الحارثَ بنَ هشامٍ سألَ رسولَ اللَّهِ ﷺ ، كيفَ يأتيكَ الوحيُ ؟ فقالَ رسولُ اللَّهِ ﷺ: أحيانًا يأتيني في مثلِ صلصلةِ الجرَسِ ، وَهوَ أشدُّهُ عليَّ ، فيَفصِمُ عنِّي ، وقد وَعَيتُ ما قالَ " وأحيانًا يتمثَّلُ ليَ الملَكُ رجلًا ، فيُكَلِّمُني فأعي ما يقولُ)).[١٣٠]

واته : له عائشەی دایكی ئیمانداران (رضي الله عنها) دەلی :

حاریث كوری هشام پرسیاری كرد له پیغەمبەری خوا ﷺ چۆن نیگات بۆ دیت ..؟! فەرمووی :له وینەی دەنگی زنگیگ بۆم دیت كه زۆر قورس و گرانه لەسەرم ، پاشان قورسیه كه لا دەچی و ، هەرچیم پی ووتراوە هەر هەمووی تی گەیشتووم ، جار جاریش نیگام بۆ دیت فریشتەی نیگا جبریل (علیه السلام) لەسەر شیوەی گه نجیك پیم دە گەینی له سەر شیوەی پیاویك دیت بۆ لام پەیامەكەی پیم رادەگەیەنی و پیم دەلیت و منیش راستەخۆ تیدەگەم و لەبەری دەكەم ..!!

تیبینی / نموونەی : دەنگی جرسی هەزەی مۆبایلی ئیستا ،كە هەیه كاتیك جرس لیدەدات دەبیته هەزه زۆر ناخۆشه ئەگەر له شوینیكی هەستیار مۆبایله كه دا بنی بەراستی قورس ناخۆشه جستەت هیلاك دە كات (خوای گەورە زانا ترە)..!!

[١٣٠] سنن النسائي برقم (٩٣٣) ، ومسلم برقم (٢٣٣٣).

(١٣١) عن عباده بن الصامت رضي الله عنه قال :

((كانَ نَبِيُّ اللهِ ﷺ إذا أُنْزِلَ عليه الوَحْيُ كُرِبَ لِذلك وَتَرَبَّدَ وَجْهُهُ)).[131]

واتە : لە عبادەی كوری صامت دەگیریتەوە دەلیت :

پیغەمبەری خوا ﷺ لە كاتی دابەزینی نیگا دا ، باری لاشەی یان جستەی قورس و گران دەبوو ، وە رەنگی دەم و چاوی دە گۆرا ..!!

[131] صحيح مسلم برقم (٢٣٤٣).

✍(١٣٢)عن عائشه أم المؤمنين (رضي الله عنها) قال :

((أنَّ الحارثَ بنَ هشامٍ سألَ رسولَ اللَّهِ ﷺ ، كيفَ يأتيكَ الوحيُ ؟ فقالَ رسولُ اللَّهِ ﷺ : أحيانًا يأتيني في مثلِ صلصلةِ الجرَسِ ، وَهوَ أشدُّهُ عليَّ ، فيَفصِمُ عنِّي ، وقد وَعَيتُ ما قالَ " وأحيانًا يتمثَّلُ ليَ الملَكُ رجلًا ، فيُكَلِّمُني فأعي ما يقولُ ، قالت عائشة : ولقد رأيته ينزل عليه فى اليوم الشديد البرد فيفصم عنه وإن جبينه ليتفصد عرقا)).[١٣٢]

واتە : لە عائشەی دایکی ئیمانداران (رضي الله عنها) دەڵی :

حاریث کوری هشام پرسیاری کرد لە پیغەمبەری خوا ﷺ چۆن نیگات بۆ دیت ..؟! فەرمووی : لە وینەی دەنگی زنگیگ بۆم دیت کە زۆر قورس و گرانە لەسەرم ، پاشان قورسیە کە لا دەچی و ، هەرچیم پی ووتراوە هەر هەمووی تی گەیشتووم ، جار جاریش نیگام بۆ دیت فریشتەی نیگا جبریل (علیە السلام) لەسەر شیوەی گە نجیك پیم دە گەینی لە سەر شیوەی پیاویك دیت بۆ لام پەیامەکەی پیم رادەگەیەنی و پیم دەلیت و منیش راستەخۆ تیدەگەم و لەبەری دەکەم هەروەها دایکە عائیشە دەلیت : من بینیومە لە رۆژیکی زۆر سارد دا نیگا بۆ پیغەمبەری خوا ﷺ دابەزیوە ،ناو چەوانی ئارەقی هاتۆ تە خوارە وە..!!

[١٣٢] سنن النسائي برقم (٩٣٤).

دابەزینی نیگا لە شێوەی الرویا صالحە یان خەوی باش

(١٣٣) عن عائشة أم المؤمنين قال :

((أَوَّلُ ما بُدِئَ به رَسولُ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عليه وسلَّمَ الرُّؤْيَا الصَّادِقَةُ جاءَهُ المَلَكُ، فَقالَ: {اقْرَأْ باسْمِ رَبِّكَ الذي خَلَقَ، خَلَقَ الإنْسَانَ مِن عَلَقٍ، اقْرَأْ ورَبُّكَ الأكْرَمُ الذي عَلَّمَ بالقَلَمِ})).[١٣٣]

واتە : لە دایکە عائیشە ﵂ دە گێریتەوە دەلی :

لە سەرە تادا کە نیگا دەستی پی کرد بۆ پێغەمبەری خوا ﷺ هاتنی جبريل (عليه السلام) بە رۆویا صالحە ، یان خەوی باش بوو ، بە پێغەمبەری خوا ﷺ فەرمووی : {اقْرَأْ باسْمِ رَبِّكَ الذي خَلَقَ، خَلَقَ الإنْسَانَ مِن عَلَقٍ، اقْرَأْ ورَبُّكَ الأكْرَمُ الذي عَلَّمَ بالقَلَمِ}..!!

[١٣٣] صحيح البخاري برقم (٤٩٥٦)،
✍📖نووسینە وە ی فە رموودە کانی ﷺ
بحر الحديث- دە ریای فە رموودە

(١٣٤) عن عائشة أم المؤمنين قال :

((أَوَّلُ ما بُدِئَ به رَسولُ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عليه وسلَّمَ مِنَ الوَحْيِ الرُّؤْيَا الصَّادِقَةُ في النَّوْمِ" فَكانَ لا يَرَى رُؤْيَا إلَّا جَاءَتْ مِثْلَ فَلَقِ الصُّبْحِ، فَكانَ يَأْتي حِرَاءَ فَيَتَحَنَّثُ فيه وهو التَّعَبُّدُ اللَّيَالِيَ ذَوَاتِ العَدَدِ ويَتَزَوَّدُ لذلكَ، ثُمَّ يَرْجِعُ إلى خَدِيجَةَ فَتُزَوِّدُهُ لِمِثْلِهَا، حتَّى فَجِئَهُ الحَقُّ وهو في غَارِ حِرَاءٍ، فَجَاءَهُ المَلَكُ فيه، فَقالَ: اقْرَأْ، فَقالَ له النَّبيُّ صَلَّى اللهُ عليه وسلَّمَ: فَقُلتُ: ما أنَا بقَارِئٍ، فأخَذَنِي فَغَطَّنِي حتَّى بَلَغَ مِنِّي الجَهْدُ، ثُمَّ أرْسَلَنِي فَقالَ: اقْرَأْ، فَقُلتُ: ما أنَا بقَارِئٍ، فأخَذَنِي فَغَطَّنِي الثَّانِيَةَ حتَّى بَلَغَ مِنِّي الجَهْدُ، ثُمَّ أرْسَلَنِي فَقالَ: اقْرَأْ، فَقُلتُ: ما أنَا بقَارِئٍ، فأخَذَنِي فَغَطَّنِي الثَّالِثَةَ حتَّى بَلَغَ مِنِّي الجَهْدُ، ثُمَّ أرْسَلَنِي فَقالَ: {اقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذِي خَلَقَ} حتَّى بَلَغَ {عَلَّمَ الْإِنْسَانَ مَا لَمْ يَعْلَمْ} ﴿العلق: ١ – ٥﴾. فَرَجَعَ بهَا تَرْجُفُ بَوَادِرُهُ، حتَّى دَخَلَ علَى خَدِيجَةَ، فَقالَ: زَمِّلُونِي زَمِّلُونِي، فَزَمَّلُوهُ حتَّى ذَهَبَ عنْه الرَّوْعُ، فَقالَ: يا خَدِيجَةُ، ما لِي؟ وأَخْبَرَهَا الخَبَرَ، وقالَ: قدْ خَشِيتُ علَى نَفْسِي، فَقالَتْ له: كَلَّا، أبْشِرْ، فَوَاللَّهِ لا يُخْزِيكَ اللَّهُ أبَدًا" إنَّكَ لَتَصِلُ الرَّحِمَ، وتَصْدُقُ الحَدِيثَ، وتَحْمِلُ الكَلَّ، وتَقْرِي الضَّيْفَ، وتُعِينُ علَى نَوَائِبِ الحَقِّ، ثُمَّ انْطَلَقَتْ به خَدِيجَةُ حتَّى أتَتْ به ورَقَةَ بنَ نَوْفَلِ بنِ أسَدِ بنِ عبدِ العُزَّى بنِ قُصَيٍّ، وهو ابنُ عَمِّ خَدِيجَةَ" أخُو أبِيهَا، وكانَ امْرَأً تَنَصَّرَ في الجَاهِلِيَّةِ، وكانَ يَكْتُبُ الكِتَابَ العَرَبِيَّ، فَيَكْتُبُ بالعَرَبِيَّةِ مِنَ الإنْجِيلِ ما شَاءَ اللَّهُ أنْ يَكْتُبَ، وكانَ شيخًا كَبِيرًا قدْ عَمِيَ، فَقالَتْ له خَدِيجَةُ: أيِ ابْنَ عَمِّ، اسْمَعْ مِنَ ابْنِ أخِيكَ، فَقالَ ورَقَةُ: ابْنَ أخِي، مَاذَا تَرَى؟ فأخْبَرَهُ النَّبيُّ صَلَّى اللهُ عليه وسلَّمَ ما رَأَى، فَقالَ ورَقَةُ: هذا النَّامُوسُ الذي أُنْزِلَ علَى مُوسَى، يا لَيْتَنِي فِيهَا جَذَعًا، أكُونُ حَيًّا حِينَ يُخْرِجُكَ قَوْمُكَ، فَقالَ رَسولُ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عليه وسلَّمَ: أوَمُخْرِجِيَّ هُمْ؟ فَقالَ ورَقَةُ: نَعَمْ" لَمْ يَأْتِ رَجُلٌ قَطُّ بمِثْلِ ما جِئْتَ به إلَّا عُودِيَ، وإنْ يُدْرِكْنِي يَوْمُكَ أنْصُرْكَ نَصْرًا مُؤَزَّرًا، ثُمَّ لَمْ يَنْشَبْ ورَقَةُ أنْ تُوُفِّيَ. وفَتَرَ الوَحْيُ)).[١٣٤]

[١٣٤] صيحيح البخاري باب بدة الوخي برقم(٦٩٨٢) و مسلم كتاب الايمان باب بدء الوحي ص(١٦٠/١) او (٤٠١) .

وته: دایکه عائیشه وه (خوا لی رازی بیت) ده ی گیرته‌وه ده‌لی
:له سه‌رتا دا کاتی نیگا ده‌ستی پی کرد بۆ پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ
له شیوه‌ی روویا صالحه یان خه‌ونی راست بوو ، به‌وینه‌ی
شه‌به‌قی به‌یانیان ده‌هاته دی ، له پاشان دا پیغه‌مبه‌ری خوا
ﷺ که‌م که‌مه یان به‌ره به‌ره ئاره زووی له ته‌نهایی و گۆشه
گیری و خه‌لوه‌تبوو ، جا ده‌ستی کرد به خه‌لوه‌ت کیشان له
ئه‌شکه‌وتی حراء ، له‌ویدا هه‌موو جاریك چه‌ند شه‌وی به‌ژماره
ده‌مایه‌وه و لی ده‌برا بۆ (خوای گه‌وره) عیاده‌ت و خوا په‌رستی
ده کرد ، له‌و ماوه‌یه دا سه‌ردانی که‌س و کاری نه‌ده‌کرد
نه‌ده‌چووه لایان گۆشه گیر ببوو ،وه بۆ ئه‌مه‌ش نان خورمای له
گه‌ل خۆ دا ده‌بر ،ئینجا ده‌گه‌رایه‌وه بۆ لای ماله‌وه بۆ لای
خه‌دیجه ی هاوسه‌ری و ، سه‌ر له نوی نان خورمای له گه‌ل خۆ دا
ده برد ده گه‌رایه‌وه بۆ ئه‌شکه‌وتی حراء جا به‌م شیوه‌یه بۆ
ماوه‌یه‌ك به‌رده وام بوو ،هه تا کو له پر یان له ناکاو له
ئه‌شکه‌وتی حراء ، جبریل (علیه السلام) فریشته‌ی نیگا یان
وحی بۆ ده هینی و دیته لای پی ده فه‌رمووی : إقراء واته:
بخوینه ..!؟، پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ فه‌رمووی : ما أنَا بقَارِئٍ ..!!
واته : من خوینده واریم نیه ..!!

هەروەها پیغەمیەری خوا ﷺ فەرمووی: جا جبریل گرتمی و کوشیمی بە سینگی خۆیەوە تاکو هیزی لی بریم ، ئینجا بەری دام فەرمووی : بخوینە ..؟! سی جار بەم شیوەیە ، فەرمووی ووتم : چی بخوینم خۆمن خویندە واریم نیە ..!! دیسانەوە کوشیمیەوە بە خۆیەوە تا هیزو وزەم لی برا و تەواو ماندوو بووم ،دیسان بەری دامەوە و فەرموویەوە : بخوینە ..؟! دیسان گوتمەوە ،خۆمن خویندەواریم نیە ..!! بۆ جاری سیەم گرتمی کوشیمی بە خۆیەوە ،تاکو هیز تاقەتم لی برا ، ئینجا بەری دامەوە فەرمووی : ﴿اقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذِي خَلَقَ (١) خَلَقَ الْإِنْسَانَ مِنْ عَلَقٍ (٢) اقْرَأْ وَرَبُّكَ الْأَكْرَمُ (٣) الَّذِي عَلَّمَ بِالْقَلَمِ (٤) عَلَّمَ الْإِنْسَانَ مَا لَمْ يَعْلَمْ﴾ ئینجا پیغەمبەری خوا ﷺ خوێندیەوە بەم ئایە تەوە دە گەریتەوە مالە وە ، سام دەی گری دلی دەلەرزی و دە رواتەوە بۆ لای خدیجەی کچی خویلد ، کە هاوسەری بوو ، پیغەمبەری خوا ﷺ دەفەرمووی : دام پۆشن دام پۆشن ،تا ترس و سامەکەی نیشتەوە ، ئینجا ئەم باسە دە گیریتەوە بۆ خەدیجە ی هاوسەری ،دەفەرمووی : بە خوا من زۆر ترسام کە بمرم ئەوەندە هیزو وزەو ماندوو هیلاك و سام ناك بوو ،خەدیجەش دەفەرمووی : منیش ووتم : بە خودا (خوای گەورە) هەر گیز خودا شتی وا ناکات تۆ شەرمەزار ناکات ، چونکە دانایی و بەهەرەوەری تۆ بی وینەیە ..!!

تۆ پیاویکی خزم دۆستی خزمەتی خەلك دە کەیت پیاویکی کە خۆت باری ئازاری خەلك دەخەیتە سەر شانی خۆت و کۆمەکی بی نەوایان و هەژاران دەدەی ،هەروەها خاون نان و دیوەخانیت کەچی شتی واچاکە بەخەلك دەبەخشیت ،کە بەهەموو کەسی کە نا بە خشری و میواندارِیی بەمیوان دەکەی و یاریدەی لیقەوماوان دەدەی ،بە کورت و پوختی پیاویکی خاون کۆمەکیت بۆ هەژارو لیقەوماوان یارمەتی دەری لاوازەکانی ، ئینجا خەدیجە لە خزمەتی دا دەروات بۆ لای (وەرەقەی کوری نوفل ی کوری ئەسەدی کوری عبدالعوززا) کە دەکاتە ئامۆزای خەدیجەی هاسەری پیغەمبەری خوا ﷺ ،لە سەردەمی نەفامیدا ئەو پیاوە بوو بە نصرانی یان مسیحی ، هەروەها (وەرەقەی کوری نوفل) نووسینی عیبرانی دەزانی ،ئەوەند خوا حەزکا ، ئینجیلی نصرانی بە عیبرانی دەنووسیەوە ،خۆی پیرمیردیکی ئیختیارو بەسلا چوو و کویر بوو بوو ،ئینجا خەدیجە پی دەلی : ئەی ئامۆزا گوی لە بەرازاکەت بگرە بزانە دەلی چی ..؟! وەرەقەی کوری نوفل دەلی : ئەی کوری برام ئادەی پیم بلی چی دەبینیت ..؟! پیغەمبەریش ﷺ هەرچی دی بوو بۆی گیرایەوە ، وەرقە پی ووت : ئەمە هەمان فریشتەیە کە ئەمین و پیرۆزە ..!! کە لە کاتی خۆیدا (خوای گەورە) نار دووی بۆ لای موسا (علیه السلام) ...

ئەوە جبریلە ئەمینداری وەحی نیگایە ،ناسراوە لە ناو خاوەن نامە کاند بە (الناموسا) خۆزگەم لە کاتی ئاشکرا بوونی پیغەمبەرایەتی تۆ دا من گەنج دەبووم..!! ، خۆزگە ئەو سەردەمە من دەمام و زیندو دەبووم..!! خۆزگە نەدە مردم تا ئەو رۆژەی کە گەلەکەت لە (مككة) دە تخەنە دەرەوە ، پیغەمبەریش ﷺ فەرمووی : بۆچی خزمانی من شتی وادەکەن و لە (مككة) دەمخەنە دەرەوە ..؟! وەرەقە کوری نوفل دەلی : بەلی . چونکە هەر پیاویك داویەکی وەکو ئەم داوا رەوایەی تۆی هینابیت یان پەیامیکی وەکو ئەم پەیامە حەقەی تۆی هینا بیت ..!! مسۆگەر گیچەل و تانە تەشەنەو بەدرۆیان خستەوە رقیان لی بووە وە دوژمنایەتیان کردووە ، وە هەروەها وەرەقەی کوری نوفلە ووتی : ئەگەر من فریای ئەورۆژە پیرۆزەت دەکەتم کە بانگەوازەکەت ئاشکرا دەکەی ، یارمەتیە کی زۆر باشم دەدای ،ئیتر وەرقەی کوری نوفل ئەوەندەی نەبرد کە وەفاتی کرد ،ئیتر لە دوا ئە مجارە تاوەی (٣)سال نیگا یان وەحی وەستا یان پچرا ،لەو ماویەدا جبریل (علیه السلام) نەهاتەوە بۆ خزمەت پیەمبەری خوا ﷺ ..!!

هاتنى جبريل (عليه السلام) له مانگى ڕەمەزان

✍(١٣٥)عن عبدالله بن عباس ﵄ قال : قال رسول الله ﷺ:

((كانَ رَسولُ اللَّهِ ﷺأجْوَدَ النَّاسِ، وكانَ أجوَدُ ما يَكونُ في رَمَضَانَ حِينَ يَلْقَاهُ جِبْرِيلُ، وكانَ جِبْرِيلُ يَلْقَاهُ في كُلِّ لَيْلَةٍ مِن رَمَضَانَ، فيُدَارِسُهُ القُرْآنَ، فَلَرَسولُ اللَّه صَلَّى اللهُ عليه وسلَّمَ حِينَ يَلْقَاهُ جِبْرِيلُ أجْوَدُ بالخَيْرِ مِنَ الرِّيحِ المُرْسَلَةِ)).[١٣٥]

واته : له عبدالله كورى عباس ﵄ دەگێرتەوە دەلیت : پيغەمبەرى خوا ﷺبۆ بەخشندەيى پياوەتى له وينەى خۆى نەبوو ، له شەوى ڕەمەزاندا جبريل (عليه السلام) دە هات بۆ لاى ، فيرى قورئانى پيرۆزى دەكرد ، جا له كاتەدا له هەموو كاتيكى تر زياتر خيرى دەكردو شتى دەبەخشى ، جبريلش (عليه السلام) دەستوورى وابوو له مانگى ڕمەزان دا هەتا مانگ تەواو دەبوو ،هەموو شەويك دەهات بۆ خزمەتى فيرى قورئانى دەكرد ، هە تاكو بەباشى ڕەوانى فيرى دەكرد بۆ ئەوەى له بيرى نه چيتەوە ، له ماوەى هاتنى جبريل (عليه السلام) دا بۆ ئەمە ئەوەندە خيرا بوو ، به هەر چوار لا دا شتى دەبەخشى ، دەلى باى هەلگراوە ،سۆزەى به هەموو لايە كا دە گات ..!!

[١٣٥] صحيح البخاري برقم (٣٢٢٠)، ومسلم برقم (٢٤٥٠).

✍(١٣٦)-عن ابن عباس رضي الله عنهما أن أبا سفيان رضي الله عنه أخبره من فيه إلى فيه قال:

انْطَلَقْتُ في المُدَّةِ الَّتي كَانَتْ بَيْني وبيْنَ رَسولِ اللهِ صَلَّى اللَّهُ عليه وسلَّمَ، قالَ: فَبيْنَا أَنَا بالشَّامِ إذْ جِيءَ بكِتَابٍ من رَسولِ اللهِ صَلَّى اللَّهُ عليه وسلَّمَ إلى هِرَقْلَ يَعْني عَظِيمَ الرُّومِ، قالَ: وكانَ دَحْيَةُ الكَلْبِيُّ جاءَ به، فَدَفَعَهُ إلى عَظِيمِ بُصْرَى، فَدَفَعَهُ عَظِيمُ بُصْرَى إلى هِرَقْلَ، فَقالَ هِرَقْلُ: هلْ هَاهُنَا أَحَدٌ مِن قَوْمِ هذا الرَّجُلِ الذي يَزْعُمُ أنَّهُ نَبِيٌّ؟ قالوا: نَعَمْ، قالَ: فَدُعِيتُ في نَفَرٍ مِن قُرَيْشٍ، فَدَخَلْنَا علَى هِرَقْلَ، فأجْلَسَنَا بيْنَ يَدَيْهِ، فَقالَ: أَيُّكُمْ أَقْرَبُ نَسَبًا مِن هذا الرَّجُلِ الذي يَزْعُمُ أنَّهُ نَبِيٌّ؟ فَقالَ أَبُو سُفْيَانَ: فَقُلتُ: أَنَا، فأجْلَسُونِي بيْنَ يَدَيْهِ، وَأَجْلَسُوا أَصْحَابِي خَلْفِي، ثُمَّ دَعَا بتَرْجُمَانِهِ، فَقالَ له: قُلْ لهمْ إنِّي سَائِلٌ هذا عَنِ الرَّجُلِ الذي يَزْعُمُ أنَّهُ نَبِيٌّ، فإنْ كَذَبَنِي فَكَذِّبُوهُ، قالَ: فَقالَ أَبُو سُفْيَانَ: وَايْمُ اللهِ، لَوْلَا مَخَافَةُ أَنْ يُؤْثَرَ عَلَيَّ الكَذِبُ لَكَذَبْتُ، ثُمَّ قالَ لِتَرْجُمَانِهِ: سَلْهُ كيفَ حَسَبُهُ فِيكُمْ، قالَ: قُلتُ: هو فِينَا ذُو حَسَبٍ، قالَ: فَهلْ كانَ مِن آبَائِهِ مَلِكٌ؟ قُلتُ: لَا، قالَ: فَهلْ كُنْتُمْ تَتَّهِمُونَهُ بالكَذِبِ قَبْلَ أَنْ يَقُولَ ما قالَ؟ قُلتُ: لَا، قالَ: وَمَن يَتَّبِعُهُ؟ أَشْرَافُ النَّاسِ أَمْ ضُعَفَاؤُهُمْ؟ قالَ: قُلتُ: بَلْ ضُعَفَاؤُهُمْ، قالَ: أَيَزِيدُونَ أَمْ يَنْقُصُونَ؟ قالَ: قُلتُ: لَا، بَلْ يَزِيدُونَ، قالَ: هلْ يَرْتَدُّ أَحَدٌ منهمْ عن دِينِهِ بَعْدَ أَنْ يَدْخُلَ فيه سَخْطَةً له؟ قالَ: قُلتُ: لَا، قالَ: فَهلْ قَاتَلْتُمُوهُ؟ قُلتُ: نَعَمْ، قالَ: فَكيفَ كانَ قِتَالُكُمْ إيَّاهُ؟ قالَ: قُلتُ: تَكُونُ الحَرْبُ بيْنَنَا وبيْنَهُ سِجَالًا يُصِيبُ مِنَّا ونُصِيبُ منه، قالَ: فَهلْ يَغْدِرُ؟ قُلتُ: لَا، وَنَحْنُ منه في مُدَّةٍ لا نَدْرِي ما هو صَانِعٌ فِيهَا. قالَ: فَوَاللَّهِ ما أَمْكَنَنِي مِن كَلِمَةٍ أُدْخِلُ فِيهَا شيئًا غيرَ هذِه. قالَ: فَهلْ قالَ هذا القَوْلَ أَحَدٌ قَبْلَهُ؟ قالَ: قُلتُ: لَا، قالَ لِتَرْجُمَانِهِ: قُلْ له إنِّي سَأَلْتُكَ عن حَسَبِهِ، فَزَعَمْتَ أنَّهُ فِيكُمْ ذُو حَسَبٍ، وَكَذلكَ الرُّسُلُ تُبْعَثُ في أَحْسَابِ قَوْمِهَا، وَسَأَلْتُكَ: هلْ كانَ في آبَائِهِ مَلِكٌ، فَزَعَمْتَ أَنْ لَا، فَقُلتُ: لو كانَ مِن آبَائِهِ مَلِكٌ قُلتُ رَجُلٌ يَطْلُبُ مُلْكَ آبَائِهِ، وَسَأَلْتُكَ عن أَتْبَاعِهِ أَضُعَفَاؤُهُمْ أَمْ أَشْرَافُهُمْ، فَقُلْتَ: بَلْ ضُعَفَاؤُهُمْ وَهُمْ أَتْبَاعُ الرُّسُلِ، وَسَأَلْتُكَ: هلْ كُنْتُمْ تَتَّهِمُونَهُ بالكَذِبِ قَبْلَ أَنْ يَقُولَ

ما قالَ؟ فَزَعَمْتَ أَنْ لَا، فقَدْ عرَفْتُ أنَّهُ لَمْ يَكُنْ لِيدَعَ الكَذِبَ على النَّاسِ، ثُمَّ يَذْهَبَ فَيَكْذِبَ على اللهِ، وَسَأَلْتُكَ: هل يَرْتَدُّ أَحدٌ منهمْ عن دِينِه بَعْدَ أَنْ يَدْخُلَهُ سَخْطَةً له؟ فَزَعَمْتَ أَنْ لَا، وَكَذلكَ الإيمانُ إذَا خَالَطَ بَشَاشَةَ القُلُوبِ، وَسَأَلْتُكَ: هلْ يَزِيدُونَ، أَوْ يَنْقُصُونَ؟ فَزَعَمْتَ أنَّهُمْ يَزِيدُونَ، وَكَذلكَ الإيمَانُ حتَّى يَتِمَّ، وَسَأَلْتُكَ: هلْ قَاتَلْتُمُوهُ؟ فَزَعَمْتَ أنَّكُمْ قدْ قَاتَلْتُمُوهُ فَتَكُونُ الحَرْبُ بيْنَكُمْ وبيْنَهُ سِجَالًا يَنَالُ منكُم وَتَنَالُونَ منه، وكَذلكَ الرُّسُلُ تُبْتَلَى ثُمَّ تَكُونُ لهمُ العَاقِبَةُ، وَسَأَلْتُكَ: هلْ يَغْدِرُ؟ فَزَعَمْتَ أنَّهُ لا يَغْدِرُ، وكَذلكَ الرُّسُلُ لا تَغْدِرُ، وَسَأَلْتُكَ: هلْ قالَ هذا القَوْلَ أَحدٌ قَبْلَهُ؟ فَزَعَمْتَ أَنْ لا فَقُلتُ: لَو قالَ هذا القَوْلَ أَحدٌ قَبْلَهُ قُلتُ رَجُلٌ ائْتَمَّ بقَوْلٍ قيلَ قَبْلَهُ، قالَ: ثُمَّ قالَ: بمَ يَأْمُرُكُمْ؟ قُلتُ: يَأْمُرُنَا بالصَّلَاةِ وَالزَّكَاةِ والصِّلَةِ وَالْعَفَافِ، قالَ: إنْ يَكُنْ ما تَقُولُ فيه حَقًّا فإنَّه نَبِيٌّ، وقَدْ كُنْتُ أَعْلَمُ أنَّهُ خَارِجٌ، وَلَمْ أَكُنْ أَظُنُّهُ مِنكُمْ، ولو أَنِّي أَعلَمُ أَنِّي أَخْلُصُ إلَيْهِ لَأَحْبَبْتُ لِقَاءَهُ، ولو كُنْتُ عِنْدَهُ لَغَسَلْتُ عن قَدَمَيْهِ، وَلَيَبْلُغَنَّ مُلْكُهُ ما تَحْتَ قَدَمَيَّ. قالَ: ثُمَّ دَعَا بكِتَابِ رَسولِ اللهِ صَلَّى اللَّهُ عليه وسلَّمَ، فَقَرَأَهُ فَإِذَا فيه بسْمِ اللهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ، مِن مُحَمَّدٍ رَسولِ اللهِ إلى هِرَقْلَ عَظِيمِ الرُّومِ، سَلَامٌ علَى مَنِ اتَّبَعَ الهُدَى، أَمَّا بَعْدُ، فَإِنِّي أَدْعُوكَ بدِعَايَةِ الإسْلَامِ أَسْلِمْ تَسْلَمْ، وَأَسْلِمْ يُؤْتِكَ اللَّهُ أَجْرَكَ مَرَّتَيْنِ، وإنْ تَوَلَّيْتَ فإنَّ عَلَيْكَ إثْمَ الأرِيسِيِّينَ، و{يَا أَهْلَ الكِتَابِ تَعَالَوْا إلى كَلِمَةٍ سَوَاءٍ بيْنَنَا وبيْنَكُمْ أَنْ لا نَعْبُدَ إلَّا اللَّهَ وَلَا نُشْرِكَ به شيئًا وَلَا يَتَّخِذَ بَعْضُنَا بَعْضًا أَرْبَابًا مِن دُونِ اللهِ فإنْ تَوَلَّوْا فَقُولوا اشْهَدُوا بأنَّا مُسْلِمُونَ} فَلَمَّا فَرَغَ مِن قِرَاءَةِ الكِتَابِ ارْتَفَعَتِ الأصْوَاتُ عِنْدَهُ وَكَثُرَ اللَّغْطُ، وَأَمَرَ بنَا فَأُخْرِجْنَا، قالَ، فَقُلتُ لأَصْحَابِي حِينَ خَرَجْنَا: لقَدْ أَمِرَ أَمْرُ ابْنِ أَبِي كَبْشَةَ، إنَّه لَيَخَافُهُ مَلِكُ بَنِي الأصْفَرِ. قالَ: فَما زِلْتُ مُوقِنًا بأَمْرِ رَسولِ اللهِ صَلَّى اللَّهُ عليه وسلَّمَ أنَّهُ سَيَظْهَرُ، حتَّى أَدْخَلَ اللَّهُ عَلَيَّ الإسْلَامَ. وفي رواية: بهذا الإسْنَادِ. وَزَادَ في الحَديثِ، وَكانَ قَيْصَرُ لَمَّا كَشَفَ اللَّهُ عنْه جُنُودَ فَارِسَ مَشَى مِن حِمْصَ إلى إيلِيَاءَ شُكْرًا لِما أَبْلَاهُ اللَّهُ، وَقالَ في الحَديثِ: مِن مُحَمَّدٍ عبدِ اللهِ وَرَسولِهِ، وَقالَ: إثْمَ اليَرِيسِيِّينَ، وَقالَ: بدَاعِيَةِ الإسْلَامِ)).[136]

[136] صحيح مسلم برقم (١٧٧٣) و صحيح البخاري برقم (٧) ، تاج جامع الاصول في الاحاديث الرسول ﷺ (٩٣/٢) برقم (٣٦).

واته : له عبدالله ی کوری عباس ﷺ، ده گیرته‌وه ده‌لیت : (ابو سفیان کوری حرب) ﷺ به زمانی خۆی بۆی گیرامه‌وه ووتی : له کاتی ریکه وتنی یان په یمانی حودیبه دا ، که له نیوان من پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ کرا بوو ، منیش چووم بۆ شام له کاته دا که من له شام بووم ، له کۆتایی سالی شه‌شه‌می کۆچیدا ، (دیحیه کوری که‌لب) نامه‌یه‌کی هینا له پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ که لی نووسرا بوو بۆ قه‌یصه‌ری رۆما که هیرقل بوو پاشای رۆما ، دیحیه‌ی کوری که‌لب) نامه‌که‌ی یان غاغه‌زه‌که‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ دایه ده‌ست سه‌رداری بوصرا یان پاشای بوصرا که سه‌ر به رۆمه‌کان بوو ،سه‌رداری بوصرا دایه ده‌ستی هیرقل خۆی ، ئا له‌م کاته‌دا هیرقل سوپای فارس دابووی به‌سه‌ری داو ته‌نگی پی هه‌لچنی بوو ، که شام و هه‌موو ده‌روبه‌ری تا جزیره‌و گه‌لی وه‌لاتی تری لی دا گیر کردبوو ، هیرقل خۆی په‌نای بردبوو بۆ وه‌لاتی قوستنتنیه ، واته: (استنبولی ئیستا) له‌ویشدا ماوه‌یه‌کی دوورو دریژ گه‌مارۆی دابوو ، ئه‌وه بوو ، که (خوای گه‌وره) سوپای فارسی له کۆل کرده‌وه ، هیرقل بۆ سوپاس کردنی (خوای گه‌وره) ئه‌و به‌لا گه‌وره‌یه‌ی سوپای فارس ، نزری کرد ، که به پییان له شاری حمصی سوریا بچیت بۆ شاری قدسی مه‌لبه‌ندی پیغه‌مبه‌ران (علیه السلام) هه‌روه‌ها له یه‌کیك له گیرانه‌وه کاندا له (زوهری) که ده گیریته‌وه ده‌لیت : له شاری حمصی سوریا تاکو شاری قدسی فه‌له‌ستین ، فه‌رش و مافوریان بۆ راخست بوو ، وه به گول ریحان پیشوازیان لی کردبوو ، تا بیته بۆ شاری قدسی فه‌لستین ، یان تاکو بیت مقدیس ، جاکاتی نامه‌که‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ پی گه‌یشت له شاری قدس یان بیت مقدیس ، هیرقل ده‌لی : ئاده‌ی بگه‌رین به دوای که سیك دا که لیره‌دا بیت و بزانن که‌سی هه‌یه که له هۆزی یان له نه‌وه‌ی ئه‌م پیاوه بی که ئه‌م نامه‌یه ی بۆ من نووسیوه و خۆی به پیغه‌مبه‌ر ده‌زانی ..؟! ووتیان : به‌لی . ابو سفیان ده گیرته‌وه ده‌لیت : من و چه‌ند که‌سیك له هۆزی قریشیان بانگ کرد ، که نزیکه‌ی (٣٠) پیاو ده بووین ،چووینه ژووره‌وه بۆ لای هیرقل پاشای رۆما ، له‌به‌رده‌م هیرقل دانیشتین ، هیرقل له‌سه‌ر ته‌ختی

پاشایەتی دانیشتبوو ، تاجی پاشایەتی لە سەردا بوو ،گەورە پیاوانی رۆما قەشە و بەتریق راهیب کەسانی زۆری لە دەورە دا بوو ، هیرقل ووتی : کامە پیاوتان لە پیغەمبەرە بەخزمایەتی نزیکن ، گوایە کە خۆی بە پیغەمبەر دە زانی کامە تان لی نزیکترە ..؟! ابو سفیان ووتی : منیش ووتم : من . ئیتر منیان لە پیش خۆی دانیشاند و ،وە هاوریکانیمان لە پشتمەوە دانیشاند ،ئینجا ترجمەنیکیان هینا یان زمان زانیکیان هینا ،هیرقل ووتی : پیان بلی : ئەوا من لەو پیاوە پرسیار دەکەم هەوالی ئەو پیاوەی لی دەپرسم کە دەلی من پیغەمبەرم ، جا ئەگەر ئەم لەو بارەیەوە بەدرۆ وەلامی منی دایەوە ئیوە بەدرۆی بخەنەوە . ابوسفیان ووتی : بەخوا لەبەر ئەوە نەبوایە کە پیم شەرم بوو ،درۆم لی بەدرە دەکەویت ، ئەگینا ئەو رۆژە درۆم دەکرد و قەیصەرم چەواشە دەکرد ، لە بارەی هەوای پیغەمبەرەوە ﷺ ، چونکە ئەو سەردەمە من و پیغەمبەر ﷺ هاوداوی یەکتر بووین ، ئینجا هیرقل بە ترجومەنەکەی ووت : لی بپرسە : بنەچەو رەسەنی لە ناو تاندا چۆنە ..؟! خانە دانە یان نا ..؟! ابو سفیان ئەلیت ووتم : تا بەلی خانەدان و میوان دۆست و وجاخزادیە ..!! هیرقل ووتی : باشە ئایا لە ناو باو باپیرایا پادشایان لە ناو هە لکەو تووە ؟!

ابو سفیان : ووتی : نەخیر . هیرقل ووتی : باشە ئەم پیاوە لە پیش ئەوە دا کەبلی من پیغەمبەرم درۆتان لی دیوە ..؟!

ابو سفیان دەلی : ووتم : نەخیر .

هیرقل ووتی : باشە ئەوانەی کە شوینکەوتووی ئەو پیغەمبەران یان دەچنە سەر ئاینی ئەو لە پیاو ماقول و خانەدانەکانن یان لە خلکەی لاوازە کان هەژارەکان و بی نەواکانن ..؟!

ابو سفیان ووتی : ووتم : نەخێر ، هەر لە لاوازەکان هەژارە کان و بینەواکانن شوێنکەوتووی ئەو پێغەمبەرە .!!

هیرقل ووتی: باشە ئەوان زیاد دەکەن یان بەرە بەرە کەم دەکەن ..؟!!

ابو سفیان ووتی :ووتم : نەخێر . بەلکو ڕۆژ بەرۆژ زیاد دەکەن زۆر دەبن ..!!

هیرقل ووتی : باشە کەس هەیە لەوانەی کە دەچنە سەر ئەو ئاینەی ئەو لە پاشاندا لی بیزاربی پاشگەز ببیتەوە هەلگەڕیتەوە واز لە ئاینە بهێنی ..؟!

ابو سفیان ووتی : ووتم : نەخێر . بەلکو دامەزراو تر دەبێت ..!!

هیرقل ووتی : ئەی جەنگتان لەگەلدا کردووە ..؟!

ابو سیفان ووتی :ووتم : بەلی .

هیرقل ووتی : ئەی جەنگ و شەر کردن چۆنە لە گەلتاندا ..؟!

ابوسفیان ووتی :ووتم : جەنگ و شەرکردن لە نیوا نماندا بە نۆرەیە ..!! جاری وا هەیە ئەو زال دە بیت و سەردەکەویت بەسەرماندا ،جاری واش هەیە ئیمە زال دەبین بەسەر ئەواندا ..!!

هیرقل: ووتی : باشە ، ئەی پە یمان دەشکینی یان نا ..؟!

ابو سفیان ووتی : ووتم : تائیستا هیچ پە یمانیکی نەشکاندووە ، وە ئیستاش پە یمانیکان لە نیوان دایە مەبەستی صولحی حودیبیە بوو ، ریکەوتین لەسەر جەنگ نەکردن ، بۆماویەك جا نازانین دەی باتەسەر یان نا ..!!

ابو سفيان ووتی ووتم : بەخودا تەنها ئەو ووشەيە نەبيت مەودای تر نادەم ..!!

هيرقل : ووتی : باشە ئەی كەسی تر لە پيش ئەمەوە قسەی وای كردووە لە ناو تاندا..؟!ئينجا بە ترجمەنەكە ی خۆی ووت : پی بلی . كەمن ليم پرسی : دەربارەيە نسب حسب بنەچە و رەسەنی ئەو پياوە وە.. !! تۆ وەلامت دايەوە ووت: هەتا بلی ،خانەدانە و وجاخزادەيە لە ناوماندا ، ئەويش ئاداب و نەريتی هەموو پيغەمبەرای بووە ، هەموويان وانە ، هەموو كاتی (خوای گەورە) كەسيكی خانەدان و وەجاخزادەی هەلبژاردووە و كردوويەتی بە پيغەمبەر و نارووبەتی بۆ سەر قەوم و هۆزەكەی خۆی ، هيرقل ووتی: ليشم پرسی : دەربارەی ئەوەی ئايا باو باپيرای ئەم پياوە پاشايان تيدا بووە يان نا ..؟! تۆ ووتت : نەخير . هيرقل ئەلی : منيش لە دلی خۆم ووتم : ئەگەر باوك و باپيرانی پاشا بوايە دە م ووت : پياويكە بەدوای دەستهەلات و فەرمانرەوايی مولك و مالی باوك و باپيری يەوەيەتی . هيرقل دەلی : پرسياريشم لی كردی ئايا شوينكەوتوانی ئەوپياوە لە خەلكی پياوماقول خانەانەكان و يان لە خەلكی رەش و رووت هەژارو لاوازەكان وبی نەوايان شوينكەوتووين ..؟! ئەوە بوو تۆش ووتت : نەخير ، لاوازو هەژارو شەرو رووت بی نەواكان شوينكەوتووين ..!! هيرقل ئەلی : لە راستی دا هەموو شوينكەوتوانی پيغەمبەران زۆربەی لە جۆرە خەلكانەن كە لاوازو هەژارو بی نەواكانن ..!! هيرقل ئەلی : ليشم پرسی ئايا لە پيش ئەوەدا كە بلی من پيغەمبەرم درۆتان لی ديووە ..؟! تۆ ووت : نەخير . منيش ووتم : چۆن دەبی لە گەل خەلكا درۆنەكا ،بەلام لە پاشاندا بچی درۆ لە گەل خودا بكات شتی وا نابی ..!! هيرقل ئەلی : من لە تۆم پرسی ..؟! ئايا كەسی هەيە لە شوينكەوتوانی كە شارە زای ئاينەكەی ئەو بيت و ، لە پاشاندا پاشگەز بيتەوە ..؟! تۆش ووت : نەخير .

هیرقل ووتی : لەراستی دا کاتی دل خۆشی ئیمان و باوەر بچیژی و تام چیژی لی وەر بگری ئیتر هەتا هەتایە ئەو فینکی ئیمان وباوەر لە و دلە ئارمە دەرناچی و دامەزارو دەبی ،دەبن بەگول و بولبول ،

هیرقل دەلی : من لە تۆم پرسی : ئایا شوینکەو توانی زیاد دەکەن یان کەم دەکەن ؟!!

تۆش ووتت: تادی زۆر دەبەن ..!! هەموو ئاین و بیروباوەریکی دروست ئاوایە ، هەرکە لە زیاد بوونە هەتا لە ئەنجام ما سەردەگری و تەواو دەبی ..!!

هیرقل : ئەلی : من لە تۆم پرسی :ئایا شەرو جەنگتان لەگەل دا کردووە ، تۆش ووتت : جەنگ وشەرمان لە نیواندا کردووە تائیستا جەنگی نیوامان دووبەختی بووە ،جاری ئەو دەییاتەوە جاری ئیمە دەی بینەوە ،هیرقل ووتی : لە راستیدا ئەوە رەوشتی هەمووپیغەمبەری بووە ، لە سەرەتادا تاقی دە کرینەوە و دووچاری هیلاکی ئیش وئازار دەبن ، بەلام ئەلە ئە نجامدا ئەوان سەردەکەون وکە رۆژ هەلات بەرەبەرە سوپای زۆر و ستەم ناحەقی ئاودەکریتە ژیری و گولولەی دەکەویتە لیژی ،

هیرقل ووتی : من لەتۆم پرسی : ئایا پەیمان دەشکینی یان نا ..؟!! تۆش ووت : خاوەن پەیمانەو پەیمان ناشکینی ، ئەمەش شیوەو رفتاری هەموو پیغەمبەرانە ،چۆنکە پیغەمبەران (علیه السلام) هەرگیز پەیمان ناشکینن و بەلین دەبەنەسەر ،

هیرقل دەلی : من لە تۆم پرسی : ئای کەسیکی تر لەپیش ئەو دا ئەمەقسەیەی کردووە لە ناو تاندا کە بلی من پیغەمبەری خوام ..!! تۆش ووتت : نە خیر .

هیرقل ئەلی : منیش لە دلی خۆمندا ووتم : ئەگەر کەسیکی تر لە پیش ئەو دا ئەم قسەیەی ووت بایە دەم ووت : ئەم پیاوەش لاسایی ئەو قسەکۆنە یە دەکاتەوە ..!!

ابو سفیان ووتی : ئینجا هیرقل ووتی : فەرمانتان بەچی پی دەکا؟ دەلی چی بکەن؟ چی مەکەن ؟ ابو سفیان ووتی منیش ووتم : پیان دەلی : نویژ بکەن و زەکات بدەن خزم دۆست بن ، بۆ خزمان باش بن و مافی خزمایەتی بەجی بهینن ، دەست پاك بن ، داوین پاك بن ،دەم ودلپاك بن ، بە ندەی چاك و ساغ بن بۆ (خوای گەورە) هیچ شتیك نەكەن بە هاوەل بۆ خودا ، واز لە بت پەرستی خودا درۆینە كان بهیننن ، كە باو باپیران لە جایلی دا یان لە كۆندا دەیان پەرستن ..!!

هەروەها هیرقل ووتی : ئەوەی تۆ دەلی : دەربارەی ئەو پیاوە ئەگەر راست دروست بیت و ئاوابی ، ئەوە ئەو پیاوە پیغەمبەری خودایە ، منیش دەمزانی كە ئەو پیغەمبەرە بە زووی پەیدا دەبیت و دی ، بەلام نەمدەزانی كەلە ئیوە یە پەیدا دەبیت دی ، هەروەها هیرقل ووتی : ئەی كۆمەلی عەرەب ..!! وە من بەس بەحالی خۆم ئەگەر بزانم رزگار دەبم و دەگەمەلای حەز دەكەم بچم بۆ خزمەتی ، ئەگەر لەلای دە بووم لاقە كانیم دەشۆرد ، هەروەها هیرقل ووتی : سویند بەخودا قەلەمڕەوی فەرمانرەوای ئەو پیاوە دەگاتە ئەوشینەی منیش واتە ئەوشوینە ژیر فەرمانرەوایی منیش ،هەرواش بوو ..!! هیرقل ووتی : خاكی بیت مقدس هەموو وەلاتی شام فتح دەكات ، هەرواش بوو لە سەردەمی عمری كوری ختاب فتح كرا ..!!

ابو سفیان ووتی : هیرقل لە پاشاندا دوای نامەكەی پیەمبەری خوای ﷺ كردو خویندیەوە ، ناوە رۆكی نامەكەی پیغەمبەری خوا ﷺ ئەمە بوو :

بەناوی خوای بەخشندەو میهرەبان ، لە ﷴ كە بەندەی خودایە ، كە پیغەمبەری خوادیە ، بۆلای هیرقل مەزنی رۆم ، سلاو دروود لە پەیرەوانی ریگەی راستی ، یان سلاو لەراستی خوازان ، لە پاش ئەمە من دوات لی دەكەم كە ئیسلام ببیت ،ئیسلام ببە لە هەردوو جیهان دا سەلامەت دەبیت ،ئیسلام ببە خودا لەباتی جاری دووجاری پاداشت دەداتی ،چونكە هەموو خاوەن نامەیەكی نۆی موسلمان دووپاداشتی بۆ هەیە ،سەرەرای ئەوەش كە دەبی بە مامۆستای ری نیشاندەر ی خیر بۆ هەموو دەست و پەیوەندەكەی

خۆت و دەبی بەسەر مەشق بۆ یان ، ئەگەر سەرپیچیش دەکەی نابیتە ئیسلام ئەوا بزانە کە هەم ئۆبال و گوناهی خوت و هەم ئۆبال گونای خەلکی هەژارو گوناهو پیاو ماقول و وەزیرەکانیش لە ئەستۆی تۆیە ، چونکە ئەوانە لەژیر دەست هەلاتی تۆن و چاویان لەدەمی تۆیە ، هەروەها دوات لی دەکەم بەهۆی ئەم ئایەتەیشەوە کە (خوای گەورە) دەفەرموویت : ﴿قُلْ يَا أَهْلَ الْكِتَابِ تَعَالَوْا إِلَى كَلِمَةٍ سَوَاءٍ بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ أَلَّا نَعْبُدَ إِلَّا اللَّهَ وَلَا نُشْرِكَ بِهِ شَيْئًا وَلَا يَتَّخِذَ بَعْضُنَا بَعْضًا أَرْبَابًا مِنْ دُونِ اللَّهِ فَإِنْ تَوَلَّوْا فَقُولُوا اشْهَدُوا بِأَنَّا مُسْلِمُونَ﴾ ال عمران ٦٤ .

هەروەها ابوسفیان ووتی : کاتی هیرقل لە خویندنەوەی نامەکەی پیغەمبەری خوا ﷺ تەواو بوو ، لە دەرەوە بووە بە دەنگە دەنگ قاژو قیژو چرپە چرپ هەرایانایەوە ، ئیتر دەستوور درا ئیمە کراینە دەروە ک، کە چووینە دەووە بە هاوریکانی خۆمم ووت : بەراستی خۆ کاری کورە کە ی (ابو کبشە) باوی شیری پیغەمبەرە ﷺ و میردی حلیمەیە کەدایەنی پیغەمبەری خوا ﷺ ئیتر هەر لە وکاتەوە من دەمزانی کارو باری پیغەمبەری خوا ﷺ سەردەکەوی و گومانم لەوەدا نەبوو ، تا ئەو رۆژەی خودای گەورە منی کردە بە موسلمان و چوومە سەر ئاینی ئیسلام ..!!

باشترین سەردەم سەردەمی هاتنی پەیامی پێغەمبەری خوا ﷺ بووە

(١٣٧) عن ابي هريرة رضي الله عنه عن النبي ﷺ قال:

((بُعِثْتُ من خيرِ قُرونِ بَنِي آدَمَ قَرْنًا فقَرْنًا ، حتى كُنتُ من القَرْنِ الذي كُنتُ فِيه))[137].

واتە: لە ابو هريرە رضي الله عنه دە گێرتەوە لە پێغەمبەری خوا ﷺ دەفەرمووی : سەردەم بە سەردەم بشت بە پشت بە پاکی و باشی هاتوومەتە خوارەوە باو باپیرم لە هەموو سەردەمیکدا لە باشترین چینی ئادەمیزادی ئەو سەردەمە بوون تا گەیشتوومەتە ئەم سەردەمەی خۆم کە خودا رەوانەی کردووم کردوومی بە پیغەمبەر یان نیگای بۆ رەوانە کردووم لە م سەردەمە دا ..!!

تیبینی / واتە: باشترین سەردەم ئەم سەردەمەیە لە هەموو سەردەمەکان کە لە سەردەمی ئادەمەوە تاکو سەردەمی هاتنی وحی نیگا دا ،باشترین سەردم و خێرترین سەردەم ،سەردەمی هاتنی وە حی یان نیگایە بۆ پیغەمبەری خوا ﷺ چونکە کۆتا پیغەمبەرە کۆتا کتابی ئاسمانیە ئەویش قورئانی پیرۆزە ..!!

---

[137] صحيح البخاري برقم (٣٥٥٧).

(١٣٨) عن ابي هريرة رضي الله عنه قال: أن رسول الله ﷺ قال:

((أنا سَيِّدُ ولَدِ آدَمَ يَومَ القِيامَةِ، وأَوَّلُ مَن يَنْشَقُّ عنْه القَبْرُ، وأَوَّلُ شافِعٍ وأَوَّلُ مُشَفَّعٍ)). [138]

واتە: لە ابو هریره رضي الله عنه دە گێرتەوە دەڵێت : پیغەمبەری خوا ﷺ فەرمووی:

من سیدی نەوەی ئادەمم ، یەکەم کەسم کە زەویم بۆ شەق دەکرێت – واتە : زیندو دەکریمەوە لە گۆڕەکەم دیمەدەرەوە – یەکەم کەسم کە تکا دەکەم ، یەکەم کەسم تکام لی وەردەگیریت و قبول دەبیت ..!!

تیبینی / پیغەمبەرەی خوا ﷺ یەکەم کەسە کە لە نەوەی ئادەم یان لە دوای پیغەمبەرئادەم (علیه السلام) زیزو پلە و پایە یە پی بەخشراوە ، لە دوای ئادەم ئەو پلە و پایە بە کەس نەدراوە تەنها پیغەمبەری خوا ﷺ نەبیت ، کە سیدی هەموو مرۆڤایەتیە یەکیکە لە پیغەمبەرانی اول عزم ..!! چونکە گەورە ترین معجزیە و نیشانەکانی خوای گەورە کە بۆ پیغەمبەران هاتووە ، گەورە ترینیا قورئانی پیرۆزە .

[138] سنن ابي داود برقم (٤٦٧٠) .

(١٣٩) عن ابي هرير رضي الله عنه عن النبي ﷺ قال:

((إنَّ مَثَلِي ومَثَلَ الأنْبِياءِ مِن قَبْلِي، كَمَثَلِ رَجُلٍ بَنَى بَيْتًا فأحْسَنَهُ وأَجْمَلَهُ، إلَّا مَوْضِعَ لَبِنَةٍ مِن زاوِيَةٍ، فَجَعَلَ النَّاسُ يَطُوفُونَ به، ويَعْجَبُونَ له، ويقولونَ: هَلَّا وُضِعَتْ هذِه اللَّبِنَةُ؟ قالَ: فأنا اللَّبِنَةُ، وأنا خاتِمُ النَّبِيِّينَ)).[139]

واتە: لە ابو هريرە رضي الله عنه لە پیغەمبەری خوا ﷺ فەرموویەتی:

پەیامی من و پەیامی هەموو پیغەمبەرەکانی پێش من وە ك پیاوی وایە ،کە خانوویەك دروست بکات لە هەموو لایەکانیەوە زۆر جوانی رازاوە بیت زۆر بەباشی دروست کرابیت ،بەلام تەنها شوینی یەك تاقە خشت نەبیت دروست نەکرابیت و لە گۆشەیەکی جۆل بی ، وە خەلك دەست دەستە بە ناو ئەم خانووە دا بسووڕینەوە و بلین : ئەم خانووە چەند جوان درست کراوە ..!! خۆزگە ئەم خشتەش لە سەر خشتەکانی تر دادەنرا ،ئەم بۆشایە یان چۆلی یە پردە کرایەوە ، دەی من ئەم خشتەو ئەم چۆل یە یان ئەم پرکردنەوەیە بووم بە بە کۆتا پیغەمبەر ئیتر لە پاش من پیغەمبەری تر نابی ..!!

[139] صحيح البخاري برقم (٣٥٣٥) و صحيح مسلمبرقم (٢٢٨٦).

له پێغەمبەری خوایان پرسی کەی پێغەمبەرایەتی پی بەخشرا..؟!

(١٤٠)عن ابي هريرة ﷺ قال : قال رسول الله ﷺ :

((يا رسولَ اللهِ ! مَتى وجَبت لكَ النُّبوَّةُ ؟ قال : وآدمُ بين الرُّوحِ والجسَدِ)).[١٤٠]

واتە : لە ابو هريرە ﷺ دە گێرتەوە دەڵیت : لە پێغەمبەری خوا ﷺ پرسی : ووتیان: ئەی پێغەمبەری خوا ﷺ کەی پێغەمبەرایەتیت پی بەخشرا و جیگیر بوو .؟!

ئەویش فەرمووی : هیشتا ئادەم (علیه السلام) لە جستە بوو ڕووحی نەخرابووە بەری..!!

تێبینی / پیش ڕوو بە بەر ئادەم بیت پیغەمبەر ﷺ پیغەمبەرایەتی پی بەخشرا لەلایەن پەروەردگاری هەموو جیهانیان ، کە پیش هاتنە خوارەوەی ئادەم بۆ خلیفە ی سەر زەوی ئەوە بوو پیغەمبەرایەتی یان پەیمایی خوایی بەخشرا بە پیغەمبەری خوا ﷺ کە کۆتا پیغەمبەرە لە دوای ئەو هیچ پیغەمبەریك یان هیچ پەیامیکی خوایە نایەت و کۆتایی پیغەمبەرانە و کۆتا کتابی ئاسمانیە ئەو پەیمای خوای گەورە کە قورئانە پیرۆزە ، کە ئەم قورئانەبۆ هەموو مرۆڤەکان و جنۆکە لەسەر زەوی ئاسمان دا هاتووە ..!!

---

[١٤٠] الترمذي برقم (٣٦٠٩)

لەرۆژی قیامەت دا بەرزترین نەوەی ئادەم پیغەمبەری خوایە ﷺ

(١٤١) عن أنس بن مالك رضي الله عنه قال : قال رسو ل الله ﷺ :

((أنا أوَّلُ النَّاسِ خروجًا إذا بُعِثوا ، وأنا خَطيبُهُم إذا وفَدوا، وأنا مُبشِّرُهُم إذا أيِسوا، لِواءُ الحَمدِ يومَئذٍ بيدي، وأنا أكْرَمُ ولدِ آدمَ علَى ربِّي ولا فَخرَ)). [١٤١]

واتە : لە انسی کوری مالك رضي الله عنه دەگێریتەوە لە پیغەمبەری خوا ﷺ فەرموویەتی :

کاتی خەلك لە رۆژی قیامەت دا زیندوو دەبنەوە ،من یەکەم کەسم لە قبر زیندوو دەکریمەوە لە گۆردا دەردەچم ،کاتی دە رۆن بۆ خزمەت پەروەردگاریان ،من قەسە کەر یان ووتەبیژی خەلك دەبم ،کاتی نائومید دەبم من مووژدە دەری خۆشیان دەبم و دلیان خۆش دەکەم ، لە کاتەدا ئالای سوپاس گوزاری بەدەستەمە منە وەیە ..!! لەو رۆژە دا من بەرزترین نەوەی ئادەمم ، بەلام بە فەخر نەبیت ..!!

تیبینی : کە دەلیت : بە فخر نەبیت ، بە واتای فخرو شانازی ناکات بە خۆیەوە ، چونکە ئەوە نیعمەتیکی خوایە ، کە (خوای گەورە) بیەویت بە هەر کەسیکی دەبەخشیت لە ناو هەموو مرۆڤایەتی دا لە نەوەی ئادەمیزاد بە خشیەتی بە پیغەمبەری خوا ﷺ کە بە بەرزترین پلە ئەو ریزو پایەیە پی بەخشیوە ..!!

---

[١٤١] سنن الترمذي برقم (٣٦١٠) حديث حسن غريب.

(١٤٢) عن ابي هريرة رضي الله عنه قال : قال رسول الله ﷺ :

((أَنَا أَوَّلُ مَنْ تَنْشَقُّ عَنْهُ الْأَرْضُ ، فَأُكْسَى الْحُلَّةً مِنْ حُلَلِ الْجَنَّةِ ، ثُمَّ أَقُومُ عَنْ يَمِينِ الْعَرْشِ لَيْسَ أَحَدٌ مِنَ الْخَلَائِقِ يَقُومُ ذَلِكَ الْمَقَامَ غَيْرِي)). [١٤٢]

واتە: لە ابی هریرە رضي الله عنه دەگێرتەوە دەلێت : پیغەمبەری خوا ﷺ فەرموویەتی: من یەکەم کەسم زەویم بۆ شەق دەکریت و زیندوو دەکریمەوە ،وە جل وبەر گیک لە جل وبەرگەکانی بەهەشتم لە بەر دەکریت ، لە پاشاندا لە لای راستی عەرشی (خوای گەورە) رادەوەستم ،جگە لە من هیچ کەسی لە دروست کراوان ئەو شە رەفەی پی نادیریت وە ناگاتە ئەو پلە و پایە !

تیبینی / لە لای راستی عەرشی پەروەردگار ، ئەوە گەورەیی و مەزنەیەتی پلە پایە ی پیغەمبەری خوایە پی بە خشراوە لە لایەن (خوای گەورە) بەکەسی تری نەبەخشیوە ..!!

[١٤٢] سنن الترمذي برقم (٣٦١٢) حديث حسن غريب .

✍(١٤٣)عن ابن عباس رضي الله عنه قال:

((جلَسَ ناسٌ مِن أصحابِ رسولِ اللَّهِ صلَّى اللَّهُ عليهِ وسلَّمَ ، ينتَظِرونَهُ ، قالَ : فخَرجَ حتَّى إذا دَنا منهم سمعَهُم يتذاكرون فسمِعَ حديثَهُم، فقالَ بَعضُهُم: عجبًا إنَّ اللَّهَ اتَّخذَ من خلقِهِ خليلًا، اتَّخذَ من إبراهيمَ خليلًا، وقالَ آخرُ: ماذا بأعجَبَ مِن كلامِ موسى كلَّمَهُ تَكْليمًا، وقالَ آخرُ: فَعيسى كلمةُ اللَّهِ وروحُهُ، وقالَ آخرُ: آدمُ اصطفاهُ اللَّهُ. فخرجَ عليهِم فسلَّمَ وقالَ: قد سَمِعْتُ كلامَكُم وعجبَكُم إنَّ إبراهيمَ خليلُ اللَّهِ وَهوَ كذلِكَ وموسى نجيُّ اللَّهِ وَهوَ كذلِكَ، وعيسى روحُهُ وَكَلمتُهُ وَهوَ كذلِكَ وآدمُ اصطفاهُ اللَّهُ وَهوَ كذلِكَ، ألا وأَنا حبيبُ اللَّهِ ولا فخرَ، وأَنا حاملُ لواءِ الحمدِ يومَ القيامةِ ولا فخرَ، وأَنا أوَّلُ شافعٍ وأوَّلُ مشفَّعٍ يومَ القيامةِ ولا فخرَ، وأَنا أوَّلُ من يحرِّكُ حلقَ الجنَّةِ فيفتحُ اللَّهُ لي فيدخلُنيها ومعي فقراءُ المؤمنينَ ولا فخرَ، وأَنا أَكْرمُ الأوَّلينَ والآخرينَ ولا فخرَ)).[١٤٣]

[١٤٣] سنن الترمذي برقم (٣٦١٦) حديث غريب .

واتە : لە کوری عباسە وە ﷺ دە گیریتەوە دەلیت : هاوەلانی پیغەمبەری خوا ﷺ دانیشتبوون چاوەری پیغەمبەری خوا یان ﷺ دەکرد ، ئەویش لە مال دەرچوو هەتا کو نزیك بوویەوە لە هاوەلانی ، گویی لە قسەو باسە کانیان بوو ،هەندیکیان دە یان ووت : سەیرە ..!! (خوای گەورە) کی لە دورستکراوانی خۆی کردۆتە دۆست خۆشەویستی خۆی یان خلیلی خۆی کە (إبراهیم) (علیە اسلام) مە کە دۆستی و خۆشەویستی خۆیە تی ، یەکیکی تر لە نیو دانیشتنەکەدا ووتی : سەیرە تر ..!! چی بی (خوای گەورە) راستە و خۆ قسەی لە گەل موسا (علیە السلام) دا کردووە ..!! یەکیکی تریش لە دانیشتنەکەدا ووتی : عیسا (علیە السلام) رووحیکی پاکەو لە لایەن (خوای گەورە) وە بە یەك ووشە پەیدا بووە ..!! هەروەها لەدانیشتنەکەدا یەکیکی تریان ووتی : (خوای گەورە) ئادەمی بە دانسقە هەلبژاردووە ، پیغەمبەری خوا ﷺ چووە ناویان سلاوی لی کردن فەرمووی : بی گومان من گویم لە قسە کانتان بوو ،(خوای گەورە) ابراهیم (علیە السلام) کردۆتە دۆست خۆشەویستی خۆی ، هەروەها (خوای گەورە) راستە خۆ قسەی لەگەل موسا (علیە السلام) کردووە ، وە (خوای گەورە) عیسای (علیە السلام) لە رووحیکی پاك لە لایەن خۆیەوە بەیەك ووشە پەیدا بووە ، (خوای گەورە) ئادەمی (علیە السلام) بە دانسقە هەبژاردووە ، بەلی وایە ئەمانە هەر هەمووی حەق راستن ،بەلام ئاگادار بن بە فەخرو شانازی نەبی ،منیش خۆشەویستی (خوای گەورە)م لە رۆژی قیامەتدا ئالای سوپاس گوزاری بەدەست منەوەیە ،و یەکەم تکا کارم و یەکەم کەسیشم تاکام لی وەردەگیری ،و یەکەم ئەلقەی دەرگای بە هەشت رائەوشینم ،خوای گەورە دەرگا کانم بۆ دەکاتەوە و دەمباتە ناوی لە لەتك موسلمانە هەژارەکاندا سەروەر و بەریزترینی سەرتا و کۆتایی سەرجەم خەلکم ، واتە بەریز ترین لە سەرەتای نەوەی ئادەم بەریزترین لە کۆتای نەوەی ئادەم ..!!

هەر ووتـاريك بەبى شايە تمان ئەمە بە ووتـار دانانريت ..؟!

✍(١٤٤) عن ابي هريرة رضي الله عنه قـال : قـال رسول الله ﷺ :

((كلُّ خُطبةٍ ليسَ فيها تشَهُّدٌ فَهيَ كاليدِ الجذماءِ)) [١٤٤].

واته : له ابو هريره رضي الله عنه ده گيرتەوه له پيغەمبەرى خوا ﷺ فەرموويه تى :

هەر ووتـاريك كه شايه تمانى تيدا نەبيت ئەم ووتـاره به ووتـار هەژمار ناكريت

تيبينى / ووتـار دان لەسەر مينەبەر يان له نـاو كۆ رو دانيشتندا بيت يان هەر ووتـاريك كه بەندەى ئيمان دار دەرى دەبيت بۆ خەلك ده بيت شايه تمان بلى له سەره تـاى ووتـاره كەى دا ، بۆ ئەوه ى خۆى پابەندى ئەركانه كانى ئيسلام بكات به شەيتمان گويرايه لى خوا و پيغەمبەرى خوا ﷺ له فەرمانەكانى دا وه له قەدەغەكراوه كانى ، هەروەها شەيه تمانيش دووبـات كردنەوەى پەيمان و بەلينى بەندەى موسلمانه بۆ خوا پيغەمبەره كەى ﷺ ، هەروه ك دەبيت بلى (أشهد أن لا إله إلا الله ، وأشهد أن محمدا رسول الله) چونكه ئەمە مەرجى پابەند بوون ئيسلام بوونى هەموو مرۆڤيكه ..؟!

---

[١٤٤] سنن ابو داو برقم (٤٨٤١) فتح الباري كتاب بدء الوحي (١٣/١) و مسند احمد برقم (٨٠١٨)،

(١٤٥) عن عائشة أم المؤمنين (رضي الله عنها) قال : قال رسول الله ﷺ :

((كان دِحيةُ الكلبيُّ تُشبِه لحيتُه وسِنُّه وجهَ جبريلَ عليه السَّلامُ)) [145].

واتە : لە دایکەعائیشەوە (خوا لی رازی بیت) دەگێرتەوە پیغەمبەری خوا ﷺ فەرمووی : (دحیە کەلبی) هەروەك شێوەی جبریل (علیه السلام) وایە ، کە لە ریشی و لە تەمەنیدا و لە شێوەی دەم چاوی دا .

تیبینی / کاتیك جبریل وەحی نیگای هینا بۆ پیغەمبەری خوا ﷺ لە سەر شێوەی ئادەمیزاد دا بەزی نەك شێوەی خۆی کە فریشتەی (خوای گەورە) ، کاتیکیش دابەزی لە سەر شێوەی (دحیە کەلبی) دابەزی ،شێوەی لە و پیاوە ی دە کرد ، لە رووی ریش و تەمەنیدا لە گەل شێوەی دەم چاوی ..!!

[145] صحيح البخاري ب رقم (٣٦٣٤).

پیغەمبەری خوا ﷺ لە تەمەنی (٤٠) سالیدا وەحی بۆ هات

✍(١٤٦) عبدالله بن عباس رضي الله عنه قال : قال ﷺ :

((بُعِثَ رَسولُ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عليه وسلَّمَ لأرْبَعِينَ سَنَةً، فَمَكُثَ بمَكَّةَ ثَلاثَ عَشْرَةَ سَنَةً يُوحَى إلَيْهِ، ثُمَّ أُمِرَ بالهِجْرَةِ فَهاجَرَ عَشْرَ سِنِينَ، وماتَ وهو ابنُ ثَلاثٍ وسِتِّينَ)) .[146]

واتە: لە عبدالله کوری عباس رضي الله عنه دە گێرتەوە دەلیت : وەحی و نیگاو پەیمان هاتە خوارە وە بۆ پیغەمبەری خوا لە تەمەنی (٤) سالیدا بوو ، هەروەها لە شاری مككە مایەوە وەحی هاتەوە خوارەوە بۆ ماوەی (١٣) سال ، پاشان فەرمانی کۆچ کردنی پیدار و کۆچی کرد بۆ شاری مەدینە بۆ ماوەی (١٠) مایەوە وەحی بۆ هات ، هەروەها لە تەمەنی (٦٣) سالیدا کۆچی دوای کرد ﷺ ..!!

[146] صحيح البخاري برقم (٣٩٠٢) و مسلم برقم (٢٣٥١).

هاتنی وەحی یان نیگا وەك دەنگی شەرخەی میشەنگوین

(١٤٧) عن عمر بن خطاب ﷺ قال :قال رسول الله ﷺ :

((كانَ إذا أُنْزِلَ عليهِ الوَحيُ سُمِعَ عندَ وجهِهِ كدَوِيِّ النَّحلِ)) .[147]

واتە : لە عمری کوری ختاب ﷺ دە گیرتەوە دەلیت : پیغەمبەری خوا ﷺ فەرموویەتی : هەر کاتیك وەحی نیگا بە هاتایا گویم لی دە بوو ، لە شیوەی شەرخەی مشینەنگوین یان هەنگ ..!!

تیبینی / هەروەك جرس وایە ، چونکە شەرخەی میشەنگین لە شیوەی جەرەسە و لە رزین و گزە گرزە بە شیوەی زاراوەی ئەوم سەردمە پی دەلین : رنین ، یان هزاز ،یان لەرزینی جەرسی مۆبایل تەشبیە نەبیت . (خوی گەورە زانا ترە).

[147] شيخ الالباني في سلسلة الاحاديث ضعيف برقم (٤٣٥٢).

نووسینی :قاسم محسن عولا
٢٠٢٢

نووسینە وە ی فە رموودە کانی ﷺ
بحر الحديث- دە ریای فە رموودە

فەرمان پی کردنی بە نووسینەوەی وەحی یان پەیامەکەی ﷺ

✍(١٤٨)عن زيد بن ثابت رضي الله عنه قال : قال رسول ﷺ :

((كان رسولُ الله ﷺ إذا نزَلَ عليه الوَحيُ، بعَثَ إلَيَّ، فكَتَبتُه)) .[148]

واتە : لە زیدی کوری ثابت رضي الله عنه دە گێرتەوە دەڵیت : کاتیك وەحی یان نیگاو پەیام بۆ پیغەمبەری خوا ﷺ دە هاتە خوارەوە فەرمانی دە کرد بە هاوەڵانی بینووسنەوە ..!!

تیبینی / هەرکاتیك وەحی دە هاتەوە خوارە وە پیغەمبەری خوا ﷺ بۆ هاوەڵانی شرح دەکرد ئایەتەکانی بۆ دە خویندەوە فیری دە کرد دواتر فەرمانی دەکرد بەنووسینەوەی ئەم ئایەتانە ی قورئانی پیرۆز کە بۆ دەهات لە لایەن جبریل (عليه السلم) ..!!

[148] شعيب الأرؤوط في (تخريج سير أعلام النبلاء) ص ((٤٢٩/٢)).

✍(١٤٩) عن علقمه بن قیس ﵁ قال: قال رسول الله ﷺ :

((إنَّ أولَ ما يُؤتى به الأنبياءُ في المنامِ حتى تهدأَ قلوبُهم ، ثم ينزلُ الوحيُ بعدُ في اليقظةِ)).[149]

واته : لە علقمەی کوری قیس ﵁ دە لیت : پیغەمبەری خوا ﷺ فەرمووی : لە سەرتادا یەکەم جار کە وەحی یان پەیامی خوا بۆ هەموو پیغەمبەران دیتە خوارەوە ، یەکەم جار لە کاتی نووستن دا واتەبەشیوەی خەو دیت بۆ ئەوەی هیدایەتی دلە کانیان بردیت بۆ ، لە پاشاندا لە شیوەی بە ئاگا بوون وەی دیتە خوارە وە ..؟!

[149] ابن حجر العسقلاني في (فتح الباري لابن حجر) (١/١٥) اسناد حسن .

خويندنەوەی قورئانی پیرۆز دەبیت بە خەمگینی بیت

(١٥٠) عن بريدة الحصيب الأسلمي رضي الله عنه قال: قال : رسول الله ﷺ :

((اقرؤوا القرآنَ بحُزْنٍ فإنه نَزَل بالحُزْنِ))[١٥٠]

واتە: قورئانی پیرۆز بخوینن بە شیوەیەکی خەمگین ، چونکە لە کاتی دا بەزینی دا لە کاتیکی خەمگین دابەزیوە ..!!

تیبینی / خوینەوەی قورئانی پیرۆز بە خەمگینی ، مەبەست ئەوەیە کاتی قورئان دابەزی لە کاتیکی زۆر ناخۆش خەمگینی دا بوو ، چونکە ئەو کات دوورگەی عەرەبی هەر هەمووی بت پەرست و جاهیل و نەفام بوون ،هەموو دوورگەی عەرەبی دژایەتی قورئانیان دەکرد هەر بۆیە پیغەمبەری خوا ﷺ بۆ قومەکەی زۆر خەمگین بوو لە و کاتەدا ، بەلی هاتنی ئاینی ئیسلام لە سەرەتادا زۆر بە غەریبی دەستی پی کرد ، بی گومان قورئانی پیرۆز بە واتای ئاینی ئیسلام دیت ..!!

[١٥٠] شيخ الألباني في الاحاديث سلسلة ضعيفة برقم (٢٥٢٣).

بەشی چوارەم

باوەر

إيمان

(١٥١) عن أبي جمرة رضي الله عنه قال: كُنْتُ أُتَرجِمُ بيْنَ يَدَيِ ابْنِ عبَّاسٍ، وبيْنَ النَّاسِ، فأتَتْهُ امْرَأَةٌ، تَسْأَلُهُ عن نَبِيذِ الجَرِّ، فقالَ: إنَّ وفْدَ عبدِ القَيْسِ أتَوْا رَسولَ اللهِ صَلَّى اللَّهُ عليه وسلَّمَ، فقالَ رَسولُ اللهِ صَلَّى اللَّهُ عليه وسلَّمَ: مَنِ الوَفْدُ؟ أوْ مَنِ القَوْمُ؟ قالوا: رَبِيعَةُ، قالَ: مَرْحَبًا بالقَوْمِ، أوْ بالوَفْدِ، غيرَ خَزايا، ولا النَّدامَى، قالَ: فقالوا: يا رَسولَ اللهِ، إنَّا نَأْتِيكَ مِن شُقَّةٍ بَعِيدَةٍ، وإنَّ بيْنَنا وبيْنَكَ هذا الحَيَّ مِن كُفّارِ مُضَرَ، وإنَّا لا نَسْتَطِيعُ أنْ نَأْتِيكَ إلَّا في شَهْرِ الحَرامِ، فَمُرْنا بأَمْرٍ فَصْلٍ نُخْبِرْ به مَن وراءَنا نَدْخُلُ به الجَنَّةَ، قالَ: فأمَرَهُمْ بأَرْبَعٍ، ونَهاهُمْ عن أرْبَعٍ، قالَ: أمَرَهُمْ بالإِيمانِ باللَّهِ وحْدَهُ، وقالَ: هلْ تَدْرُونَ ما الإيمانُ باللَّهِ؟ قالوا: اللَّهُ ورَسولُهُ أعْلَمُ، قالَ: شَهادَةُ أنْ لا إلَهَ إلَّا اللَّهُ وأنَّ مُحَمَّدًا رَسولُ اللهِ، وإقامُ الصَّلاةِ، وإيتاءُ الزَّكاةِ، وصَوْمُ رَمَضانَ، وأنْ تُؤَدُّوا خُمُسًا مِنَ المَغْنَمِ، ونَهاهُمْ عَنِ الدُّبَّاءِ، والْحَنْتَمِ، والْمُزَفَّتِ. قالَ شُعْبَةُ: ورُبَّما قالَ، النَّقِيرِ، قالَ شُعْبَةُ: ورُبَّما قالَ: المُقَيَّرِ. وقالَ: احْفَظُوهُ، وأَخْبِرُوا به مِن ورائِكُمْ، وزاد ابن معاذ في حديثه عن أبيه قال: المقير. وقال: رسول الله ﷺ للاشج أشج عبد القيس: (إن فيك لخصلتين يحبهما الله: الحلم والأناة)).[١٥١]

[١٥١] صحيح مسلم برقم (١٧) و البخاري برقم (٥٣).

نووسینە وە ی فە رموودە کانی ﷺ
بحر الحديث- دە ریای فە رموودە

نووسینی :قاسم محسن عولا
٢٠٢٢

واته: له ابو جمره ﷺ فه‌رمووی : له خزمه‌ت عبدالله ی کوری عباس دا بووم ﷺ ترجومانیم له نیوان ئه‌و و خه‌لکه‌که دا ده‌کرد ، ئه‌گه‌ر به‌باشی له زاراوه‌ی یه‌کتری تی نه‌گه‌یشتنایه ، من له یه‌کتریم حالی ده‌کردن ،له کاتی قسه و گفتو گوو وه‌لام و پرسیاردا ، له‌سه‌ر دوای عبدالله ی کوری عباس ، خۆی دوومانگ له خزمه‌تی دا مامه‌وه ،ته‌رجومه‌نیم بۆ ده‌کرد ، جاری ئافه‌رتی هاته خزمه‌تی ،له‌باره‌ی خۆشاوی به‌ستووه‌وه پرسیاری لی کرد ، نه‌یی لی کرد له‌وه (به‌ستووه واته : کوو‌په)،

ابو جمر ده‌لیت : منیش عه‌رزیم کرد ،خۆ من کووپه‌له‌یه‌کی سه‌وززم هه‌یه خۆشاوی تیدایه ده‌که‌م و لی ده‌خۆمه‌وه ،فه‌رمووی : شتی وا مه‌که ،چونکه کاتی که نوینه‌ره‌کانی هۆزی عبدالقیس هاتن بۆ خزمه‌ت پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ فه‌رمووی : ئه نوینه‌رانه کین ..؟! یان فه‌رمووی : ئه‌م خزمانه کین ..؟! ووتیان : له هۆزی عبدالقیس که ده‌چیته‌وه سه‌ر هۆزی ره‌بیعه ، پیغه‌مبه‌ریش ﷺ پی فه‌رموون : خزمینه ..!! به‌خیر بین ، ئیوه له ئیسلام بوون دوا نه‌که‌وتوون ،هه‌تا به‌هۆی ئه‌ووه ته‌ریقی شه‌رمه‌زاریتان به‌سه‌ر بی ، وه‌کاریکی واشتان له دژی ئیسلام نه‌کردووه ،که په‌شیمانی له دوا بی ، عه‌رزیان کرد :ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ ..!! ئیمه ریگه‌یه‌کی دووری پر زه‌حمه‌ته‌وه هاتووین ، ئه‌ی سه‌ره‌رای ئه‌ویش ئیمه که دیین بۆ خزمه‌تی تۆ ،بۆ شاری مه‌دینه ، به‌سه‌ر ئاوییه‌کانی دیین ،که له کافره‌کانی هۆزی (مضر) له‌به‌ر ئه‌وه ناتوانن بیین بۆ خزمه‌تت ، مه‌گه‌ر له مانگه حه‌رامه‌کانا ، که هه‌راو شه‌ر شۆرو جه‌نگ تیدا قه ده‌غه کراوه ، که ئه‌م چوار مانگه : نیو چه‌ژنان (ذوالعقدة) و قوربان و محرم و رجب ،ئاده‌ی بفه‌رموو ،ئامۆژگارییه کی روون و ئاشکرامان پی بفه‌رموو ، که گه‌راینه‌وه بۆ وه‌لاتی خۆمان به خه‌لکه‌که‌ی لای خۆمان رابگه‌یه‌نین و ،هه‌موو پابه‌ندی بین و وکارو ره‌فتاری پی بکه‌ین ،هه‌تا به‌هۆی جی به‌جی کردنی ئه‌وفه‌رمانی تۆوه بچینه به هه‌شت ، فه‌رمووی : له‌باره‌ی ئه‌و ده‌فرانه‌وه که خواردنه‌وه‌یان تی ده کریت پرسیاریان لی کرد ..؟!

پیغەمبەریش ﷺ فەرمانی پی کردن لە چوارشت و ، وە نهی یانە قەدەغەی کردن لە چوارشت :

یەکەم : فەرمانی پی کردین بە باوەر هینان بە خودای تاك و تەنها ، پیغەمبەری خوا ﷺ فەرمووی : ئایا دەزانن باوەر هینان بە خودای تاك تەنها چیە و چۆنە ..؟!

ووتیان : خوا پیغەمبەرە کەی ﷺ باشتر دەزانن ..!! پیغەمبەری خوا ﷺ فەرمووی :بریتیە لە شایەتمان لەسەر ئەم شیوەیە (أشهد أن لا إله إلا الله وحده لاشريك له وأشهد أن محمدا رسول الله . واتە : بەزمان شایەتی دەدەم و بەدل باوەر دەکەم ،کە بی جگە لە الله ی پاك هیچ خوایەکی تر نیە ،خوایەکی تاك و تەنها یە ، بی هاوەلە وهیچ هاوبەشیکی نیە ، بە هەمان شیوە بەدەم بەدل شایەتی دەدەم و باوەرم هەیە کە محمد پیغەمبەری خوایە ﷺ ، دووەم : فەرمانی پی کردین بەکردنی نویژ بەریك و پیکی ، سی یەم : فەرمانی پی کردین بە دانی زەکات .چوارەم : فەرمانی پی کردین بە گرتنی مانگی رەمەزان . وە فەرمانیشی پیان کرد کە لە دەست کەوتەکانی جەنگ پینج یەك بدەن ، وە قەدەغەشی کردین لەم چوارشتە : کە بەکاریان نەهینن بۆ دورس کردنی خۆشاوی سرکەو دۆشاو ،چونکە شتی ناویان زۆر زوو دە ترشیت تیك دەچیت و توند دەبیت و دەبی بە ئارەق مەی وشەراب و بادە ، قەدەغەی کردین لە بەکارهینانی کوولەکەو کوپەلەو بەستووی زەفت دار و کۆتکە دار ، کە بۆ کردنی خۆشاو دۆشاو بەکاریان بهینن . پیغەمبەری خوا ﷺ فەرمووی : ئەم فەرمایشتانەیش کە لەم ماوەیەدا لە منتان بیستوە ،باش لەبەریان بکەن و رایان بە گەیەنن بەخەلکی وەلاتی خۆشتان . هەروەها لە گیرانەوەی (عبدالله ی کوری موعاز) کە لە باوکیەوە ئەمەشی گیراوەتەوە دەلیت: پیغەمبەری خوا ﷺ بەسەرۆکی شاندەکەی ووت : کە ناسراو بوو ،بە ئەشجحی سەرۆکی هۆزەکەی عبدالقيس : دوو رفتاری بەسەندو جوان لە تۆدا هەن ،خوشی دەوین رەزای لەسەریانە ،کە بریتین لە هیمنی و لە سەرخۆیی ..!!

✍(١٥٢) عن ابى هريره ﷺ قال:

((كانَ رَسولُ اللهِ صَلَّى اللَّهُ عليه وسلَّمَ يَوْمًا بارِزًا لِلنَّاسِ، فأتاهُ رَجُلٌ، فقالَ: يا رَسول اللهِ، ما الإيمانُ؟ قالَ: أنْ تُؤْمِنَ باللَّهِ، ومَلائِكَتِهِ، وكِتابِهِ، ولِقائِهِ، ورُسُلِهِ، وتُؤْمِنَ بالبَعْثِ الآخِرِ، قالَ: يا رَسولَ اللهِ، ما الإسْلامُ؟ قالَ: الإسْلامُ أنْ تَعْبُدَ اللَّهَ، ولا تُشْرِكَ به شيئًا، وتُقِيمَ الصَّلاةَ المَكْتُوبَةَ، وتُؤَدِّيَ الزَّكاةَ المَفْرُوضَةَ، وتَصُومَ رَمَضانَ قالَ: يا رَسولَ اللهِ، ما الإحْسانُ؟ قالَ: أنْ تَعْبُدَ اللَّهَ كَأنَّكَ تَراهُ، فإنَّكَ إنْ لا تَراهُ فإنَّه يَراكَ، قالَ: يا رَسولَ اللَّهِ، مَتَى السَّاعَةُ؟ قالَ: ما المَسْؤُولُ عَنْها بأَعْلَمَ مِنَ السَّائِلِ، ولَكِنْ سَأُحَدِّثُكَ عن أشْراطِها: إذا ولَدَتِ الأمَةُ رَبَّها، فَذاكَ مِن أشْراطِها، وإذا كانَتِ العُراةُ الحُفاةُ رُؤُوسَ النَّاسِ، فَذاكَ مِن أشْراطِها، وإذا تَطاوَلَ رِعاءُ البَهْمِ في البُنْيانِ، فَذاكَ مِن أشْراطِها في خَمْسٍ لا يَعْلَمُهُنَّ إلَّا اللَّهُ، ثُمَّ تَلا صَلَّى اللَّهُ عليه وسلَّمَ: {إنَّ اللهَ عِنْدَهُ عِلْمُ السَّاعَةِ ويُنَزِّلُ الغَيْثَ ويَعْلَمُ ما في الأرْحامِ وما تَدْرِي نَفْسٌ ماذا تَكْسِبُ غَدًا وما تَدْرِي نَفْسٌ بأَيِّ أرْضٍ تَمُوتُ إنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ}. قالَ: ثُمَّ أدْبَرَ الرَّجُلُ، فقالَ رَسولُ اللهِ صَلَّى اللَّهُ عليه وسلَّمَ: رُدُّوا عَلَيَّ الرَّجُلَ، فأخَذُوا لِيَرُدُّوهُ، فَلَمْ يَرَوْا شيئًا، فقالَ رَسولُ اللهِ صَلَّى اللَّهُ عليه وسلَّمَ: هذا جِبْرِيلُ جاءَ لِيُعَلِّمَ النَّاسَ دِينَهُمْ)). [١٥٢]

[١٥٢] صحيح مسلم برقم (١٠) و صحيح البخاري كتاب الايمان برقم (٤٧٧٧) ابن ماجه برقم (٦٤) تاج الاصول بەكوردي ١٨/١.

واتە: لە ابو هريرە ﷺ دەگیرتەوە دەلیت : رۆژی پیغەمبەری خوا ﷺ تەشریفی هات لە شوینیکی بە چاودا لە ناومانا دانیشت ، لە کاتە دا پیاویك هات بۆ خزمەتی ، ووتی : ئەی پیغەمبەری خوا ﷺ ئیمان و باوەرم بۆ روون بکەرەوە ، باوەر یان ئیمان چیە ..؟! ئەویش ﷺ فەرمووی: ئەوە تا کە باوەر یان ئیمان بهینی بە خو داو بە فریشتەکانی و ، بە کتابە کەی واتە: قورئانی پیرۆز ، یان نووسراوە کانی ، وە باوەر یان ئیمان بەهینی بە پیغەمبەرەکانی ، وە باوەر یان ئیمان بە هینی بەگەیشتن بە رۆژی دوای یوم القیامەتدا و ، پیاوە کە ووتی : ئەی پیغەمبەری خوا ﷺ ئەی ئیسلام چیە ..؟! ئەویش ﷺ فەرمووی: ئیسلام ئەوەیە کە خودا بە پەرستی بەتاك تەنها شریك هاوبەشب بۆ بریار نەدەی ، وە نویژ ئە نجام بدەی بە چاك و ریك پیکی ،زەکاتی مالی خوا بەدەیت ، رۆژووی مانگی رەمەزان بەچاکی بگریت ، وە حەجی مالی خوا بکەیت ..!! پیاوە کە ووتی : ئەی پیغەمبەری خوا ﷺ ئەی چاکە چییە ..؟! ئەویش ﷺ فەرمووی : چاکە ئەوەیە کە بە چەشنی وا خودا بەچاکی بپەرستیت کە وەك چاوت لە خودا بی وابی ،خۆ ئەگەر تۆیش ئەو نەبینیت ،بی گومان کە ئەو تۆ لە هەموو حالیکا دەبینی ،کە مادەم وابی شایانی ئەوەیە هەمیشە شەرم و شکۆی لی بکری ..!!

ئینجا ووتی : ئەی پیغەمبەری خوا ﷺ قیامەت کەی بەرپا دەبیت ..؟! یان کەی رۆژی دوای دا دیت ..؟! پیغەمبەری خوا ﷺ فەرمووی : منیش لە تۆ باشتر نازانم ..!! بەلام وا باسی نیشانەکانی رۆژی دوایت بۆ دەکەم ،ئەوە تە مندال بەچاوی کارەکەر و نۆکە رو خزمەتکار تەماشای دایك باوکی خۆی یان بکەن ، ئەوە یەکیکە لە نیشانەکانی رۆژی دوای وە نزیك بوونەوەی هاتنی قیامەت ، ئا ئەوە تا بەچاوی خۆت بیبینی : رە ش و رووت و پی پەتی و پی خواس و ناکەس پەچە بین بەسەرۆك و کار بەدەستانی سەر خەلکان ،ئەمەش یەکیکە لە نیشانەکانی رۆژی دوای یان نزیك بوونەوەی هاتنی قیامەت ، ئەوەتا بەچاوی خۆ ببینی ، کە شوان و گاوان و ووشترە وان دەشتەکیە کان بین بە خاوەنی مولك وسامان ،خانوو بەرە و کۆشك و تەلاری دروست بکە ، فیزو دەعیە پیوە بکەن ، ئەمەیش یەکیکی ترە لە نیشانەکانی رۆژی دوای یان نزیك بوونەوەی هاتنی قیامەت ، زانینی کاتی هاتنی رۆژی دوای یان قیامەت کەس بە تەواوی نایزانی ،چونکە یەکیکە لە پینج شتە غیبە نهینیانە کە خوا نەبی کەس نایان زانی..!!

کەبریتیە لەم پێنچ شتە ئەم ئایەتەی فەرمووە : کە (خوای گەورە) دەفەرمووی : ﴿إِنَّ اللَّهَ عِنْدَهُ عِلْمُ السَّاعَةِ وَيُنَزِّلُ الْغَيْثَ وَيَعْلَمُ مَا فِي الْأَرْحَامِ وَمَا تَدْرِي نَفْسٌ مَاذَا تَكْسِبُ غَدًا وَمَا تَدْرِي نَفْسٌ بِأَيِّ أَرْضٍ تَمُوتُ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ﴾ **لقمان ٣٤. واتە : مەبەستی لە م ئایەتە پیرۆزە دا ئەمەیە :زانینی ئەم پێنچ شتە لە علیم و زانیاری غیبیە ،لە جۆرە زانستە نیهێنیە کە هەر خوا خۆی دەزانیت ، قیامەت کەی بەر پادەبیت کەی ئەم رۆژە دیت ..!! هەروەها زانینی باران بارینیش هەر خودا خۆی دەی زانیت کەی باران دە باریت ، هەروەها ئەو کۆرپەلەیەی کە لە ناو سگی دایکی دایە هەر خوای گەورە دەزانیت کە قەدر و ژیان و مردنی رەگەزی ..!! هەروەها کەسیش نازانی لە کوی دەمریت وقەدر ئەجلی و شوینی مردەنەکەی لە کویە ..!!هەروەها کەسیش نازانی سبەینی چی دەکات و چی بەسەر دیت ..!! لەراستیدا خوای گەورە خوا هەر خۆی زاناو دانایە ..!! فەرمووی لە پاشاندا جا کە پیاوە کە رۆیشت لەلای پیغەمبەری خوا ﷺ فەرمووی : ئەو پیاوە بگیرنەوە بۆ لام ئەوانیش چوون پیاوەکەیان نەبینی ، پیاوە کە غەیب بوو بوو ، جا پیغەمبەری خوا ﷺ ویستی لە کارەکە حالیان بکا، فەرمووی : ئەوپیاوە جبریل بوو ،هاتبوو کە خەلکەکە فیری یاسا سەرەکیە کانی ئاینی پیرۆزی ئیسلام بکا ..!!**

(١٥٣) عن المسيب بن حزم ﵁ قال:

((لَمَّا حَضَرَتْ أبَا طَالِبٍ الوَفَاةُ، جَاءَهُ رَسولُ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عليه وسلَّمَ فَوَجَدَ عِنْدَهُ أبَا جَهْلٍ، وعَبْدَ اللَّهِ بنَ أبِي أُمَيَّةَ بنِ المُغِيرَةِ، فَقالَ: أيْ عَمِّ قُلْ: لا إلَهَ إلَّا اللَّهُ كَلِمَةً أُحَاجُّ لكَ بهَا عِنْدَ اللَّهِ فَقالَ أبو جَهْلٍ، وعَبْدُ اللَّهِ بنُ أبِي أُمَيَّةَ: أتَرْغَبُ عن مِلَّةِ عبدِ المُطَّلِبِ؟ فَلَمْ يَزَلْ رَسولُ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عليه وسلَّمَ يَعْرِضُهَا عليه، ويُعِيدَانِهِ بتِلْكَ المَقالَةِ، حتَّى قالَ أبو طَالِبٍ آخِرَ ما كَلَّمَهُمْ: علَى مِلَّةِ عبدِ المُطَّلِبِ، وأَبَى أنْ يَقُولَ: لا إلَهَ إلَّا اللَّهُ، قالَ: قالَ رَسولُ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عليه وسلَّمَ: واللَّهِ لَأَسْتَغْفِرَنَّ لكَ ما لَمْ أُنْهَ عَنْكَ فأنْزَلَ اللَّهُ: {ما كانَ للنبيِّ والذينَ آمَنُوا أنْ يَسْتَغْفِرُوا لِلْمُشْرِكِينَ} وأَنْزَلَ اللَّهُ في أبِي طَالِبٍ، فَقالَ لِرَسولِ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عليه وسلَّمَ: {إنَّكَ لا تَهْدِي مَن أحْبَبْتَ ولَكِنَّ اللَّهَ يَهْدِي مَن يَشَاءُ})).[١٥٣]

[١٥٣] صحيح البخاري برقم (٤٧٧٢) و مسلم برقم (٢٤) ، مختصر صحيح مسلم به كوردي به ركي يه كه م ص (١٤-١٥).

واته : له المسيب ی كوری حزم) له باوكیەوه دە گیریتەوه دەلیت : كاتی نیشانەی مردن یان سەرمەرگی (ابو طالب)مامی پیغەمبەری خوا ﷺ بووه ، پیغەمبەری خوا ﷺ له لای بوو ، لەو كاتەدا (ابو جهل) و (عبدالله كوری ابو ئومیه) و (ولیدی كوری مغیره) ش له لای بوون ، پیغەمبەری خوا ﷺ به مامی فەرموو : ئەی مامی بەریزم بەلی (لا إله إلا الله) خوای گەوره ئەو ووشەیه دەیكاته به بەلگه باوەر و شایەتیت بۆ دەدەم له لای (خوای گەوره) لەسەر ئەوه ی كه تۆ ئەم ووشه پیرۆزەت قبول كردووه ..!!بەلام (ابو جهل) (عبدالله) (ولید) له كاتەدا لەوی دا بوون ..!! نزیك بوونەوه چوونه لای (ابو تالیب) پیان ووت : دە تەویت له ئاینی عبدالمطلب باب با پیرت خۆت لا بدەیت حاشای لی بكەیت ..؟! ئیتر ئەم سی یانه زۆر قەسەیان له گەل كرد دل یان ساركردوه له ووتنی (لا إله إلا الله) بەلام هەموو جاری پیغەمبەری خوا ﷺ دەیدا به گویی مامی دا ئەم ووتەی دووباره دەكردوه كه شایه تمان بەهینی یان باوەر بەهینی به (لا إله إلا الله) ررزگاری بیت له ئاگری دۆزەخ ..!! بەلام ئەو سی یانەی تری سەركردەكانی كافرانی قورەیش دووبارەیان دەكردوه دەیان ووت : ئەی (ابو تالیب) ئەتەویت له ئاینی باوبا پیرانت حاشا بكەی ،هەتاكو دوا قسەی ئه وه بوو كه ووتی پیان : كه ئەو لەسەر ئاینی عبدالمتلیب ی باوكیەتی ،وه رزانی نەبووه بلی (لا إله إلا الله) ..!! ئیتر پیغەمبەری خوا ﷺ فەرمووی : سویند بەخوا هەر بۆت نزا و پارانەوەت بۆ دەكەم دوای لی خۆش بوونت بۆدەكه لەلای خودای گەوره دا ،بەو مەرجەی كه (خوای گەوره) ئەو نزا پارانەوه و لی خۆش بوون بۆ تۆ قەدەغه نەكات ..!! ئینجا (خوای گەوره) له بارەیەوه ئەم ئایەت پیرۆزەی نارده خوارەوه كه دەفەرمووی : ﴿مَا كَانَ لِلنَّبِيِّ وَالَّذِينَ آمَنُوا أَنْ يَسْتَغْفِرُوا لِلْمُشْرِكِينَ وَلَوْ كَانُوا أُولِي قُرْبَى مِنْ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُمْ أَنَّهُمْ أَصْحَابُ الْجَحِيمِ﴾ التوبه ١١٣.واته : رەوا نەبووه و نیه ..!! بۆ پیغەمبەر و بۆ ئەوكەسانەی كه باوەریان هیناوه و ئیسلامیان قبول كردووه ، ئەمه بكەن دوای لیخۆش بوون بكەن له (خوای گەوره) بۆ كافران و بی باوەران بی ئیمان و هاوبەش پەیدا كاران ، گەر چی ئەو بی باوەرانه خزم و كەس وكاری خۆشیان بیت ،مادەم دەركەوت بۆ یان كەه بی باوەرن ئەو كافرانه شوینیان ناو ئاگری دۆزەخه ..!! هەروەها سەبارەت به (ابو طالیب) خوای گەوره ئەم ئایەتەی نارده خوارەوه فەرمووی : ﴿إِنَّكَ لَا تَهْدِي مَنْ أَحْبَبْتَ وَلَكِنَّ اللَّهَ يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ وَهُوَ أَعْلَمُ بِالْمُهْتَدِينَ﴾ القصص ٥٦.

واته : ئەی پیغەمبەری خوا ﷺ هیدایەت و خستنه سەر یگەی حەق بەدەست تۆ نیه ، بەلكو بەدەست خوایه ..!! لەبەر ئەوه تۆ بەبی خواستی خوا له سەر شتی ناتوانی خۆشەویستانی خۆت بخەیته سەریگەی حەق ..!!

✍(١٥٤) عن ابى هريره ﷺ قال : ((لَمَّا تُوُفِّيَ رَسولُ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عليه وسلَّمَ وكانَ أبو بَكْرٍ رَضِيَ اللَّهُ عنْه، وكَفَرَ مَن كَفَرَ مِنَ العَرَبِ، فَقالَ عُمَرُ رَضِيَ اللَّهُ عنْه: كيفَ تُقَاتِلُ النَّاسَ؟ وقدْ قالَ رَسولُ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عليه وسلَّمَ: أُمِرْتُ أنْ أُقَاتِلَ النَّاسَ حتَّى يقولوا: لا إلَهَ إلَّا اللَّهُ، فمَن قالَهَا فقَدْ عَصَمَ مِنِّي مَالَهُ ونَفْسَهُ إلَّا بحَقِّهِ، وحِسَابُهُ علَى اللَّهِ فَقالَ: واللَّهِ لَأُقَاتِلَنَّ مَن فَرَّقَ بيْنَ الصَّلَاةِ والزَّكَاةِ، فإنَّ الزَّكَاةَ حَقُّ المَالِ، واللَّهِ لو مَنَعُونِي عَنَاقًا كَانُوا يُؤَدُّونَهَا إلى رَسولِ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عليه وسلَّمَ لَقَاتَلْتُهُمْ علَى مَنْعِهَا قالَ عُمَرُ رَضِيَ اللَّهُ عنْه: فَوَاللَّهِ ما هو إلَّا أنْ قدْ شَرَحَ اللَّهُ صَدْرَ أبِي بَكْرٍ رَضِيَ اللَّهُ عنْه، فَعَرَفْتُ أنَّه الحَقُّ)).[154]

---

[154] صحيح البخارى برقم (١٣٩٩) و مسلم (٢٠) و النسائي برقم (٢٤٤٢)و الترمذي برقم (٢٦٠٧) و ابوداود برقم (١٥٥٦-١٥٥٧). و مختصر مسلم به كوردى به ركي يه كه م ص (١٩-٢٠) و التجريد الصريح بوخاري به ركي دووه ص(٩٤).

واتە: لە ابو هريره ﷺ دە گێرتەوە دەڵیت : کاتی پیغەمبەری خوا ﷺ کۆچی دوای کرد ، وە لە پاش ئەو (ابو بکر) کرا بە جینیشین یان ئەمیری موسلمانان ،ئەوە ئەو عەرەبانە لە پاش کۆچی دوای پیەمبەری خوا ﷺ پاگەز بوونەوە هەڵگەرانەوە پەیدا بوو ، وە (ابو بکر) ویستی بچیت بە گژیاندا ، لەم بارەیەوە (عمری کوری خەتاب) پی فەرموو: تۆ جۆن جەنگ و کوشتار دەکەی لەگەل ئەم خەلکەدا و ، بەلگەت چییە لەم بارەیەوە ..؟! وە (عمری کوری خەتاب) فەرمووی : ئەی چی دەکەیت ..؟! لەوە کە پیغەمبەری خوا ﷺ دە فەرمووی : ((فەرمانم پیکراوە لە لایەن (خوای گەورە) کە شەر و کوشتار لە گەل ئەو خەلکەدا بکەم ، کە هاوەل بۆ خودا پەیدا دەکەن ، تا شایە تمان دەهینن بە زمان دەلین : (لاإله إلا الله)ئیتر ئەو کەسەی کە ئەمە بلی : ئەو سەرو مالی خۆی لەمن قەدەغە دەکاو ، خوین و نامووس و سەرو سامانی لەمن حەرام دەبی مەگەر لەسەر مافیکی رەوا ، کە لەسەری بی بە پی یاسا نامەی خودا ، وەك کەسیکی بە نارەوا کوشتبی ، ئەوە دە کوژریتەوە لە جیاتی ئەوە ، وەئیتر حیساب و لیپرسینەوەی لە سەر نیازی دلی ، لە و دنیا لەسەر خودا خۆیەتی ؟ جا بووم روون بکەرەوە ئایا ئەم بریارو هەلویستەی تۆ چۆن لەگەل بریاری ئەم فەرموودەیە ی پیغەمبەر ﷺ دا یەك دە گرنەوە ..؟!؟ ◻

(ابو بکر)یش وەلامی دایەوە فەرمووی : ئەی (عمری کوری خەتاب) ئەوەی تۆ دەلی هەر هەمووی راستە بەلام بە سەلەکە گەلیك لەم بارەیە گەورە ترە یان قولترە ،سویند بەخودا زۆر باش دەچم بەگژ ئەوانەدا کە فەرقی نویژو زەکات دەکەن و دەلین : نویژ فەرزە بەلام زەکات فەرز نیە نایدەین ..!! چونکە ئەوە رفتارە یان برو بیانوو گرتنە ، هەر وەك نویژ فەرزە ئاواش زەکات فەرزە ، ئەو مافیە کە خوای گەورە دایناوە پیویستی کردووە لە سامانەکانیا ، وەئەوەی حاشا لی بکات و ئەنکاری بکات ئەوا حاشای و ئەنکار لە ئەصولی ئاین دەکات ، جا لەبەر ئەوە دەچم بەکژیاندا ،هەروەها (ابو بکر) ووتی : سویند بەخوا ئەگەر لە و بارەیەوە جیاوازی لە نیوانی من پیغەمبەردا ﷺ بکەن ، لییان قبول ناکەم ، کەواتە ئەگەر لەمەوبەر پەتە زەکاتی یا گیسکە زەکاتیکیان دابی بە پیغەمبەریو ئیستا بە برو بیانوی بی بنەما نەیدەن بە من ، کە خەلیفەی پیغەمبەری خوام ﷺ و فەرمانرەوای گشتی موسلمانانم ، لەسەر نەدانی ئەو پەتە یا ئەو گیسکە دەچم بەگژیاندا جەنگ و کوشتاریان لە گەل دا دەکەم هە تاکو زەکات دەدەن کە صەرفی بکەن بۆ پەرژەوەندی ئاین و دەولەتی ئیسلام هەروەها (عمری کوری خەتاب) دەی فەرموو : سویند بەخودا دیار بوو کە کردنی ئەو جەنگە وکوشتارەی هەلگەراوەکان یان مرتەدەکان ،شتی بوو لە خوداوە و خودا خۆی خست بوویە دلی (ابو بکر)وە بەرە بەرە منیش بۆم دەرکەوت کە بەلگەو فەرمایشتەکەی (ابو بکر) راست و حەق بوو)).◻

(١٥٥) عبد الله بن عمر رضي الله عنهما قال : قال رسول الله ﷺ :

((أُمِرْتُ أنْ أُقاتِلَ النَّاسَ حتَّى يَشْهَدُوا أنْ لا إلَهَ إلَّا اللَّهُ وأنَّ مُحَمَّدًا رَسولُ اللهِ، ويُقِيمُوا الصَّلاةَ، ويُؤْتُوا الزَّكاةَ، فإذا فَعَلُوا، عَصَمُوا مِنِّي دِماءَهُمْ، وأَمْوالَهُمْ إلَّا بحَقِّها، وحِسابُهُمْ علَى اللَّهِ)).[155]

واته : لە عبدالله كورى عمر رضي الله عنهما دە گيرتەوە لە پيغەمبەرى خوا ﷺ فەرمووى :

فەرمانم پى كراوە لە لايەن (خواى گەورە) وە كە شر بەكەم يان كوشتار بكەم لە گەل ئەم خەلكەدا ، هەتا كو شەيتمان دەهينن هەتا كو دەلين:(يشهدوا أن لا إله إلا الله ، وأن محمدا رسول الله) وە تا پيچ فەرزەى نويژ رۆژانەبەجوانى ريك پى كى دەكەن ، زەكاتى فەرزى خواى گەورە دەدەن ، كاتى ئەوە يان كرد ،ئيتر سەرو مال و خوين و نامووسيان لەمن قەدەغە دەبى ،مەگەر لەسەر حەقى شەرعى ،چا لەدواى ئەوە ليپرسينەوەيان لەبارەى نيازى دليانەوە لەو جيهانا لەسەر خوايە ..!!

[155] صحيح مسلم برقم (٢٢) و البخاري برقم (٢٥) التجريد الصريح البخاري به كوردي به ركي يه كه م ص(٤٤) .

✍(١٥٦)أنس بن مالك قال: أن رسول الله ﷺ قال : ((أُمِرتُ أن أقاتلَ المشرِكينَ حتَّى يشهَدوا أن لا إلَهَ إلَّا اللَّهُ وأنَّ محمَّدًا عبدُهُ ورسولُهُ، فإذا شهِدوا أن لا إلَهَ إلَّا اللَّهُ وأنَّ محمَّدًا عبدُهُ ورسولُهُ، وصلَّوا صلاتَنا، واستقبلوا قبلتَنا، وأكَلوا ذبائحَنا، فقد حرُمَتْ علينا دماؤُهُم وأموالُهُم إلَّا بحقِّها ، لهم ما للمسلمين وعليهم ما عليهم)).[156]

واتە: لە انسی كوری مالك ؓ دە گیرتەوە دەلیت : پیغەری خوا ﷺ فەرمووی : فەرمانم پیكراوە لە گەل خەلكیدا بجەنگم هەتا شایە تمان دە هینن بەوەی دە لین : (شهدوا أن لا إله إلا الله ، وأن محمدا رسول الله) واتە : هیچ پەرستراویك بەحەق نیە جگە لە (الله) ،وە محمدیش پیغەمبەری خوایە ، جا ئەگەر شایە تیاندا بەوەی هیچ پەرستراویك نیە بەحەق نیە جگە لە (الله) محمدیش پیغەمبەری خوایە ،وە روویان كردە قیبلە كەمان ، ئەوا سەربراوەكانیمان خوارد و هەر وەكو ئیمەش نویژیان كرد ،ئەوە خوین مالیان لەسەر ئیمە قەدەغە بووە ، مەگەر بە حەقی ئیسلام ،ئەوەی بۆ موسلمانان بیت بۆ ئەوانیشە ، ئەوەشی لەسەر موسلمانان بیت لەسەر ئەوانیشە ..!!

[156] صحيح البخاري برقم (٣٩٩٩) ومسلم برقم (١٧٠٩) و سنن النسائي به كوردى به ركي جواره م. ص (٢٩٦)

✍(١٥٧) – عن عبدالله بن عمر رضي الله عنهما قال : قال رسول الله ﷺ :((بُنِيَ الإسْلامُ علَى خَمْسٍ، شَهادَةِ أنْ لا إلَهَ إلَّا اللَّهُ، وأنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ ورَسولُهُ، وإقامِ الصَّلاةِ، وإيتاءِ الزَّكاةِ، وحَجِّ البَيْتِ، وصَوْمِ رَمَضانَ)) .[١٥٧]

واته: له عبدالله کوری عمره رضي الله عنهما دهگێرتهوه دهڵیت : پیغهمبهری خوا ﷺ فهرمووی : بنهماکانی ئیسلام له سهر پینج پاییه ، یهکه: شایه تمان (شَهادَةِ أنْ لا إلَهَ إلَّا اللَّهُ، وأنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ ورَسولُهُ،دووهم : فهرزی کردنی نویژ ،سی یهم : دانی زهکات ،چوارهم حهجی مالی خوا ، پیینچهم : رۆژووی مانگی رهمهزان .

[١٥٧] صحيح مسلم برقم (١٦) .

بەیعەت دان بە پێغەمبەری خوا ﷺ

✍(١٥٨)عن جرير بن عبدالله رضي الله عنه قال :((بَايَعْتُ رَسولَ ﷺعلَى شَهَادَةِ أنْ لا إلَهَ إلَّا اللَّهُ، وأنَّ مُحَمَّدًا رَسولُ اللَّه، وإقَامِ الصَّلَاةِ، وإيتَاءِ الزَّكَاةِ، والسَّمْعِ والطَّاعَةِ، والنُّصْحِ لِكُلِّ مُسْلِمٍ)).[١٥٨]

واتە: لە جریری کوری عبدالله دە گێرتەوە دەلیت : کاتی بیعەتیان لە پیغەمبەری خوا ﷺ وەردەگرت دەیفەرموو: شایە تمان بهینن بەلین :أَشْهَدَوأنْ لا إلَهَ إلَّا اللَّهُ، وأنَّ مُحَمَّدًا رَسولُ اللَّهِ، وە نویژە کانتان بەچاکی وریکوپییکی ئە نجام بدە ، وەزەکاتی مالی خوا بدەن ،وە گورایەل و شوینکەوتەی من بن لە ووتەو کردەوکانی رۆژانە ،وە ببنە کەسانی ئامۆژکاری کار بۆ هەموو موسلمانیك ..!!

---

[١٥٨] صحيح البخاري برقم (٢١٥٧).

✍📖نووسینه وە ی فه رموودە کانی ﷺ
بحر الحديث- دە ریای فه رموودە

نووسینی :قاسم محسن عولا
٢٠٢٢

✍(١٥٩) عن البراء بن عازب رضي الله عنهما قال :قال رسول الله ﷺ :

((لا يُحِبُّ الأنصارَ إلا مؤمنٌ ، ولا يُبْغِضُهم إلا منافقٌ ، ومَن أَحَبَّهم أَحَبَّهُ اللهُ ، ومَن أَبْغَضَهم أَبْغَضَه اللهُ)).[١٥٩]

واتە: لە برائی کوری عازبە وە دەگێرتەوە دەلیت : پیغەمبەری خوا ﷺ فەرمووی : سەبارەت بە ئەنصارەکان هیچ کەسیك خۆشیانی ناویت مەگەر ئیماندار نەبیت ، وە هیچ کەسیك رقی لیان نیە مەگەر مونافق و دوورووبیت ، ئەوە کەسەی ئەوانی وخوش بویت واتە :ئەنصارەکان ، ئەوا خوای گەورە خۆشیانی دەویت ، ئەوەی رقی لە ئەوان بیتەوە ئەوا خوای گەورە رقی لیدەبیتەوە ..!!

تیبینی /مەبەست لەم فەرموودەیە ،ئەوەیە ئەو کە سەی کە وەك ئەنصارە کان پالپشتی پیغەمبەر ﷺ دەکات بانگەوازی ئاینەکەی دەکات ئەوا خوای گەورە خۆشی ئەوەیت ،ئەو کەسەش رقی لە پیغەمبەری خوا ﷺ وە رقی لە هاوەلەکانی پیغەمبەری خوا ﷺ وئەنصارو کۆچکەران نە ئەوانەی هاوشیوەی ئەوان کاری چاکە دەکەن لە بانگەوازی ئیسلام ،ئەوا خوای گەورە خۆشیانی ئەویت ..!!

[١٥٩] شيخ الالباني صحيح الجامع برقم (٧٦٢٩) و صحيح البخاري برقم (٣٧٣٨).

✍(١٦٠) عن ابوسعيد الخدري رضي الله عنه عن النبي ﷺ قال :

((لا تُصاحِبْ إِلَّا مُؤْمِنًا ، ولا يَأْكُلْ طَعَامَكَ إِلَّا تَقِيٌّ)).[١٦٠]

واتە : لە ابی سعید خدری رضي الله عنه دەگیرتەوە لە پیغەمبەری خوا ﷺ فەرموویەتی :هاوریەتی هیچ كەسیك مەكە ئەگەر باوەردار نەبیت یان ئیماندار نەبیت ،وە با هیچ كەسیك لە خواردنەكەت نەخوا ئەگەر لە خوا ترس نەبیت یان تەقوا دار نەبیت ..!!

تیبینی / بەمەست لەم فەرموودەیەدا ، ئەوەیە هاوریەتی كەسانی بروادارو ئیماندار بكەن چونكە هیچ كات ئەوی باوەری بە خوا پیغەمبەرەكەی وە بە كتابەكەی یان بە رۆژی دوای هەبیت ،نەتاوان نەخراپە ئە نجام دەدات ،خۆی دوور دەكاتەوە لە كاری خراپەكاری شیتی پرو پووچ تاوان كوناه ، بەلام ئەوەی براوی بە خوا و پیغەمبەرەكەی نەبیت یان بە حیساب و رۆژی دوای نەبیت ئەو هەموو خراپە كاریەكی لی دەوەشیتەوە ، خیانەت و دزی كردن زیناو شراب خواردن و پیاو كوشتن و جاسوسی كردن و درۆكردن و هەموو تاوانەگەورە كان ئە نجام دەدات ، هەر بۆیە قەدەغەی كردووە لەسەر سەفرش دا نانی لە گەل دا بخۆی چونكە پیاویكی پیش نجس دلیكی رەشی پیوەی ختم نا پاكی لیدراوە ..!

[١٦٠] سنن ابي داود برقم (٤٨٣٢) وشيخة الالباني صحيح الموارد برقم او الصفحة (١٧٢١).

(١٦١) عن سهل بن سعد الساعدي رضي الله عنه قال: قال رسول الله ﷺ:

((لو كانت الدُّنيا تعدِلُ عند اللّٰهِ جناحَ بعوضةٍ ما سقَى كافرًا منها شرْبةَ ماءٍ)).[161]

واتە: لە سە هلی کوری سعیدی ئەلساعدی وە رضي الله عنه دەگێرتەوە لە پیغەمبەری خوا ﷺ فەرمووی: ئەگەر دونیا لای خوای گەورە بە قەد باڵە میشوولەیەك نرخی هەبوایە، ئەوا نەی دەهیشت هیچ کافریك تیدا تەنانەت یەك قومیك ئاویش بخوات..!!

روونکردنەوە/ روون کردنەوەی ئەم فەرموودەیە ئەوەی کە ژیانی دونیا هیچ بە هایەکی نیە بۆ باوەر دری راستەقینە بە ئەخلاص و نیەتی پاکی خۆی، بەلکو بۆ باوەردار تەنا ئیمتحان تاقی کردنەوەی (خوای گەورە) چونکە ئەو بەهەشتی بۆ ئامادەکراوە نرخەکەی زۆر لە دونیا بە بەهاتر گەورە ترو زۆر ترە کە بە عەقلی هیچ کەسیك نایەت پاداشتەکەی بە هەشت چەند بەرانبەری سەرتاپەی هەموودنیا یە، بەلام کافری چاو چنۆك بی باوەر مونافیق فاسق نرخ بۆ ژیانی دونیا دادەنێن بیر لە حیساب وکتابی (خوای گەورە) ناکەنەوە هەر خەریکی دونیا پەرستی و سگ و وورگ پرکردنی خۆیانن بە رەفایی دەژین بیر لەمردن ناکەنەوە، تەنیا مەبەستیان بەتالان بردنی مالی خەلکە، هەر بۆیە ئیماندارێ راستە قینەهیچ بە هایەك بۆ ژیانی دونیا دانانی بیرشی لیناکاتەو چونکە دەزانیسەر ئە نجامی مردنە لیپرسینەوەیە لەو مال و سامانە خۆشی تەمنی دونیا پی وایە ئەوە ئەمانەت نەك پاداشت بەلکو پاداشتی راستەقینە بەهەشتە نەك خۆشی دونیا رابواردنی لەسەر خەلکی فەقیرو هەژار دا، هەر بۆ یە ژانی دونیا نرخی باڵە میشوولە کی نیە..!!

---

[161] سنن الترمذي برقم (٢٣٢٠) و المنذري في (الترغيب والترهيب) ص (٤/١٥٨).

✍(١٦٢) عن ابي هريرة ﷺقال : قال رسول الله ﷺ :

((والذي نَفْسُ مُحَمَّدٍ بيَدِه، لا يَسْمَعُ بي أحَدٌ مِن هذه الأُمَّةِ يَهُودِيٌّ، ولا نَصْرانِيٌّ، ثُمَّ يَمُوتُ ولَمْ يُؤْمِنْ بالَّذِي أُرْسِلْتُ به، إلَّا كانَ مِن أصْحابِ النَّارِ)).[١٦٢]

واتە : لە ابی هریرە ﷺ دەگێرتەوە دەلێت : پێغەمبەری خوا ﷺ فەرمووی :

سوێند بەو زاتەی کە نەفسی منی بەدەستە ، هیچ کەسێك نییە لەم ئومەتە لە جوولە کەو نصرانیەك سەبارەت بە من ببیستێت و پاشان بمرێت لەسەر باوەر نەهێنان بە پەیامەی کە من پێی رەوانە کرام ..!! ئەوا لە ئەهلی دۆزەخدایە ..!!

تێبینی / روونکردنەوەیە بۆ ئەو کەسانەی دەلێن جوولەکەو نصرانی برای ئیمەن یان ئەوانیش خاوەنی کتاب پێغەمبەرایان بۆ هاتووە ..!! یان ئەوان بە کافرو موشریك دانانین ئەلێن ئەوانیش ئیماندارن یان ، بەلی ئەم فەرموودەیەئاگاداریە بۆ ئەو کەسانە کە هاوکارو یارمەتی دەری ئەم دووئاینەدەکەن ، کە دەلێن ئەوانی ئاینی ئاسمانین یان لە گەل ئاینی ئیسلامدا دەی چووینن ، نەخێر ، هیچ وانیە ، چونکە ئەم دووئاینە لەدوای هاتنی ئیسلام نسخ کران پەیرەوانی ئەم دووئاینە دەبێت باوەر بە پێغەمبەر پەیامەکەی بکەن ،چونکە جگە لە ئاینی ئیسلام هیچ ئائیکی تر قبول کراو نیە ، هەر بۆیە ئەم دوو ئاینە موشرك بی باوەران بە ئاینی ئیسلام ،ئاینی ئیسلام ئانی هەمووپێغەمبەرانە، وە ئاینی پەروەردگارە ئەوکەسەی پەیرەوی نەکان ئەو بۆ ئاگری دۆزەخە ..!!

[١٦٢] صحيح مسلم برقم (١٥٣).

سزای شريك و هاوبەش بڕیاردان بۆ خوای گەورە

(١٦٣) عن أنس بن مالك رضي الله عنه قال : رسول الله صلى الله عليه وسلم :

((إنَّ اللَّهَ يقولُ لأهْوَنِ أهْلِ النَّارِ عَذابًا: لو أنَّ لكَ ما في الأرْضِ مِن شيءٍ كُنْتَ تَفْتَدِي به؟ قالَ: نَعَمْ، قالَ: فَقَدْ سَأَلْتُكَ ما هو أهْوَنُ مِن هذا وأَنْتَ في صُلْبِ آدَمَ، أنْ لا تُشْرِكَ بي، فأبَيْتَ إلَّا الشِّرْكَ)).[١٦٣]

لە ئەنەسی كوری مالیكەوە رضي الله عنه دە لیت : كە پێغەمبەر صلى الله عليه وسلم دەفەرموێت : خوای گەورە بە ئەو كەسە دەفەرموێت كە سووكترین سزای هەیە لە دۆزەخدا: «ئەگەر هەموو شتێكی سەر زەوی موڵكی تۆ بوایە، ئایا دەتبەخشی تەنها بۆ ئەوەی خۆت ڕزگار بكەیت؟ «دەڵێت: بەڵێ .پەروەردگار دەفەرموێت» :داوای شتێكم لێكردیت لەمە كەمتر كاتێك لە بڕبڕەی پشتی ئادەم بوویت) :هاوبەش وشەریک بۆ من بڕیار نەدەیت، بەڵام تۆ پێداگیر بوویت لەسەر شیرک وهاوبەش بڕیاردان..!!

تیبینی / خوای گەورە دەفەرمویت بەو کەسەی کە سوکترین وکەمترین سزا دەدرێت لە ڕۆژی قیامەتدا: ئەگەر هەموو زەوی موڵکی تۆ بوایە، ئایا دەتبەخشی بۆ ئەوەی خۆت ڕزگار بکەیت لەم سزایە؟ دەڵێت :بەڵێ .پەروەردگار دەفەرموێت :داوای شتێکم لێکردیت لەمە کەمتر کاتێک لە بڕبڕەی پشتی باوکت بوویت، پەیمانم لێت وەرگرت کە شیرک وهاوبەشم بۆ بڕیار نەدەیت، بەڵام تۆ پەیمانەکەت بەسەر نەبرد وشیرک وهاوبەشت بۆ من بڕیار دا، خوای گەورە دەفەرموێت} :وَإِذۡ أَخَذَ رَبُّكَ مِنۢ بَنِيٓ ءَادَمَ مِن ظُهُورِهِمۡ ذُرِّيَّتَهُمۡ وَأَشۡهَدَهُمۡ عَلَىٰٓ أَنفُسِهِمۡ أَلَسۡتُ بِرَبِّكُمۡۖ قَالُواْ بَلَىٰ شَهِدۡنَآۚ أَن تَقُولُواْ يَوۡمَ ٱلۡقِيَٰمَةِ إِنَّا كُنَّا عَنۡ هَٰذَا غَٰفِلِينَ]الأعراف: ١٧٢[{، واتە} :وکاتێک کە پەروەردگارت وەریگرت) دەری هێنا (لە پشتی ئادەمیەکان وەچە ونەوەکانیان، وکردنی بە شاهێد بەسەر خۆیانەوە، پێی ووتن :ئایا من پەروەردگاری ئێوە نیم؟) لە وەڵامدا (ووتیان: بەڵێ شاهێدیماندا، هەتا نەڵێن لە ڕۆژی دواییدا بە ڕاستی ئێمە بێئاگا بووین لەمە) کە خودا پەروەردگارمانە..!!

---

[١٦٣] صحيح البخاري برقم (٣٣٣٤) و مسلم برقم (٢٨٠٥) متف عليه .

نووسینە وە ی فە رموودە كانی ﷺ

بحر الحديث- دە ریای فە رموودە

نووسینی :قاسم محسن عولا
٢٠٢٢

حوكمی بە كافر یان فاسق دانانی كەسیك ئەگەر وانەبی

✍(١٦٤)عن ابوذر الغفاري ﵁ قال : قال رسول الله ﷺ :

((لا يَرْمِي رَجُلٌ رَجُلًا بالفُسُوقِ، ولا يَرْمِيهِ بالكُفْرِ" إلَّا ارْتَدَّتْ عليه إنْ لَمْ يَكُنْ صاحِبُهُ كَذلكَ)) .[164]

واتە : لە ابو زر غفاری ﵁ دەلیت : گویم لە پیغەمبەری خوا ﷺ بوو دەی فەرموو :

ئەگەر هەرکەسێک تۆمەتی تاوان) فاسقێتی (یان کوفر بۆ هەرکەسێکی تر هەڵبواسێت، ئەگەر هاوەڵەکەی بەو شێوەیە نەبێت؛ ئەوا تۆمەتەکە بۆ دژی خۆی دەگەڕێتەوە..!!

تێبینی /پیغەمبەری خوا ﷺ ، حەرامی کردووە کە مسوڵمانێک بە برای مسوڵمانی بڵێت :ئەی فاسق یان ئەی کافر، چونکە ئەگەر هاوەڵەکەی بەو شێوەیە نەبێت، ئەوا ئەم وشە وتۆمەتە بۆ ئەو کەسە دەگەڕێتەوە کە وتوویەتی. **بی گومان حەرامە بۆ هەر كەسیك بی بەلگەی شەرعی بە كەسیك بلیت : كافرە یان فاسقە ، ئەمە تاوانیكی یەكجار گەورە یە ، بەبی بەلگەی شەرعی حوكم بدات لە سەر كافر بوون یان فاسق بوونی هەر كەسیك ، دەبیت بە بەلگە بەسەلمینی كەوا كافر بووە یان فسقی تیدا بەدی دەكریت ، هینانی بەلگە دەبیت قورئان فەرموودەبیت ..!!**

---

[164] صحيح البخاري برقم (٦٠٤٥) ومسلم برقم (٦٠).

✍📖نووسینه وه ی فه رمووده كانی ﷺ
بحر الحديث- ده ریای فه رمووده

نووسینی :قاسم محسن عولا
٢٠٢٢

✍(١٦٥) عن ابي ذر الغفاري ﵁ عن النبي ﷺ فيما يرويه عن ربه تعالى :

((عَنِ النَّبيِّ صَلَّى اللَّهُ عليه وسلَّمَ فِيما رَوَى عَنِ اللهِ تَبارَكَ وتَعالَى، أنَّهُ قالَ: يا عِبَادِي، إنِّي حَرَّمْتُ الظُّلْمَ علَى نَفْسِي، وَجَعَلْتُهُ بيْنَكُمْ مُحَرَّمًا، فلا تَظَالَمُوا، يا عِبَادِي، كُلُّكُمْ ضَالٌّ إلَّا مَن هَدَيْتُهُ، فَاسْتَهْدُونِي أَهْدِكُمْ، يا عِبَادِي، كُلُّكُمْ جَائِعٌ إلَّا مَن أَطْعَمْتُهُ، فَاسْتَطْعِمُونِي أُطْعِمْكُمْ، يا عِبَادِي، كُلُّكُمْ عَارٍ إلَّا مَن كَسَوْتُهُ، فَاسْتَكْسُونِي أَكْسُكُمْ، يا عِبَادِي، إنَّكُمْ تُخْطِئُونَ بالليْلِ وَالنَّهَارِ، وَأَنَا أَغْفِرُ الذُّنُوبَ جَمِيعًا، فَاسْتَغْفِرُونِي أَغْفِرْ لَكُمْ، يا عِبَادِي، إنَّكُمْ لَنْ تَبْلُغُوا ضَرِّي فَتَضُرُّونِي، وَلَنْ تَبْلُغُوا نَفْعِي فَتَنْفَعُونِي، يا عِبَادِي، لو أنَّ أَوَّلَكُمْ وَآخِرَكُمْ وإنْسَكُمْ وَجِنَّكُمْ، كَانُوا علَى أَتْقَى قَلْبِ رَجُلٍ وَاحِدٍ مِنكُمْ" ما زَادَ ذلكَ في مُلْكِي شيئًا، يا عِبَادِي، لو أنَّ أَوَّلَكُمْ وَآخِرَكُمْ وإنْسَكُمْ وَجِنَّكُمْ، كَانُوا علَى أَفْجَرِ قَلْبِ رَجُلٍ وَاحِدٍ" ما نَقَصَ ذلكَ مِن مُلْكِي شيئًا، يا عِبَادِي، لو أنَّ أَوَّلَكُمْ وَآخِرَكُمْ وإنْسَكُمْ وَجِنَّكُمْ، قَامُوا في صَعِيدٍ وَاحِدٍ فَسَأَلُونِي، فأعْطَيْتُ كُلَّ إنْسَانٍ مَسْأَلَتَهُ" ما نَقَصَ ذلكَ ممَّا عِندِي إلَّا كما يَنْقُصُ المِخْيَطُ إذَا أُدْخِلَ البَحْرَ، يا عِبَادِي، إنَّما هي أَعْمَالُكُمْ أُحْصِيهَا لَكُمْ، ثُمَّ أُوَفِّيكُمْ إيَّاهَا، فمَن وَجَدَ خَيْرًا فَلْيَحْمَدِ اللَّهَ، وَمَن وَجَدَ غيرَ ذلكَ فلا يَلُومَنَّ إلَّا نَفْسَهُ))[١٦٥]

[١٦٥] صحيح مسلم برقم (٢٥٧٧)

له ئەبو زەری غەفارییەوە -ڕەزای خوای لێبێت- کە پێغەمبەر -صلى الله عليه وسلم- لە پەروەردگارییەوە دەیگێڕێتەوە کە پەروەردگار -سبحانه وتعالى -دەفەرموێت» : ئەی بەندەکانم، من ستەمم لە سەر نەفسی خۆم حەرامکردووە بۆیە ستەم لە یەکتری مەکەن، ئەی بەندەکانم، هەمووتان گومڕان جگە لە ئەوانە نەبێت کە من هیدایەتم داون بۆیە داوای هیدایەت لە من بکەن؛ هیدایەتتان دەدەم. ئەی بەندەکانم، هەمووتان برسین جگە لە ئەوانەی کە من تێرم کردوون، بۆیە داوای ڕزق لە من بکەن؛ ڕزقتان دەدەم، ئەی بەندەکانم، هەمووتان ڕووتن وعەیبە وکەموکورتیتان دیارە جگە لە ئەوانە نەبێت کە من پۆشیومن، بۆیە داوای پۆشین لە من بکەن؛ دەتان پۆشم. ئەی بەندەکانم، ئێوە بە شەو وڕۆژ گوناھ وتاوان دەکەن، ومن لە هەموو تاوانەکان خۆش دەبم، بۆیە داوای لێخۆشبوون لە من بکەن؛ لێتان خۆش دەبم. ئەی بەندەکانم، ئەگەر لە یەکەم کەسەوە بۆ دواین کەس لە ئێوە بە مرۆڤ وجنۆکەوە لە سەر دڵی تەقوادارترین) لە خوا ترس ترین (کەسی ئێوە بن، ئەوا ئەمە هیچ لە موڵکی من زیاد ناکات. ئەی بەندەکانم، ئەگەر لە یەکەم کەسەوە بۆ دواین کەس لە ئێوە بە مرۆڤ وجنۆکەوە لە سەر دڵی خراپەکارترین) گوناهبارترین (کەسی ئێوە بن، ئەوا ئەمە هیچ لە موڵکی من کەم ناکات، ئەی بەندەکانم، ئەگەر لە یەکەم کەسەوە بۆ دواین کەس لە ئێوە بە مرۆڤ وجنۆکەوە بە هەمووتانەوە لە یەك شوێن بووەستن و داوا لە من بکەن، ئەوا من داواکاری هەمووی جێبەجێ دەکەم ئەوەندە لە موڵکی من کەم دەکات هەروەکو چۆن دەزوویەك لە ئاوی دەریا کەم دەکاتەوە کاتێك دەخرێتە ناو دەریاکە ودەهێندرێتە دەرەوە، ئەی بەندەکانم، ئەوە تەنها کردەوەکانتانە من بۆتان دەبژێرم، وپاشان پاداشتتان دەدەمەوە) بە چاکە وخراپە(، جا بۆیە ئەوەی خێر وخۆشی بینی؛ ئەوا با سوپاس وحەمدی خودا بکات، وئەوەش جگە لە ئەوەی بینی؛ ئەوا با تەنها لۆمەی نەفسی خۆی بکات..!!

تیبینی /ئەم فەرمووده قودسیه سوودی زۆری تێدایه سەبارەت به بنچینەکانی ئاین، ولقەکانی وئادابەکانی، که باسی ئەوه دەکات خوای گەوره ستەم وزوڵمی له سەر خۆی حەرامکردووه وەکو فەزڵێک له لایەن ئەوەوه وچاکەیەک بەرامبەر به بەندەکانی، وله نێوان دروستکراوەکانیش زوڵمی حەرامکردووه بۆ ئەوەی کەس زوڵم له کەسی تر نەکات، وبوونەوەرەکان هەموویان گومڕان له ڕێگای هەق جگه لەوانه نەبێت که خوای گەوره هیدایەتی داون به هیدایەتی خۆی، وئەوەی داوا له خودا بکات ئەوا خوای گەوره هیدایەتی دەدات وسەرکەوتووی دەکات، ودروستکراوەکان هەژارن وپێویستیان به خوای گەورەیه، وئەوەی داوای له خودا بکات ئەوا خوای گەوره پێداویستییەکانی بۆ جێبەجێ دەکات، بەندەکان شەو وڕۆژ تاوان دەکەن وخوای گەوره دایان دەپۆشێت ولێیان خۆش دەبێت ئەگەر بەندەکان داوای لێخۆشبوون بکەن له خوای گەوره، ئەوان هەرگیز ناتوانن سوود وزیان بگەیەنن به خوای گەوره هەرچەندێکیش هەوڵ بدەن به قسه وکردایان، وئەگەر هەموو بەندەکان له سەر دڵی یەک کەسی تەقوادار بن یان له سەر دڵی یەک کەسی تاوانکەر بن ئەوا تەقواکەیان هیچ شتێک له موڵکی خوای گەوره زیاد ناکات وتاوانکردنیان هیچ شتێک له موڵکی خوای گەوره کەم ناکاتەوه، چونکه ئەوان بەندەن وهەژارن وپێویستیان به خوای گەوره له هەموو حاڵ وکات وشوێنێکدا، وئەگەر هەموو بەندەکان له یەک شوێن بن داوا له خوای گەوره بکەن ئەوا خودا هەر یەکێکیان چی بوێت پێی دەبەخشێت وئەمیش هیچ شتێک له موڵکی خوای گەوره کەم ناکات، چونکه خەزێنەکانی خودا بەردەوام پڕن وئەگەر بەردەوام ببەخشێت به شەو وڕۆژ تەنانەت شتێکی بچووکیشیان لێ کەم نابێتەوه، خوای گەوره هەموو کردەوەکانی بەندەکانی تۆمار دەکات ئەوەی بۆ ئەوانه وئەوەیشی لەسەریانه، پاشان پاداشتیان دەداتەوه له ڕۆژی قیامەت بۆیه ئەوەی پاداشتی کردەوه چاکەکانی بینی ئەوا با سوپاسی خوای گەوره بکات چونکه سەرکەوتووی کرد بۆ ئەنجامدانی پەرستنەکان، وئەوەیشی جگه له ئەوەی بینی (سزای بینی) ئەوا با تەنها لۆمەی نەفسی خراپەکاری خۆی بکات که بەرەو تاوان بردی..!!

(١٦٦) عن ابي هرير ﷺ قال : قال رسول الله ﷺ :

((إِنَّ اللّهَ تعالى لَا ينظرُ إلى صُوَرِكُمْ وَأَمْوالِكُمْ ، ولكنْ إِنَّما ينظرُ إلى قلوبِكم وأعمالِكم)).[١٦٦]

واتە لە ابو هريرە (خوا لی رازی بیت) دە لیت : پیغەمبەری خوا ﷺ فەرمووی :

خوای گەورە سەیری لاشەتان و وێنەتان ناکات بەڵکو سەیری دڵتان وکردەوەتان دەکات..!!

تیبینی /خوای گەورە پاداشتتان ناداتەوە بە هۆی شێوەی لاشە وڕووخسارتان وئەمانە بە هیچ شێوەیەک لە خودا نزیکتان ناکەنەوە، بەڵکو پاداشت بە گوێرەی ئەوەی لە ناو دڵتاندایە لە دڵسۆزی وئیخلاص وڕاستگۆیی وکردەوەی چاک بۆ خوای گەورە..!!

١٦٦ شيخ الالباني في صحيح الجامع برقم (١٨٦٢) .

✍(١٦٧) عن عبادة بن الصامت رضي الله عنه قال : قال رسول الله ﷺ :

((مَن شَهِدَ أنْ لا إلَهَ إلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لا شَرِيكَ له، وأنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ ورَسولُهُ، وأنَّ عِيسَى عبدُ اللَّهِ ورَسولُهُ، وكَلِمَتُهُ ألْقاها إلى مَرْيَمَ ورُوحٌ منه، والجَنَّةُ حَقٌّ، والنَّارُ حَقٌّ؛ أدْخَلَهُ اللَّهُ الجَنَّةَ علَى ما كانَ مِنَ العَمَلِ. ﴿وفي رِواية زادَ﴾: مِن أبْوابِ الجَنَّةِ الثَّمانِيَةِ، أيَّها شاءَ)).[١٦٧]

واته: له عباده كوری صامت (خوا لی رازی بێت) ده گێرتەوه دەلێت : پێغەمبەری خوا ﷺ فەرمووی : ئەوەی شاهێدی بدات به (لا إله إلا الله - هیچ پەرستراوێک هەق وڕاست نییە جگە لە الله) وتەنیا الله شایەنی پەرستنە وهیچ هاوبەشێکی نییە، وشاهێدی بدات بە (محمد عبده ورسولە - موحەمەد -صلی الله علیه وسلم- بەندە وپێغەمبەری خودایە) وشاهێدی بدات بە (عیسی عبد الله ورسولە - وعیساش بە هەمان شێوە بەندە وپێغەمبەری خودایە) وعیسا وشەی خودایە کە ناردی بۆ مەریەم ورۆحێکە لە لایەن خوداوە، وشاهێدی بدات بەوەی کە بەهەشت هەق وڕاستییە، ودۆزەخ هەق وڕاستییە؛ ئەوا خوای گەورە ئەم کەسە دەکاتە بەهەشتەوە ئەگەر هەر کردەوەیەکی ئەنجام دابێت..!!

تیبینی /ئەم فەرموودەیە پێمان ڕادەگەیەنێت هەرکەسێک وشەی تەوحید) یەک خوا پەرستی (بڵێت و واتای بزانێت وکردەوەی پێبکات وشاهێدی بدات بە بەندایەتی موحەمەد -صلی الله علیه وسلم- وپەیامەکەی، ودان بنێت بە بەندایەتی عیسا وپەیامەکەی کە بە وشەی خودا دروستکراوە ئەویش) کن - ببە (لە ناو مەریەمدا، ومەریەمی دایکی بە دوور بزانێت لەو بوهتان وتۆمەتە درۆیانەی کە جولەکەی دوژمن بۆی هەڵدەواسن، وباوەڕی وا بێت کە بەهەشت بوونی هەیە بۆ ئیماندارانە ودۆزەخ بوونی هەیە بۆ کافرانە، ولە سەر ئەم بیروباوەڕانە بمرێت ئەوا دەچێتە بەهەشتەوە ئەگەر هەر کردەوەیەکی ئەنجامدا بێت..!!

[١٦٧] صحيح البخاري برقم (٣٤٣٥) و مسلم برقم (٢٨).

(١٦٨) عن انس بن مالك رضي الله عنه قال : قال رسول ﷺ :

((إنَّ الكافِرَ إذا عَمِلَ حَسَنَةً أُطْعِمَ بها طُعْمَةً مِنَ الدُّنْيا، وأَمَّا المُؤْمِنُ، فإنَّ اللَّهَ يَدَّخِرُ له حَسَناتِهِ في الآخِرَةِ ويُعْقِبُهُ رِزْقًا في الدُّنْيا علَى طاعَتِهِ)).وفي رواية : ((نَّ اللَّهَ لا يَظْلِمُ مُؤْمِنًا حَسَنَةً، يُعْطَى بها في الدُّنْيا ويُجْزَى بها في الآخِرَةِ، وأَمَّا الكافِرُ فيُطْعَمُ بحَسَناتِ ما عَمِلَ بها لِلَّهِ في الدُّنْيا، حتَّى إذا أفْضَى إلى الآخِرَةِ، لَمْ تَكُنْ له حَسَنَةٌ يُجْزَى بها)) .[١٦٨]

واتە : لە انس کوری مالك (خوا لی رازی بیت) دە گیرتەوە دەلیت : پیغەمبەری خوا ﷺ فەرموویەتی :

اتێک کافر) بێباوەڕ (چاکەیەک دەکات؛ ڕزقێکی پێدەبەخشرێت لەم دونیایەدا، بەڵام ئیماندار خوای گەورە چاکەکانی بۆ دەپارێزێت) بۆئەوەی پاداشتی بداتەوە (لە قیامەتدا، وڕزقی پێدەبەخشێت لە دونیادا بەهۆی گوێڕایەڵبوونی .«ولە گێرانەوەیەکدا» :خوای گەورە ستەم ناکات لە ئیماندار) تەنانەت (هێندەی یەک چاکەیش بێت، بەهۆیەوە لە دونیادا) ڕزقی (پێدەبەخشرێت، ولە قیامەتدا بەهۆیەوە پاداشتی دەدرێتەوە، بەڵام کافر) بێباوەڕ (ئەگەر چاکەیەک بکات ڕزقی پێدەبەخشرێت ئەگەر لە پێناو خوای گەورە ئەنجامیدا بێت، هەتاوەکو ئەگەر بگات بە قیامەت، هیچ چاکەیەکی نییە بۆئەوەی لەسەری پاداشت بدرێتەوە ..!!

[١٦٨] صحيح مسلم برقم (٢٨٠٨).

**تیبینی / **

کاتێک کافر) بێباوەڕ (چاکەیەک دەکات؛ خوای گەورە ڕزقێکی پێدەبەخشێت لەم دونیایەدا، بەڵام ئیماندار ئەگەر چاکە وپەرستنێک ئەنجامبدات ئەوا خوای گەورە چاکەکانی بۆ دەپارێزێت بۆئەوەی پاداشتی بداتەوە لە قیامەتدا، وڕزقی پێدەبەخشێت لە دونیادا بەهۆی گوێڕایەڵبوونی .لە گێرانەوەی دووەمدا :خوای گەورە پاداشتی ئیماندار دەداتەوە لە دونیادا بەهۆی کردەوەکانی، وهەروەها لە قیامەتیش پاداشتی دەداتەوە، بەڵام کافر تەنها لە دونیادا پاداشت دەدرێتەوە ولە قیامەتدا پاداشت نادرێتەوە چونکە لەسەر کوفر وشیرک وبێباوەڕی مردووە هیچ چاکەیەکی نییە بۆئەوەی خوای گەورە لەسەری پاداشتی بداتەوە. وزانایان یەکدەنگن سەبارەت بەوەی ئەگەر کافر لەسەر کوفر وشیرک وبێباوەڕی بمرێت ئەوا لە قیامەتدا بە هیچ شێوەیەک پاداشت نادرێتەوە لەسەر چاکەیەک ئەگەرچیش مەبەستی نزیکبوونەوە بێت لە خوای گەورە، چونکە مەرجی پاداشت دانەوە لە قیامەتدا؛ مردنە لەسەر مسوڵمانێتی وئیمان، ولەم فەرموودەیەدا باسی ئەوە کراوە کە تەنها لە دونیادا ڕزقی پێدەبەخشرێت بەهۆی ئەو چاکانەی لە پێناو خوای گەورە ئەنجامیداوە، لەو کردەوانەی کە زۆر جار نیەتی چاکەی لەگەڵدایە وەکو گەیاندنی پەیوەندی خزمایەتی وخێرکردن وڕزگارکردنی بەندە ومیواندرێتی وئاسانکاری کاری خێر وچاکە بۆ خەڵکی وبەو شێوەیە .بەڵام کافر ئەگەر مسوڵمان بێت ئەوا لە قیامەتدا پاداشت دەدرێتەوە لەسەر ئەم کارانە ئەگەرچیش لەکاتی کافربوونی ئەنجامی دابێت بەهۆی فەرموودەی) :أسلمت على ما أسلفت من خير (واتە) :مسوڵمان بوویت لەگەڵ ئەو چاکانەش کە لە پێشووتردا ئەنجامتدا -بۆت دەنووسرێت-!!

(١٦٩) عن عبدالله بن مسعود رضي الله عنه قال:

((أنَّ يَهُودِيًّا جاءَ إلى النبيِّ صَلَّى اللهُ عليه وسلَّمَ، فَقالَ: يا مُحَمَّدُ، إنَّ اللَّهَ يُمْسِكُ السَّمَوَاتِ علَى إصْبَعٍ، والأرَضِينَ علَى إصْبَعٍ، والجِبَالَ علَى إصْبَعٍ، والشَّجَرَ علَى إصْبَعٍ، والخَلَائِقَ علَى إصْبَعٍ، ثُمَّ يقولُ: أنَا المَلِكُ. فَضَحِكَ رَسولُ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عليه وسلَّمَ حتَّى بَدَتْ نَوَاجِذُهُ، ثُمَّ قَرَأَ: {وَما قَدَرُوا اللَّهَ حَقَّ قَدْرِهِ}الانعام ٩١)).[169]

واته: لە عبداللهی كوڕی مەسعودوە (ڕەزای خوای لێبێت)دەڵێت:

جولەكەیەک هات بۆ لای پێغەمبەر -صلى الله عليه وسلم-، و ووتی :ئەی موحەمەد، خوای گەورە ئاسمانەكان ڕادەگرێت لەسەر پەنجەیەک، وزەوییەكان ڕادەگرێت لەسەر پەنجەیەک، وچیاكان ڕادەگرێت لەسەر پەنجەیەک، ودارەكان ڕادەگرێت لەسەر پەنجەیەک، وهەموو بوونەوەرەكان ڕادەگرێت لەسەر پەنجەیەک، پاشان دەفەرموێت :من پادشام(،» پێغەمبەر -صلى الله عليه وسلم- پێكەنی هەتاوەكو ددانە خرێكانی دەركەوت«، پاشان ئەم ئایەتەی خوێندەوە} :وما قدروا اللهَ حقَّ قَدْرِهِ]{الانعام ٩١ واتە : كافران وبێباوەڕان خوای گەورەیان بە گەورەنەزانیوە ونەیان ناسیووە بەو جۆرەی شیاوی ئەو زاتەیە.

[169] صحيح مسلم برقم (٢٧٨٦).

تیبینی / ئەم فەرموودەیە بەڵگەیە لەسەر مەزنی خوای گەورە -سبحانە وتعالی- کە هەموو ئاسمانەکان لەسەر یەک پەنجە لە پەنجەکانی دەستی پیرۆز ومەزنی دادەنێت، وهەموو بوونەوەرە دروستکراوە زانراوەکان بە مەزن وگەورەییان لەسەر یەک پەنجە دایان دەنێت، وئەگەر خوای گەورە بیەوێت -سبحانە وتعالی- ئەوا هەموو ئاسمانەکان وزەوی وبوونەوەرەکانیش لەسەر یەک پەنجەی پیرۆزی دادەنێت. وئەمیش لەو زانستانەیە کە وەکو میرات لە پێغەمبەرانەوە ماوەتەوە کە ئەوانیش لە ڕێگەی وەحی) سروشی (ئاسمانەوە بۆیان دابەزیوە، بۆیە پێغەمبەر -ﷺ- قسەکەی جولەکەکەی بە ڕاستدانا وجێی سەرسوڕمانی بوو وپێی خۆش بوو، بۆیە پێکەنی هەتاوەکو ددانە خرێکانی دەرکەوت ئەمیش وەکو بە ڕاستدانانێک بۆ قسەکانی، ولە گێرانەوەیەکی تردا :پێغەمبەر - -ﷺئەم ئایەتەی خوێندەوە: ﴿وَمَا قَدَرُوا اللَّهَ حَقَّ قَدْرِهِ وَالْأَرْضُ جَمِيعًا قَبْضَتُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَالسَّمَاوَاتُ مَطْوِيَّاتٌ بِيَمِينِهِ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى عَمَّا يُشْرِكُونَ﴾]الزمر: ٦٧[، واتە)} :کافران (خوایان نەناسیوە) بە گەورەیان نەزانی (بەو جۆرەی شیاوێتی لە ڕۆژی دواییدا هەموو زەوی لە چنگی ئەودایە) بەدەست خوایە (وئاسمانەکانیش بە دەستی ڕاستی ئەو پێچراونەتەوە،) لەم ئایەتەدا دووپاتکردنەوە وجێگیرکردن سیفەتی دەستی ڕاست بۆ خودا هاتووە ئێمە باوەڕمان پێیەتی، بەبێ هیچ لێچواندن ولێکدانەوەیەك وشێوەکەی نازانین، تەنها خودا دەیزانێت(، خودا پاك و بڵندترە لەو هاوبەشدانانە) شیرکانەی (کە هاوبەشدانەران) موشریکەکان (بۆ خوای گەورە بڕیاری دەدەن}، ئەم ئایەتە ئەوە دووپاتدەکاتەوە کە خوای گەورە دوو دەستی هەیە، ئەمیش وەکو دووپاتکردنەوەیەک بۆ قسەکانی جولەکەکە. ونابێت ئاوڕ بدرێتەوە بۆ قسەکانی ئەوانەی کە ڕاستی واتاکە پەکدەخەن ونایهێڵن، بۆیە ئینکار کردن ونەفی کردن بوونی پەنجەکان بۆ خوای گەورە، بەو بیانووەی کە ئەمە چواندنی پەروەردگارە بە بوونەوەرەکان، وئەو کۆمەڵە گومڕایەی کە واتای ڕاستەقینەی سیفەتەکانی خودا پەکدەخەن پێیان دەووترێت) المعطلة(؛ نازانن جێگیرکردن ودووپاتکردنەوە لە بوونی سیفەتێکی خودا مانای چواندنی نییە بە بوونەوەرەکان، هەروەکو چۆن ئێمە سیفەتی ژیان وتوانا وهێز وبینین بۆ خوای گەورە دووپات وجێگیر دەکەین کە ئەم سیفەتانەی هەیە ومانای ئەوە نییە بوونی ئەم سیفەتانە لە بوونەوەرەکاندا چواندنی پەروەردگار بێت بە بوونەوەرەکان، چونکە خوای گەورە ﴿لَيۡسَ كَمِثۡلِهِۦ شَيۡءٞۖ وَهُوَ ٱلسَّمِيعُ ٱلۡبَصِيرُ﴾الشورى: ١١[، واتە} :هیچ شت و کەسێك لە خوای گەورە ناچێت) هیچ شتێک بە وێنەی خودا نییە؛ نە لە زاتی پیرۆز ومەزنی، ونە لە سیفات وکردارەکانیشی(، چونکە خوای گەورە تاك وتەنهایە ودروستکارە، وخوای گەورە بیسەر وبینایە، زۆر بیسەرە بەوتە وقسەتان، وزۆر بینەرە بە کردەوەتان، وهەموو شتێك دەبیستێت ودەبینێت..!!

خوای گەورە فەرمانی دەکات بە فریشتەی رەحمی دایك

(١٧٠) عن أنس بن مالك رضي الله عنه قال : قال رسول الله ﷺ :

((وَكَّلَ اللَّهُ بِالرَّحِمِ مَلَكًا، فيَقولُ: أيْ رَبِّ نُطْفَةٌ، أيْ رَبِّ عَلَقَةٌ، أيْ رَبِّ مُضْغَةٌ، فإذا أرادَ اللَّهُ أنْ يَقْضِيَ خَلْقَها، قالَ: أيْ رَبِّ، أذَكَرٌ أمْ أُنْثَى، أشَقِيٌّ أمْ سَعِيدٌ، فَما الرِّزْقُ، فَما الأجَلُ، فيُكْتَبُ كَذلكَ في بَطْنِ أُمِّهِ)) .[170]

واتە: لە أنس کوڕی مالیکەوە -ڕەزای خوای لێبێت- کە پێغەمبەر - ﷺ- دەفەرموێت» :خوای گەورە فریشتەیەکی دیاریکردووە تایبەت بە ڕەحم) منداڵدان(، فریشتەکە دەڵێت :ئەی پەروەردگار،) بوو بە (دڵۆپە ئاوێک مەنییەک، ئەی پەروەردگار،) بوو بە (تۆپەڵەیەک -عەلەقەیەک-، ئەی پەروەردگار،) بوو بە (پارچەیەک گۆشت، پاش ئەمە ئەگەر پەروەردگار بیەوێت خوڵقاندنی تەواو وکامڵ بکات، فریشتەکە دەڵێت :ئەی پەروەردگار، نێر یان مێ، خراپەکار یان چاکەکار، ئایا ڕزقەکەی چەندێک بێت؟ ئایا چەندێک دەژێت؟ هەموو ئەمانە دەنووسرێت لە کاتێکدا کۆرپەلە بچووکەکە لە ناو سکی دایکیدایە..!!

[170] صحيح البخاري برقم (٦٥٩٥) ومسلم برقم (٢٦٤٦) متفق عليه شروط الشيخين .

تێبینی /فەرموودەکە : خوای گەورە فریشتەیەکی دیاریکردووە تایبەت

بە ڕەحم -منداڵدان :(-خوای گەورە فریشتەیەکی کردووە بە بەرپرسیاری ڕەحم ئەمیش ئەو شوێنەیە کە منداڵ تێیدا گەشە دەکات لە سکی دایکیدا .فریشەکە دەڵێت) :ئەی پەروەردگار، (بوو بە (دڵۆپە ئاوێک -مەنییەک :(-واتا دڵۆپەیەک لە ئاوی باوکەکە .هەمان شت دەڵێتەوە لە قۆناغەکانی تردا) :ئەی پەروەردگار، (بوو بە (تۆپەڵەیەک -عەلەقەیەک-) کە ئەم تۆپەڵەیە پارچە خوێنێکی چڕە .پاشان دەڵێت) :ئەی پەروەردگار، (بوو بە (پارچەیەک گۆشت) کە بێگومان ئەم پارچە گۆشتە گەورەترە بە عەرەبی پێی دەووترێت: -مُضْغَة-، ولە گێڕانەوەیەکدا باسی ئەوە کراوە کە ماوەی نێوان هەر قۆناغێک لەمانە بریتیە لە چل ڕۆژ، پاشان پێغەمبەر -صلى الله عليه وسلم -فەرمووی) :پاش ئەمە ئەگەر پەروەردگار بیەوێت خوڵقاندنی تەواو وکامڵ بکات :(واتا پارچە گۆشتەکە گەشە بکات چونکە کۆتا قۆناغە، وکامڵکردنی خوڵقاندنی بە فووتێکردنی ڕۆحە بۆ ناو لاشەکە وئەمیش پاش ١٢٠ ڕۆژ ڕوو دەدات .فریشەکە دەڵێت) :ئەی پەروەردگار، نێر یان مێ (واتا ئەی پەروەردگار بنووسم نێر یان مێ؟) .خراپەکار یان چاکەکار :(واتا خراپەکارە وئەهلی دۆزەخە یان چاکەکارە وئەهلی بەهەشتە بۆ ئەوەی بەهەمان شێوە بینووسم؟) .ئایا ڕزقەکەی چەندێک بێت؟ :(ئایا ڕزقەکەی کەمە یان زۆر وئایا بڕی ئەم ڕزقە چەندێکە؟) .ئایا چەندێک دەژێت؟ :(ئایا تەمەنی چەند ساڵ دەبێت لە ژیاندا؟ کورت یان درێژ دەبێت؟) .هەموو ئەمانە دەنووسرێت لە کاتێکدا کۆرپەلە بچووکەکە لە ناو سکی دایکیدایە :(واتە ئەوانەی باسکراوە دەنووسرێت بەو شێوەیەی خوای گەورە فەرمانی پێکردووە لەکاتێکدا کە منداڵەکە لە ناو سکی دایکیدایە..!!

✍(١٧١)عن عبدالله بن عباس رضي الله عنهما : كنتُ خلفَ رسولِ اللهِ ﷺ يومًا قال يا غلامُ ، إني أعلِّمُك كلماتٍ : احفَظِ اللهَ يحفَظْك ، احفَظِ اللهَ تجِدْه تُجاهَك ، إذا سألتَ فاسألِ اللهَ ، وإذا استعنْتَ فاستعِنْ باللهِ ، واعلمْ أنَّ الأمةَ لو اجتمعتْ على أن ينفعوك بشيءٍ ، لم ينفعوك إلا بشيءٍ قد كتبه اللهُ لك ، وإنِ اجتمعوا على أن يضُرُّوك بشيءٍ لم يضُروك إلا بشيءٍ قد كتبه اللهُ عليك ، (رُفِعَتِ الأقلامُ وجَفَّتِ الصُّحُفَ) وفي راوية ((احفظ الله تجده أمامك تعرف إلى الله في الرخاء يعرفك في الشدة إذا سألت فاسأل الله وإذا استعنت فاستعن بالله فقد جف القلم بما هو كائن فلو أن الخلق كلهم جميعاً أرادوا أن ينفعوك بشيء لم يقضه الله لك لم يقدروا عليه وإن أرادوا أن يضروك بشيء لم يقضه الله لك لم يقدروا عليه واعمل لله بالشكر واليقين واعلم أن في الصبر على ما تكره خيراً كثيراً وأن النصر مع الصبر وأن الفرج مع الكرب وأن مع العسر يسراً)).[١٧١]

[١٧١] سنن الترمذي برقم (٢٥١٦) و عبد الحق الإشبيلي في (الأحكام الشرعية الكبرى) (٣/٣٣٣).

واته : له عبدالله ی کوری عباس (خوا لي رازي بيت) دەڵێت :من ڕۆژێکیان بە سواری وڵاخێک لە پشتەوەی پێغەمبەری خوا -صلی الله عليه وسلم -بووم و بە منی فەرموو» : ئەی کوڕ) ئەی غوڵام(، هەندێک وشەت فێر دەکەم، سنوورەکانی شەریعەتی خودا بپارێزە؛ ئەوا خودا دەتپارێزێت، سنوورەکانی شەریعەتی خودا بپارێزە؛ ئەوا دەبینیت خودا لە پێشەوە لە گەڵ تۆدا دەبێت، ئەگەر داوات کرد؛ ئەوا تەنها داوا لە خودا بکە، وئەگەر داوای یارمەتی وپشتیوانیت کرد؛ ئەوا تەنها داوای یارمەتی وپشتیوانی لە خودا بکە، وبزانە بەڕاستی ئەگەر هەموو ئوممەت کۆببنەوە بۆ ئەوەی بە شتێك سوودت پێ بگەیەنن؛ ئەوا سوودت پێ ناگەیەنن تەنها بەو شتە نەبێت کە خودا بۆتی نووسیووە، وئەگەر کۆببنەوە بۆ ئەوەی بە شتێك زەرەر وزیانت پێ بگەیەنن؛ ئەوا زەرەر و زیانت پێ ناگەیەنن تەنها بەو شتە نەبێت کە خودا لە سەرتی نووسیووە، قەڵەمەکانی نووسینی قەدەر هەڵگیراون وپەڕەکانیش وشك بوونەتەوە». ولە ریوایەتێکی تردا هاتووە کە پێغەمبەری خودا -صلی الله علیه وسلم -بە ئیبن عەباسی فەرموو» :تۆ سنوورەکانی شەرعی خودا بپارێزە؛ ئەوا دەبینیت خودا لە پێشتەوە لە گەڵ تۆدا دەبێت، تۆ لە کاتی خۆشیدا خودا بناسە وبیپەرستە؛ ئەوا خودایش لە کاتی ناڕەحەتی وتەنگانەدا تۆ دەناسێت وڕزگارت دەکات، وبزانە بە ڕاستی ئەوەی کە تووشت نابێت ونایەتە ڕێت بۆی نەبووە تووشت ببێت وبێتە ڕێت ، وئەوەشی کە تووشت دەبێت ودێتە ڕێت؛ ئەوا بۆی نەبووە تووشت نەبێت ونەیەتە ڕێت، وبزانە بە ڕاستی سەرکەوتن لەگەڵ ئارامگرتندایە، وکرانەوەی دەرگای خێر وخۆشی لەگەڵ تەنگانەدایە، وخۆشگوزەرانیش لەگەڵ ناڕەحەتیدایە ..!!

تیبینی /ئەم فەرموودەیە : پێغەمبەر -صلى الله عليه وسلم- ڕێنمایی ئەم کوڕە) غوڵامە (دەکات کە ئەویش عبداللەی کوڕی عەباسە -ڕەزای خوایان لێبێت- بە هەندێک ڕێنمایی و وەسیەتی بەنرخ کە باس لەوە دەکات کە فەرمانەکانی خوای گەورە بپارێزێت وخۆی بە دووربگرێت لە نەهی لێکراوەکان لە هەموو حاڵەت وکات وشوێنێکدا، وپێغەمبەر -صلى الله عليه وسلم- بیروباوەڕی ئیبن عەباس ڕاست دەکاتەوە هەر لە منداڵیەوە، هیچ پەروەردگارێک نییە جگە لە الله، وهیچ تواناداریک نییە جگە لە الله، وهیچ کەس کاروباری بوونەوەرەکان ناباتە ڕێوە جگە لە الله، وهیچ کەس وشتێکی ناوەند) واسطة (نییە لە نێوان بەندە وپەروەردگاری لە تەوەکول وداواکردن وپاڕانەوەدا، هیوا تەنها بە خودایە لە کاتی دابەزینی ناخۆشییەکاندا، وتەنها ڕەجا بە ئەو دەکرێت لە کاتی دابەزینی سزاکاندا، وهەروەها پێغەمبەر -صلى الله عليه وسلم- لە نەفسی ئیبن عەباسدا -ڕەزای خوایان لێبێت- باوەڕبوون بە قەدەری چەسپاند کە هەموو شتێک بە قەدەری خوای گەورە وقەزا وبڕیاری ئەوە لە خێر وشەڕ، وویست وبەجێهێنان لە دەستی مرۆڤەکان نییە بە ئەوەی کە بیانەوێت ئەنجامی بدەن وهیچ شتێک ڕوونادات جگە لەوە نەبێت کە خوای گەورە ئیزنی لە سەری داوە..!!

✍(١٧٢) عن عبدالله بن مسعود رضي الله عنه قال: سَأَلْتُ أوْ سُئِلَ رَسولُ اللَّهِ ﷺ: أيُّ الذَّنْبِ عِنْدَ اللَّهِ أكْبَرُ؟ قالَ: أنْ تَجْعَلَ لِلَّهِ نِدًّا وهو خَلَقَكَ. قُلتُ: ثُمَّ أيٌّ؟ قالَ: ثُمَّ أنْ تَقْتُلَ ولَدَكَ خَشْيَةَ أنْ يَطْعَمَ معكَ. قُلتُ: ثُمَّ أيٌّ؟ قالَ: أنْ تُزَانِيَ بحَلِيلَةِ جَارِكَ. قالَ: ونَزَلَتْ هذِه الآيَةُ تَصْدِيقًا لِقَوْلِ رَسولِ اللَّهِ صلَّى اللَّهُ عليه وسلَّم: ﴿وَالَّذِينَ لَا يَدْعُونَ مَعَ اللَّهِ إِلَهًا آخَرَ وَلَا يَقْتُلُونَ النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ وَلَا يَزْنُونَ﴾ الفرقان: ٦٨.

واته: له عبدالله کوری مسعود (خوا لی رازی بیت) دەلیت: پرسیارم له پێغەمبەری خودا - -ﷺکرد :ئایا چی تاوانێک گەورەترینه؟ - صلى الله عليه وسلم -فەرمووی» :هاوبەش وشەریک بۆ خوای گەورە بڕیار بدەیت له کاتێک ئەو تۆی دروستکردووە «ووتم: پاش ئەوەی چی) واته:چی تاوانێک؟ -ﷺفەرمووی» :منداڵەکەت بکوژیت له ترسی ئەوەی که له خواردنەکەت بخوات «ووتم: پاش ئەوەی چی؟ -صلى الله عليه وسلم -فەرمووی» :زینا بکەیت له گەڵ هاوسەری دراوسێکەت..!!هەروها بۆ پشت راست کردنەوەی قسه کانی پیغەمبەری خوا ﷺ ئەم ئایەتەی سورەتی فرقان هاته خوارەوە که (خوای گەورە دەفەرموویت : ﴿وَالَّذِينَ لَا يَدْعُونَ مَعَ اللَّهِ إِلَهًا آخَرَ وَلَا يَقْتُلُونَ النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ وَلَا يَزْنُونَ﴾ الفرقان: ٦٨.

[١٧٢] صحيح البخاري برقم (٤٤٧٧) ومسلم برقم (٨٦).

تیبینی / ئەم فەرمووده یە: هاوەڵان -ڕەزای خوایان لێبێت- پرسیاری گەورەترین تاوانیان کرد، بۆیە پێغەمبەریش -صلی الله علیه وسلم- باسی گەورەترینیانی کرد کە ئەویش بریتیە لە شیرکی گەورە، کە خوای گەورە بە هیچ شێوەیەک لێی خۆش نابێت مەگەر بە تەوبەکردن نەبێت پێش مردن، وئەگەر کەسی موشریک بمرێت ئەوا بە هەتاهەتایی لە دۆزەخ دەمێنیتەوە. پاشان کەسێک منداڵەکەی بکوژێت لە ترسی ئەوەی خواردن لەگەڵی بخوات، بۆیە کوشتنی ئەو نەفسەی کە خوای گەورە حەرامی کردووە بکوژرێت لە پلەی دووەمدا دێت لە تاوانە گەورەکان، وتاوانەکە گەورەتر دەبێت وسزاکە زیاتر دەبێت ئەگەر کوژراوەکە پەیوەندی خزمایەتی بە بکوژەکەوە هەبێت، وهەروەها سزاکە زیاتریش دەبێت کاتێک مەبەست ئەوە بێت کە کوژراو دابېڕێت لە ڕزقێک کە خودا بۆی داناوە کە لە ڕێگای بکوژەکەوە بۆی دێت. پاشان کەسێک زینا بکات لە گەڵ خێزانی دراوسێکەی، زینا لە پلەی سێیەم دێت لە تاوانە گەورەکان، تاوانەکەی گەورەترە ئەگەر ئەوەی زینای لەگەڵدا کراوە خێزانی دراوسێکەی بێت کە لە شەرعدا فەرمان کراوە بە چاک بوون لەگەڵیان وباشی هاوەڵێتی کردنیان..!!

✍(١٧٣)عن ابي هريرة ﷺ قال : قال رسول الله ﷺ :

((الْمُؤْمِنُ القَوِيُّ خَيْرٌ وَأَحَبُّ إلى اللهِ مِنَ الْمُؤْمِنِ الضَّعِيفِ، وفي كُلٍّ خَيْرٌ. احْرِصْ علَى ما يَنْفَعُكَ، وَاسْتَعِنْ باللَّهِ وَلَا تَعْجِزْ، وإنْ أَصَابَكَ شيءٌ، فلا تَقُلْ: لو أَنِّي فَعَلْتُ كانَ كَذَا وَكَذَا، وَلَكِنْ قُلْ: قَدَرُ اللهِ وَما شَاءَ فَعَلَ" فإنَّ (لو) تَفْتَحُ عَمَلَ الشَّيْطَانِ)).[173]

لە ابي هريرة (ڕەزای خوای لێبێت) دە لیت : پێغەمبەر ﷺدەفەرموێت : ئیمانداری بەهێز خێرترە وخۆشەویستترە لای خوای گەورە لە ئیمانداری لاواز، وهەموویان خێریان تێدایە، پێداگیر بە لەسەر ئەوەی سوودی بۆت هەیە، وداوای یارمەتی لە خوای گەورە بکە وبێ هیوا مەبە، ئەگەر ناخۆشیەکت تووش بوو، مەڵێ ئەگەر ئاوا وئاوام بکردایە، بەڵکو بڵێ :(قَدَرُ الله وما شاء فعل) چونکە ووتنی) ئەگەر (دەرگا بۆ شەیتان دەکاتەوە بۆ ئەوەی کردەوەی خۆی بکات) واتە: ئەوەی قەدەری خوای گەورە بوو ڕوویدا، وئەوەی ویستی جێبەجێ بوو..!!

[173] صحيح مسلم برقم (٢٦٦٤) و ابن تيمية في المجموعة الفتاوى (٣٣٨/٧).

تێبینی / ئەم فەرموودەیە : باوەڕداری ئیمان بەهێز لە ئیمانیدا خێترە وخۆشەویستترە لای خوای گەورە لە باوەڕداری ئیمان لاواز، مەبەست لە بەهێزی لاشە نییە، ئەگەر ئیمانداری بەهێز ولاواز لە باوەڕدا یەکسان بوون، ئەوا باوەڕداری بەهێز سوودی بۆ خەڵکی تریش هەیە، بەڵام باوەڕداری ئیمان لاواز سوودی تەنها بۆ خۆیەتی، بۆیە ئیمانداری بەهێز باشترە لە ئیمانداری لاواز، وهەموویان خێریان تێدایە، بۆ ئەوەی نەیەت بە خەیاڵدا کە ئیمانداری لاواز خێری تێدا نیە، بەڵکو خێری تێدایە بە بێگومان. پاشان پێغەمبەر -صلى الله عليه وسلم- ئامۆژگاری ئومەتەکەی کرد بە چەند وەسیەت وئامۆژگاریەکی وورد وگشتی، فەرمانی پێکردن بە کۆشش کردن بۆ بەدەستهێنانی ئەو شتانەی کە قازانجیان پێدەگەیەنێت چا چ لە ڕووی ئاینی ودینداریيەوە بێت یان لە ڕووی دونیاییەوە، ئەگەر پێکدادانێک هەبێت لە نێوان) سوودی دونیایی (و) ئەرک وفەرمانی ئاینی (ئەوا پێویستە لایەنی ئاینەکە پێشبخرێت، چونکە ئەگەر دینداری کەسێک چاک بێت ولەسەر ڕێگای ڕاست بێت ئەوا لە ڕووی دونیایشەوە دڵی خۆش دەبێت وحاڵی باش دەبێت. کەسێک حاڵی باش نابێت ئەگەر سوودی شتومەکی دونیا بخاتە پێش فەرمانەکانی ئاینی ئیسلام؛ ئەگەرچیش بۆ ماوەیەکی کاتیش خۆشی بەخۆیەوە ببینێت بەڵام سەرەنجامی هەر خراپە وتیاچوونە. وپێویستە مسوڵمان داوای یارمەتی لە خودا بکات وپشت بە ئەو زاتە مەزنە ببەستێت ئەگەرچیش لە شتێکی کەمدا بێت، وپێویستە تەمەڵ ولاواز وبێ هیوا نەبێت وئەوپەڕی توانای خۆی بخاتە گەڕ بۆ بەدیهێنانی ئامانجە بەسوودەکانی دینداری ودونیایی .پاشان فەرمانی پێکردن ئەگەر هەوڵ وکۆششی خۆیان دا وداوای یارمەتیان لە خوای گەورە کرد ولە پاش ئەمانە سەرەنجام پێچەوانەی ئەوەبوو کە دەیانویست ئەوا پێویستە نەڵێن :ئەگەر وامان بکردایە ئاوا وئاوا دەبوو؛ چونکە ئەمەی ڕوویدا لە سەرووی ویستی ئەوانەوەیە، بۆیە بەندە فەرمانی پێکراوە ئەوەی لە توانایدایە ئەنجامی بدات، چونکە بڕیار لە سەر هەموو شتێک لە لای خوای گەورە، ووتنی وشەی) ئەگەر (دەرگای وەسوەسە وچپەی شەیتان دەکاتەوە ودەبێتە هۆی دڵتەنگ بوون وخەفەت وپەشیمانی وخراپ بوونی باری دەروونی، بەڵکو پێویستە بڵێت) :قَدَرُ الله وما شاء فعل (واتە ئەمەی کە ڕوویدا بە ویستی خوای گەورە بوو و بە پێی قەزا وبڕیاری ئەو بوو.

هەموو كارو كردەوەیەك بە نیەتە

✍(١٧٤) عن عمر بن خطاب ﷺ قال: قال رسول الله ﷺ:

((إنَّما الأعمالُ بالنِّيَّاتِ وإنَّما لِكلِّ امرئٍ ما نوى فمن كانت هجرتُهُ إلى اللَّهِ ورسولِه فَهجرتُهُ إلى اللَّهِ ورسولِه ومن كانت هجرتُهُ إلى دنيا يصيبُها أو امرأةٍ ينْكحُها فَهجرتُهُ إلى ما هاجرَ إليْهِ)).[١٧٤]

لە عومەری کوڕی خەتابەوە (ڕەزای خوای لێبێت) کە پێغەمبەر ﷺدەفەرموێت : هەموو کار وکردەوەیەک بە پێی نیەت ومەبەستە، وهەموو کەسێکیش بە پێی نیەتەکەی پاداشت دەدرێتەوە، بۆیە ئەو کەسەی کۆچکردنەوەی بۆ لای خودا وپێغەمبەرەکەی بێت؛ ئەوا کۆچکردنەوەی بۆ لای خودا وپێغەمبەرەکەیەتی، وئەوەی کۆچکردنەوی بۆ شتومەکی دونیا بێت کە دەستی بهێنێت یان ئافرەتێک بێت کە مارەیی بکات؛ ئەوا کۆچکردنەکەی بۆ لای ئەو شتانەیە..!!

تیبیني / فە رمووده كە : ەمە فەرموودەیەکی مەزنە لەم بابەتەدا، وهەندێک لە زانایان بە سێیەکی ئیسلامی دادەنێن، ئیماندار بە پێی نیەتەکەی وچاکی مەبەستەکەی پاداشت دەدرێتەوە، ئەوەی کردەوەکانی بە دڵسۆزی بۆ خوای گەورە بێت ئەوا خودا قبوڵی دەکات ئەگەر کەمیش بێت بە مەرجێک بە گوێرەی سونەت بێت، وئەوەی کردەوەکەی بۆ ڕیایی بێت وبە دڵسۆزی بۆ خوای گەورەی نەبێت ئەوا ڕەت دەکرێتەوە ئەگەر کردەوەکە گەورەیش بێت. هەر کردەوەیەک مەبەست پێی جگە لە خودا بێت ئەگەر ئەم مەبەستە ئافرەت یان پارە یان پلەپایە یان جگە لەوانە بێت لە هەرشتێکی دونیا، ئەمانە ڕەت دەکرێنەوە بە ڕووی خاوەنەکەی، وخوای گەورە قبوڵی ناکات، چونکە دوو مەرجی قبوڵ بوونی کردەوەی چاک بریتین لە:کردەوەکە بە دڵسۆزی بۆ خوای گەورە بێت، وبە پێی سونەتی پێغەمبەر ﷺ بێت..!!

[١٧٤] ابن تيمية امجموعة الفتاوى (٢٢٣/٢٠) و البخاري برقم (٥٤) و مسلم برقم (١٩٠٧).

✍(١٧٥) عن ابن الدَّيْلَمِي قال: أتيتُ أُبَيَّ بن كعب فقلتُ: في نفْسي شيء من القدر، فحَدِّثْني بشيء لعل الله يُذْهِبَه مِن قلبي .فقال» :لو أنفقتَ مثل أُحُد ذَهَبًا ما قَبِلَه الله منك حتى تؤمن بالقَدَر، وتعلمَ أنَّ ما أصابك لم يكن ليُخطِئك، وما أخْطأك لم يكن لِيُصِيبَك، ولو مُتَّ على غير هذا لكنتَ مِن أهل النار .«قال :فأتيتُ عبد الله بن مسعود، وحذيفة بن اليمان، وزيد بن ثابت، فكلهم حدَّثني بمثل ذلك عن النبي ﷺ)).[175]

لەئیبن دەیلەمیەوە(خوالي رازي بيت) دەڵێت: هاتم بۆ لای ئوبەی کوڕی کەعب، ووتم :شتێک هەیە لە دڵمدا سەبارەت بە قەدەر، شتێکم پێ بڵێ؛ بەڵکو خوای گەورە لەسەر دڵمی لابەرێت، ئەویش ووتی» :ئەگەر بە قەد شاخی ئوحود ئاڵتون ببەخشیت ئەوا خوای گەورە لێت قبوڵ ناکات هەتا باوەڕ بە قەدەر دەهێنیت، وبزانیت ئەوەی تووشت بووە بۆی نەبووە تووشت نەبێت ونەیەتە رێت، وئەوەی تووشت نەبووە بۆی نەبووە تووشت بێت وبێتە رێت، وئەگەر لەسەر بیروباوەڕێکی تر جگە لەمە بمریت؛ ئەوا لە ئەهلی دۆزەخیت) واتە: ئەگەر باوەڕت بە قەزا وقەدەری خودا نەبێت ئەوا لە ئەهلی دۆزەخیت .«(ئیبن دەیلەمی دەڵێت» :هاتم بۆ لای عبداللهی کوڕی مەسعود، وحوزەیفەی کوڕی یەمان، وزەیدی کوڕی سابت، هەموویان هەمان شتیان بۆ گێڕامەوە کە لە پێغەمبەرەوە ئەمەیان بیستبوو ﷺ..!!

[175] سنن ابو داود برقم (٤٦٩٩) و ابن ماجه برقم (٧٧) صحيح مسند

